

The Project Gutenberg eBook of Siipirikko: Ernst Ahlgren kirjailijana ja ihmisenä, by Helmi Krohn

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Siipirikko: Ernst Ahlgren kirjailijana ja ihmisenä

Author: Helmi Krohn

Release date: November 23, 2013 [EBook #44265]

Language: Finnish

Credits: Produced by Tapio Riikonen

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SIIPIRIKKO: ERNST AHLGREN
KIRJAILIJANA JA IHMISENÄ ***

SIIPIRIKKO

Ernst Ahlgren kirjailijana ja ihmisenä

Kirj.

Helmi Setälä

Otava, Helsinki

1915.

"Det er det store Triste, at en
Menneskesjæl er altid allene."

J. P. Jacobsen.

*Tätä teosta varten on kirjoittaja saanut avustusta
"Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahastosta."*

*Ottilie Pelisskylle,
äidilliselle ystävälleni
kiitokseksi monivuotisesta rakkaudesta,
kehoituksesta ja kannatuksesta*

tekijä.

Ernst Ahlgren 28 vuoden vanhana.

SISÄLLYS:

[Alkusanat.](#)

[Lapsuusvuodet.](#)

[Avioliitto.](#)

[Ensimäinen alku.](#)

[Ernst Ahlgren.](#)

[Axel Lundegård.](#)

["Pengar."](#)

[Uusia siteitä.](#)

[Väljemmillä vesillä.](#)

[Epätoivon partaalla.](#)

["Fru Marianne."](#)

[Ernst Ahlgren novellinkirjoittajana.](#)

[Kirjallisia otteluita.](#)

[Viimeiset vaiheet.](#)

["Implora pace."](#)

[Viittauksia.](#)

[Lähteitä:](#)

Päästäessäni julkisuuteen tämän kirjasen, jota varten useiden vuosien kuluessa olen kerännyt aineksia, pyydän saada lausua vilpittömät kiitokseni rouva *Matti af Geijerstamille* Tukholmassa, joka suullisesti on antanut minulle tietoja äitipuolestansa, sekä kirjailija *Axel Lundegårdille*, jonka välityksellä minulla on ollut tilaisuutta käyttää työtäni varten osittain Ernst Ahlgrenin itsensä keräämiä aineksia. Niinikään tahdon kiitoksella mainita, että rouva *Maria af Geijerstam* on sallinut minun julkaista otteita Ernst Ahlgrenin kirjailija Gustaf af Geijerstamille kirjoittamista ja ennen julkaisemattomista kirjeistä, jotka suuressa määrin valaisevat Ernst Ahlgrenin viimeisiä elinvuosia.

Alkusanat.

Niiden monien kirjallisten kykyjen parissa, jotka loivat 1880-luvun realistisen kaunokirjallisuuden Ruotsissa, on Ernst Ahlgrenin nimi, joskaan ei kaikkein loistavimpia, niin joka tapauksessa kaikkein tyypillisimpiä. Tyypillinen etupäässä siksi, että koko hänen tuotantonsa rajoittuu 80-lukuun, ja että hänen elämäntehtävänsä on jo loppuunsaoritettu, ennenkuin uudet kirjalliset virtaukset ennättävät päästä voimaan.

Ernst Ahlgrenin nimi on kerrassaan outo nykyiselle nuorelle polvelle, ja kuitenkin hän on etupäässä juuri nuorten kirjailija. Hänen raitis ja terve elämäntavomuksensa ja hänen uupumaton taistelunsa kaikkea puolinaista ja kaksinaista vastaan elämässä, on omansa etupäässä herättämään vastakaikua nuorten povessa. Hänen merkityksensä 80-luvun nuorisolle olikin kieltämätön. Ja vaikka hän nykyään onkin joutunut unhotuksiin, niin voipi yksin hänen nimensä

mainitseminen vielä tänäkin päivänä nostattaa lämpimän tunteen niiden mielessä, jotka ovat häneltä vastaanottaneet vaikutteita.

Harvan kirjailijan tuotanto on puhjennut esiin samassa määrin hänen omasta elämästään kuin Ernst Ahlgrenin. Jokainen sana, jonka hän kirjoittaa, on ikäänkuin taistelua hänen omasta olemassaolostaan. Hän nousee haarniskaan elämän puolinaisuutta vastaan siksi, että hän itse on murtua sen painon alle, hän taistelee elämän kaksinaisuutta vastaan siksi, että se uhkaa viedä hänet itsensä perikatoon. Ja koko suuren rakkautensa elämää kohtaan hän päästää teoksissaan valloilleen sentähden, että hän itse taistelee sairaalloista epätoivoa ja kuoleman huumausta vastaan.

Ernst Ahlgrenin oma elämä on syvästi traagillinen ja se herättää meidän mielenkiintoamme yhtä suuressa määrässä kuin hänen tuotantonsakin. Me näemme hänessä rikaslahjaisen sielun, jolle luonto on tuhlannut runsaita lahjojaan, mutta jonka elämä tekee siipirikoksi ja lopulta murtaa kokonaan. Me näemme hänessä voimakkaan persoonallisuuden, joka yksinäisyydessä kypsyy ja kehittyy ja jolla on jo ikäänkuin veressään ne ihanteet, joiden puolesta koko 80-luvun kirjailijajoukko taisteli. Tuskin 16-vuotiaana hän valitsee mielilauseekseen: "työ ja totuus", nuo sanat, jotka muodostavat ikäänkuin koko realistisen suunnan ytimen, valitsee ne paljoa ennemmin kuin realistisesta kirjallisuudesta vielä voi olla puhettakaan. Ja kuitenkin hän tavallaan ilmestyi liian myöhään. Hän oli jo iältään, joskaan ei tunnemaailmaltaan, kypsytynyt nainen, ryhtyessään kirjalliseen työhön. Hänen ensimmäiset haparoivat yrityksensä, koko valmistustyö, joka on välttämätön kirjailijalle, kohdistui ikäkauteen, jolloin toiset ovat jo saavuttaneet ensimmäiset voittonsa. Häneltä puuttui sitä joustavuutta ja huolettomuutta, jolla nuori kirjailija niin helposti voittaa ensimmäiset vaikeudet ja vastoinkäymiset. Jokainen pettymys oli hänelle kaksin kerroin raskas siksi, että hänellä ei ollut varaa tuhlata aikaa valmistukseen, hänen täytyi yhdellä iskulla joko voittaa tai kadottaa kaikki. Ja vielä sittenkin kun hän oli voittanut, oli jokainen uusi vastoinkäyminen ja pettymys hänelle kuin myrkkä, joka heikensi hänen vastustuskykyään. Ei silti, että hänellä olisi ollut niin suuret ajatukset omasta kyvystään, ettei hän olisi voinut arvostelua sietää. Mutta kirjallinen työ oli hänen elämänsä ainoa pelastuskeino, ja kun se petti, niin ei hänellä mielestään ollut syytä enää sen kauemmin ylläpitää tuota elämää.

Neljännesvuosisata on kulunut umpeen Ernst Ahlgrenin kuolemasta. Uudet aatteet ja uudet ihanteet ovat päässeet vallalle sekä uudet aatteiden ja ihanteiden lipunkantajat. Mutta tositaiteen kulmakivenä pysyvät alati nuo sanat "työ ja totuus", jotka Ernst Ahlgren oli valinnut johtotähdekseen ja joita hän koko elämällään ja tuotannollaan uskollisesti seurasi.

Lapsuusvuodet.

"Jos olisin itse saanut valita vanhempani", on Ernst Ahlgren kerta sanonut, "niin olisin ennen kaikkea toivonut heidät nuoremmiksi. Minun varttuessani olivat isä ja äiti ennättäneet jo unohtaa, että he kerran itsekin olivat olleet nuoret; niin pitkä aika oli siitä kulunut."

Tilanomistaja Thure Bruzelius ja hänen vaimonsa, o.s. Finérus, olivat kumpikin jo lähes viidenkymmenen-vuotiaat, kun heidän nuorin lapsensa, Victoria syntyi 6 p. maaliskuuta 1850. Tyttösen tulo tähän maailmaan tapahtui vastoin kaikkia edellytyksiä ja tarkoituksia; vanhimmat lapset olivat jo täysi-ikäisiä, ja aviopuolisoiden suhde oli vuosikausia ollut rikkoontuneena. He asuivat tosin samassa talossa, mutta kumpikin eri siipirakennuksessa ja tapasivat toisensa vain päivällispöydässä, jolloin ei montakaan sanaa heidän välillään vaihdettu. Mutta syynä tähän odottamattomaan perhelisäykseen oli ollut se, että kun vanhemmat vihdoinkin monien epäilysten ja vastustusten jälkeen suostuivat vanhimman tyttären ja perheen kotiopettajan liittoon, joutui koko talo hetkellisen hempeämielisyyden valtaan, niin että vanhemmatkin tekivät sulan sovinnon. Mutta kun tyttönen mahdollisimman pian tämän tapahtuman jälkeen syntyi maailmaan, oli sovinto jo ennättänyt taas haihtua, eivätkä vanhemmat voineet päästä yksimielisyyteen edes hänen nimestään, vaan almanakka sai ratkaista asian: hänestä tehtiin Victoria, koska hän sattui syntymään Viktorin päivänä.

"En muista isääni muuta kuin harmaahapsisena ja vanhana", kertoo Ernst Ahlgren, "mutta hänen ryhtinsä oli sotilaallinen ja hänen terveytensä rautainen; hän oli oikea jättiläinen. Ei mistään koko maailmassa hän ollut niin ylpeä kuin käsivoimistaan, kauniista vartalostaan ja pienistä jaloistaan."

Sotilasuralle tilanomistaja Bruzeliuksen mieli nuorena miehenä oli palanutkin, mutta hän oli vanhaa pappissukua ja siksi piti hänestäkin tulla pappi. Isän kuoltua hän oli kuitenkin heittänyt vastenmieliset luvut sikseen ja ruvennut maanviljelijäksi, koska hänen oli myöhäistä enää antautua sotilaaksi. Tosin hän ei ymmärtänyt suuria maanviljelyksestä, mutta olihan hänellä tilallansa, joka sijaitsi Etelä-Ruotsissa, Trelleborgin laajoilla lakeuksilla, ainakin tilaisuutta ulkoilma-elämään ja urheiluun, jota hän innokkaasti harrasti. Luonteeltaan hän oli kiivas ja hillitön ja kodissaan itsevaltiainen. Mutta tuon karheen kuoren alla piili hyvä sydän ja herkkä runollinen sielu.

Äiti oli isän täydellinen vastakohta. "Hän olisi sopinut parhaiten abbedissaksi luostariin", kuuluu tyttären arvostelu hänestä. Hän oli ankara periaatteen ihminen ja syvästi uskonnollinen, aina alakuloinen ja hiukan traagillinen.

Näiden molempien ihmisten välissä, jotka sisäisesti olivat toisilleen aivan vieraat, kasvoi pikku Victoria vailla ikäistensä seuraa, sillä sisarista oli toinen häntä kahtakymmentä, toinen neljäätoista vuotta vanhempi. Hän kasvoi vanhempiensa välissä, ollen kodissa alituisena

riidanesineenä. Kumpikin vanhemmista yritti vetää häntä puolelleen. Äiti, joka arveli isän pilaavan lapsen hemmottelullaan, mutta ennen kaikkea pelkäsi sen naisen turmiollista vaikutusta, joka oli anastanut kodissa hänen paikkansa ja oli syynä hänen katkeriin kokemuksiinsa, koetti vieroittaa tyttöä isästä ja tuhlassi sen vuoksi hänelle runsain määrin sekä kiihkeää rakkautta että kovia sanoja. Tyttö, joka siten ei saanut osakseen sitä lempeää ja turvallista rakkautta, jota lapsen sielu kaipaa aivan kuin kukka aurinkoa voidakseen kasvaa ja kehittyä, tuli tämän johdosta epäluuloiseksi ja araksi, ja yrittäessään olla molemmille vanhemmilleen mieliksi hänen suhteensa heihin tuli kieroksi ja hän oppi valehtelevaan molemmille. "Tämä lapsuudenkokemus", sanoo hän itse myöhemmin, "on vaikuttanut sen, että aikaihmisenä olen ollut melkein brutaali totuudenrakkaudessaani."

Pikku tyttösen luonnostaan vilkas ja iloinen mieli veti häntä kuitenkin ensi sijassa isän puolelle. Sillä äidin huoneessa, jossa vallitsi aina raskas ja alakuloinen tunnelma, hän ei koskaan voinut olla täysin vapaa, sitä paitsi muistivat täällä usein mieleen ne tuskalliset hetket, jolloin hän, vain hämärästi aavistaen mistä oli kysymys, oli nähnyt isän äkillisen katumuksen vallassa tunkeutuvan äidin rauhoitetulle alalle, koettaen liikuttavin sanoin ja lupauksin saada heidän välillään sovintoa aikaan. Varsinkaan ei tyttönen voinut mielestään saada äidin kasvojen liikkumatonta ja tunteetonta ilmettä hänen kuunnellessaan isän tunteenpurkauksia.

Isän puolella sitä vastoin vallitsi aivan toinen tunnelma. Niinpian kuin tyttönen oli oppinut kävelemään ja puhua lepertämään, oli isä pitänyt häntä ikäänkuin leikkikalunaan tai lempielukkanaan. Ja mitä suuremmaksi hän tuli, sitä voimakkaammin isän huone veti häntä puoleensa. Joka kerta kun hän äidiltä salaa pääsi sinne livahtamaan, kiipesi hän isän polvelle ja henkeään pidätellen kuunteli hänen kertomuksiansa, vuoroin purskahtaen katkeraan itkuun, vuoroin nauraen sydämensä pohjasta, aina sen mukaan, mitä sydämen kieliä kertomukset saattoivat koskettamaan. Isä olikin verraton satuseppä, yhtä taitava kertomaan mitä hän kirjoista oli lukenut kuin sepittämään omiaankin; useimmiten nämät hauskat hetket katkesivat kuitenkin kesken, sillä niin pian kuin tyttönen vain kaukaakin eroitti äidin askeleet, laskeutui hän alas isän polvelta ja pakeni pois.

Myös isän urheiluunto tarttui tyttöseen. Isä opetti häntä ratsastamaan, ampumaan ja painimaan ja otti hänet mukanaan taikille retkillensä. Hän kohteli häntä aivan kuin poikaa, antoipa hänen käydä pojan vaatteissakin. Viettäessään täten raitista ulkoilma-elämää tyttönen tuli reippaaksi ja rohkeaksi, mutta samalla se herätti hänessä myös jonkinlaisen häpeäntunteen omaa sukupuoltaan kohtaan. Hän tunsi vaistomaisesti, että isä halveksi naisia, ja ettei reippainkaan tyttö hänen mielestään voinut vetää vertoja pojalle. Tämä selvisi hänelle eräällä ratsastusretkellä, jolloin isä, nähdessään tytön epäröiden pysäyttävän hevosensa leveän ojan reunalle, oli tuikeasti häneen katsoen huutanut: pelkäätkö sinä! Samaa hän usein myöhemminkin sai tuntea, ja katkeralla mielellä hän monta kertaa totesi, että se mikä pojalle oli luvallista, useimmiten ei ollut tytölle sallittua.

Mutta eipä vain se seikka, että tyttö pojan vaatteistaan ja tavoistaan huolimatta oli auttamattomasti vain tyttö, estänyt häntä täysin määrin nauttimasta raittiista ulkoilma-elämästä, vaan äidin ankaraus ja nuhteet pilasivat häneltä myös monta viatonta iloa. Kartano, jossa Bruzeliuksen perhe asusti, sijaitsi keskellä laajaa, viljavaa seutua, jonka moniväriset, aaltomaisesti kohoavat ja laskeutuvat pelto- ja niittymaat levisivät niin pitkälle kuin silmä kantoi. Mutta tuon laajan peltomeren takana lainehti oikeakin meri, hopeisena vyönä se siinsi silmään talontakaiselta, korkealta kummulta, josta tyttönen sitä kaihomielin katseli; sillä meren rannalle hänellä ei ollut lupa mennä. Mutta eräänä päivänä otti isä hänet mukanaan kalastajakylään, ja hänen ilonsa oli rajaton, kun he astuivat veneeseen ja alkoivat soudella peilikirkaalla merenpinnalla. Äkkiä kuitenkin äidin ankarat kiellot muistuiivat tyttösen mieleen ja alakuloisena hän pyysi isää palaamaan rantaan. Samoin hän äidin pakoittamana kieltäytyi rakkaimmasta huvistaan, ratsastamisestakin, rohkeasti vakuuttaen isälle, ettei se muka enää häntä huvittanut.

Paitsi isän seura veti myös väentupa ja palvelusväki tyttöstä puoleensa, vaikka sekin huvi oli kiellettyä tavaraa. Siitä huolimatta hän hiipi usein kuuntelemaan heidän puheitaan ja juttujaan, kun he takkavalkean ääressä tekivät puhdetöitään. Näiden yksinkertaisten ihmisten parissa hän saattoi olla aivan vapaa tarvitsematta pelätä ketään. Sillä hän tunsi vaistomaisesti, että he rakastivat häntä sellaisena kuin hän oli ja osoittivat hänelle ystävyyttä ilman minkäänlaisia sivutarkoituksia tai vaatimatta häneltä vastapalvelusta.

Suurin osa tyttösen päivää kului kuitenkin opiskeluun, ja äiti itse, joka oli saanut erittäin huolellisen kasvatuksen, ohjasi lukuja. Kuusi tuntia päivässä luettiin, mutta koko opetus rajoittui yksinomaan sisälukuun. Kaikkia eri aineita oli luettava ääneen, kaikki kirjat kannesta kanteen, ei minkäänlaisia kysymyksiä tehty eikä läksyjä annettu. Katkismuksen sai tyttönen lukea niin moneen kertaan, että hän vihdoin osasi sen aivan ulkoa. Ja vähitellen hän saavutti niin suuren taituruuden sisäluvussa, että huulet lausuivat joka sanan kirjasta, jota hän piti kädessään, mutta ajatukset liitelivät vapaasti muualla. Kaikki isän kertomat sadut nousivat nyt mieleen, hän näki prinsessoja, jotka taikasauvalla avasivat kallioseiniä ja kuljettivat häntä kädestä suuriin saleihin, jotka hohtivat hopeaa ja kultaa. Ja hän sepitti itse lisää noihin satuihin, jatkoi niitä mielessään päivä päivältä ja eläytyi niin kokonaan unelmiensa valtaan, että ne tuntuivat hänestä todellisemmilta kuin itse todellinen elämä.

Äiti, joka osasi piirustaa kukkia, opetti myös tätä taitoa tyttärelleen, mutta ei kestänyt kauan, ennenkuin kukkien piirustaminen tuntui hänestä yksitoikkoiselta, ja hän alkoi lomahetkinään piirtää kaikenlaista muutakin, sekä ihmisiä että jumalia. Tuo työ oli hänestä yhtä hauskaa kuin uneksiminenkin. Hän piirusti enimmäkseen alastomia ihmisiä, mutta peläten saavansa äidiltä nuhteita, jos tämä sattuisi näkemään, hän "puki" ne jälestäpäin kauniisiin kreikkalaisiin pukuihin poistaen vartalojen ääriviivat. Harjoittelipa tyttönen vielä toistakin "taidetta" päästyään hiukan

toiselle kymmenelle. Äiti oli joskus, heidän istuessaan kahden kotona, kertonut hänelle teatterista, ja nuo kertomukset herättivät siinä määrin tytön uteliaisuutta, että hän tahtoi saada kaikesta tarkat tiedot. Ennen pitkää hän rakensi itse näyttämön vanhasta kitaran kotelosta, maalasi kulissit ja paperinuket sitä varten ja sai koko nukketheaterin kuntoon, näytelmäkappaletta lukuunottamatta, sillä sellaista ei ollut koko talossa. Mutta neuvoton hän ei ollut tässä suhteessa. Käden käänteessä oli eräs kertomus muodostettu näytelmäksi. Tyttönen, joka muuten oli niin ujo ja arka, ettei hän vieraan läsnäollessa saanut punastumatta sanaakaan suustaan ja omaistensa parissa oli hyvin harvapuheinen, tuli rohkeaksi niin pian kuin hän saattoi piiloutua teatterinsa taakse, jolloin ei kukaan voinut nähdä häntä. Kerran kuitenkin, kun isä pyysi häntä näyttämään vieraille, pelästyi hän niin pahasti, että heitti nurkkaan kaikki teatterikojeensa ja poltti näytelmänsä. Sen jälkeen kynä tuli hänelle entistä rakkaammaksi ja hän käytti kaikki vapaahetkensä piirustamiseen. Äidin mielestä hän oli kuitenkin jo siksi suuri tyttö — neljän-, viidentoista-vuotias — että olisi voinut käyttää parempaankin aikansa, virkata pitsiä tai ommella. Mutta tyttö keksi keinon: hän pakeni suureen saliin, joka sijaitsi isän huoneen takana ja jota ei käytetty siksi, ettei sitä voitu lämmittää. Täällä hän sai rauhassa työskennellä, sillä ei kukaan uskaltanut isän huoneen kautta tulla häntä häiritsemään ja nuhtelemaan, ja vaikka siellä talvella olikin kovin kylmä, niin ei tyttönen siitä välittänyt. Hän oli tyytyväinen saadessaan tehdä mielityötänsä ja huomattessaan päivä päivältä edistyvänsä.

Victoria Bruzelius 16-vuotiaana.

Sisarensa ja lankonsa välityksellä sai nuori tyttö vihdoin vanhemmiltansa luvan jatkaa piirustusopintojaan Malmössä. Opiskeltuaan siellä pari kuukautta kehoitti opettaja häntä pyrkimään Tukholman taideakatemiaan. Kahdesti ei häntä siihen tarvittu kehoittaa. Hän kirjoitti heti asiasta isälleen, mutta vastaus oli kieltävä, perheen varat eivät riittäneet niin suuriin kustannuksiin. Tämä vastoinkäyminen ei lannistanut kuitenkaan tyttösen mieltä, vaan hän päätti itse ansaita tarvittavat varat. Hän oli juuri täyttänyt 17 vuotta, ja vaikka hänen opintonsa olivatkin varsin hajanaiset ja pintapuoliset, päätti hän pyrkiä kotiopettajattareksi. Hän saikin sellaisen toimen ja käytti nyt suurimman osan lomahetkistään itseopiskelua varten voidakseen vuorossaan opettaa nuorta oppilastansa. Sillä välin hän piirusti ahkerasti ja usein istui myöhään yöhön saakka joko kirjojensa tai stafliansa ääressä. Kolmen vuoden kuluttua hän oli säästänyt sen verran rahoja, että olisi voinut oleskella vuoden Tukholmassa. Mutta tälläkin kertaa hänen aikeensa raukesivat tyhjiin. Isä, joka oli jo antanut suostumuksensa, peruutti sanansa neuvoteltuansa perheen muiden jäsenten kanssa: tyttö oli vielä liian nuori lähteäkseen yksin maailmalle. Isä vetosi myös rovestin sanoihin, joka oli kehoittanut tyttöä muistamaan neljättä käskyä, ja lopulta hän turvautui siihen keinoon, jota usein ennenkin häntä kasvatettaessa oli käytetty: hän lupasi antaa hänelle 100 kr. vuosittain, jos hän heittäisi Tukholman matkan sikseen. "Ja minä möin tulevaisuuteni 100 kruunusta — hah, hah, haa! erinomainen kauppa, eikö totta!" kirjoitti hän vähäistä myöhemmin pilkaten omaa heikkouttansa. Mutta isän auktoriteetti oli siksi voimakas, että hänen täytyi alistua sen alle, joskin vertavuotavin sydämin.

Vaikka tuo kieltö saattoi nuoren tytön aivan suunniltansa ja vaikka tulevaisuus tuntui hänestä kerrassaan hukkaanmenneeltä, niin ei hän sittenkään aavistanut, miten syvät seuraukset sillä tulisi olemaan koko hänen elämäänsä. Hänen mielensä katkeroitui näet omaisia kohtaan siinä määrin, että hän hinnalla millä hyvänsä halusi päästä pois kotoa. Ja siksi hän, jolle taide oli ollut kaikki kaikessa, ja joka ei koskaan, niinkuin muut hänen ikäisensä tytöt, ollut uneksunut kodin ja rakkauden onnesta, tarttui ensimmäiseen tilaisuuteen, joka hänelle tarjoutui ja meni naimisiin miehen kanssa, jota kohtaan hän ei tuntenut vähintäkään rakkautta.

Avoliitto.

Hörbyn postikonttorin ja Skånen yksityisen pankin haaraosaston johtaja, Christian Benedictsson oli Bruzeliuksen perheen läheinen ystävä. Hän oli lähes 50-vuotias, hyväntahtoinen, mutta hidaslunteinen ja tottumuksiinsa piintynyt leskimies, joka kaiken ikänsä oli ahertanut pienissä virkatoimissaan taistellen jokapäiväisen leipänsä puolesta. Aatteellisia harrastuksia ei hänellä ollut koskaan ollut. Hän oli käytännön mies, joka antautumatta minkäänlaisiin mietiskelyihin otti elämän sellaisena kuin se oli.

Jäätyään vaimonsa kuoltua leskeksi kääntyi hänen huomionsa varsin pian ystävänsä, Bruzeliuksen nuoreen tyttäreen toivoen saavansa hänestä orvoksi jääneille lapsilleen äidin ja kodilleen hoitajan. Vaikka tyttö antoikin hänelle rukkaset, uudisti hän kuitenkin vuoden kuluttua kosintansa. Tämä tapahtui juuri siihen aikaan, jolloin nuori tyttö, isänsä jyrkän kiellon johdosta, oli vaipunut täydellisen masennuksen ja toivottomuuden tilaan, ja sen vuoksi Benedictsson myötätunnollaan ja hyväntahtoisuudellaan voitti varsin helposti hänen luottamuksensa. Tosin tyttö hänen uudistaessaan kosintansa antoi hänelle sen vastauksen, ettei hän nytkään voinut tuntea muuta kuin ystävyyttä häntä kohtaan, mutta Benedictsson ei vaatinutkaan sen enempää. Ja kun hän yhä edelleen ahdisti tyttöä rukouksilla, uhkauksilla, kyynelillä ja lupauksilla, niin tämä vihdoinkin antoi myöten. Hän oli niin väsynyt ja alakuloinen ja välinpitämätön kaikesta. Osittain häntä yllytti myös se seikka, että omaiset olivat tätä liittoa vastaan, sulhanen kun oli leskimies, viiden lapsen isä sekä 27 vuotta vanhempi morsiantansa. Mutta jonkun ajan kuluttua tyttö itsekin, niin kiihkeästi kuin hän halusikin päästä pois kotoa, alkoi katua tekoansa. Sillä vaikka hän tavallaan olikin kiintynyt Benedictssoniin, niin aavisti hän sittenkin tehneensä auttamattoman erehdyksen. "Minä pidän sinusta," kirjoitti hän sulhaselleen vähää ennen häitä, "mutta sitä, mitä rakkaudeksi sanotaan, en koskaan ole tuntenut; minä rakastan Jumalaa ja kaikkia hänen luomiansa, mutta minä pelkään sitä kiihkeää, tulista tunnetta, jota tavallisesti rakkaudeksi nimitetään... Olen tehnyt anteeksiantamattoman erehdyksen, mutta minä kärsin sen seuraukset. En riko lupaustani, pidän sen, *jollei* minua vapaaehtoisesti *vapauteta* sanastani."^[1] Mutta Benedictsson oli päättänyt saada Victoria Bruzeliuksen omaksensa. Hänen kotinsa kaipasi hoitajaa, hänen lapsensa äitiä, hän itse aviopuolisoa. Hänen mieleensä ei juolahtanutkaan käsittää morsiamensa sanoja vakavalta kannalta eikä vapauttaa häntä lupauksestansa. Ja Victoria puolestaan ei voinut sanaansa rikkoo. Ainoa tulos, johon hänen suora tunnustuksensa johti, oli se, että sulhanen kiiruhti häiden viettoa.

Hiukan syrjässä Tukholman—Malmön valtarautatieltä, keskellä Skånen viljavaa tasankoa, sijaitsi Hörbyn suuri maalaiskylä. 70-luvun alkupuolella, kymmenkunta vuotta aikaisemmin ennenkuin Hörin ja Hörbyn välinen rautatie oli muuttanut sen tavalliseksi asemayhteiskunnaksi, oli se varsin idyllinen paikka. Parikymmentä taloa ja kartanoa oli ryhmittynyt notkoon, jonka läpi virtasi pieni joki kestikievarin, hautausmaan ja pappilan alitse. Pieni, valkeaksi silattu kirkko kohosi hautausmaanmuurin yläpuolella ja sen kummankin puolin kulki kaksi pitkää ja varjoisaa lehtikujaa, toinen korkeiden kastanjien, toinen jalavien ja saarnipuiden reunustama. Maantie, joka sivuutti hautausmaan, leveni kestikievaritalon edustalla aukeaksi toriksi ja sen toisessa päässä, tien kavetessa jälleen, seisoi yksinkertainen, olkikattoinen rakennus, kylän postikonttori. Joskin sen julkisivu antoi vain tomuiselle kyläkadulle, niin takapihana oli sitä varjoisampi ja tuuheampi puutarha.

Tässä talossa oli postimestari Benedictsson asunut vuosikausia ensimmäisen vaimonsa kanssa, tässä hän leskimiehenä oli viettänyt pari ilotonta vuotta vanhan, naimattoman sisaren ohjaessa ankaralla kädellä sekä kotia että lapsilaumaa, ja tänne hän toi myös toisen vaimonsa. Kuin pieni arka lintu saapui Victoria Benedictsson uuteen kotiinsa, ja monet ja raskaat olivat ne velvollisuudet, jotka hän otti nuorille 21-vuotiaille hartioillessa.

Äitipuolen velvollisuudet eivät kuitenkaan olleet vaikeimmat, vaikka hän epäilemättä niitä edeltäpäin enimmin pelkäsi, sillä vanhimmat lapsista olivat jo melkein yhtä vanhat kuin hän itsekin. Ei myöskään emännän huolet, vaikka hän olikin taloudenhoitoon aivan tottumaton ja vaikka käly, joka ei tahtonut luovuttaa oikeuksiaan nuorelle emännälle, antoi aihetta moneen katkeraan ja tuskalliseen hetkeen. Vaan raskaimman kärsimyksen tuotti hänelle hänen aviollinen suhteensa, saattoipa hänet siinä määrin epätoivoon, että hän jo ensimmäisinä avioliittovuosinaan yritti tehdä itsemurhan.

Victoria Benedictssonin koko olento oli vielä umpuunsa sulkeutunut hänen mennessään naimisiin. Hän oli elänyt niin kokonaan kirjojensa ja piirustustensa parissa, ettei rakkaus- ja tunne-elämälle ollut jäänyt minkäänlaista tilaa. Hän olisi tarvinnut hellävaraisen käden, joka vähitellen olisi herättänyt hänessä naisen hereille, sillä mikään kylmä luonne hän ei ollut, vaan pikemmin kiihkeä ja kuumaverinen. Siihen postimestari Benedictsson ei kuitenkaan kyennyt. Ikäeroitus teki sen kai myös mahdottomaksi, sekä molemminpuolinen ymmärtämyksen puute, tuo "näkyvätön kuilu", joka, joskin Victoria Benedictsson tunsu kunnioitusta ja kiitollisuutta miestänsä kohtaan, auttamattomasti erotti heidät toisistaan. Ja seurauksena tästä oli, että Victoria Benedictssonin tunne-elämä tukehtui ensimmäiseen alkuunsa ja että hän sulkeutui yhä enemmän omaan kuoreensa. "Voin tuskin ajatella ensimmäisiä vuosia uudessa kodissani sydämeni puristumatta tuskasta kokoon", kuuluu hänen oma todistuksensa. Ja kuitenkin oli Victoria Benedictssonilla tielussaan kaikki onnellisen elämän edellytykset: usko ihmisiin, rakkaus elämään ja palava halu työhön. Ensimmäiset kosketukset todellisen elämän kanssa repivät kuitenkin rikki hänen hennoimmat sydänjuurensa. Mutta kaikista kärsimyksistään huolimatta oli hänellä sittenkin rehellinen ja hyvä tahto täyttää parhaan kykynsä mukaan ne velvollisuudet, joita koti hänelle asetti. Perheen varat eivät olleet suuret, ja siksi hän työskenteli miehensä apuna sekä postikonttorissa että pankissa ja hoiti yhdessä tytärpuoliansa kanssa pientä kirjakauppaa. Siinä

sivussa hän antoi soittotuntejakin ja kopioi tunnettuja tauluja, joita hän möi 75 kr. kappaleelta. Ensi alussa hän otti myös innolla osaa talouteen ja hänen kunnia-asianaan oli valmistaa hyvää ruokaa, mutta kun mies ei kiinnittänyt siihen vähintäkään huomiota, laimeni hänen intonsa ja oli sittemmin vain jouluvalmistuksissa mukana.

Kaikkein suurimmalla rakkaudella hän antautui kuitenkin lapsipuolilleen. Äitipuolella oli hänen korvissaan huono kaiku, siksi hän tahtoi näyttää maailmalle, että saattoi olla hyviäkin äitipuolia. Hän oli heille kuin vanhempi sisar, joka toverillisella ja herttaisella käytöksellään heti alusta alkaen voitti heidän rakkautensa ja luottamuksensa, eikä tämä hyvä suhde muuttunut sittenkään, kun hänen omat lapsensa, joista toinen kuitenkin heti kuoli, tulivat maailmaan. Pikemmin hänen oma tähtärensä joutui lapsipuolen asemaan, sillä hän ei voinut koskaan voittaa samaa sijaa äidin sydämessä kuin nuorin lapsipuolista, Mathisa eli Matti, joka Victoria Benedictssonin tullessa taloon oli vain kuuden vuoden vanha.

Se kuva, jonka Matti, ainoa omaisista, joka vuosien kuluessa seisoj henkisesti Victoria Benedictssonin lähellä, on piirtänyt äitipuolestaan, antaa meille parhaan todistuksen hänen hyvästä tahdostaan ja rehellisistä ponnistuksistaan.

"Äiti oli meille kaikille kodissa suureksi iloksi," sanoo hän, "ja varsinkin minulle koko elämäni onnenlähde. Olen hänelle suurella kiitollisuuden velassa, sillä hän antoi minulle onnellisen lapsuuden ja nuoruuden.

"Lapsilla ei ollut aavistustakaan siitä katkeruudesta, jota hän tunsu elämää kohtaan. Hän hillitsi tahtoansa niin, etteivät nuo synkät hetket tulleet esille. Hän tuntui meistä tyytyväiseltä eikä lainkaan onnettomalta, ja hän oli meille paras kasvattaja ja äiti."

Ja hän kertoo edelleen: "Ensi vuosista ovat muistiin painuneet varsinkin satuillat. Millä ilolla me kaikki keräännyimme hänen ympärilleen, suureen vanhanaikuiseen sohvaan, miten me aina kiistelimme siitä, kuka saisi istua häntä lähinnä, ja miten onnellinen se oli, joka sai painaa päänsä hänen syliinsä. Takkavalkea yksin valaisi huonetta, ja mitä pimeämmäksi tuli, sitä lähemmäksi me painauduimme toisiimme kuunnellessamme ihastuttavia, jännittäviä kertomuksia. Äiti kertoi vilkkaasti, ja se näytti huvittavan häntä itseäänkin."

Tai milloin ei satuja kerrottu, istahti äiti pianon ääreen ja soitti ja lauloi lapsille. Aina hän keksi heille jotain hupaista ja hauskaa, milloin sepitti runoja juhla- ja merkkipäiviksi, milloin pani toimeen pitkiä kävely- ja huviretkiä kylän ulkopuolelle tai läksi heidän kanssaan hiihtämään. Eikä hän pitänyt huolta yksin heidän huvituksestansa. Jonkun aikaa hän opetti tytärpuoliaan kaikissa kouluaineissa ja iltasin luettiin usein ääneen, varsinkin pohjoismaista kirjallisuutta, jota helposti saatiin oman kirjakaupan välityksellä.

"Isä ei ottanut osaa meidän huveihimme", kertoo tytärpuoli edelleen, "hänellä oli aina paljon työtä. Mutta hän antoi meidän toimia mieleemme mukaan, kunhan kaikki kodissa kävi säännöllistä kulkuaan."

Kodin ulkopuolellakin Victoria Benedictsson viihtyi parhaiten nuorten parissa. Seuraelämä Hörbyssä, niinkuin maalaiskylässä ainakin, jossa jokainen tunsu toisensa ja piti oikeutenaan sekaantua toisten asioihin, oli kovin tyhjää ja rajoittui pääasiallisesti vain kortinpelukseen, tanssiin ja juorupuheisiin. Suurella uteliaisuudella olivat kylän rouvat odottaneet postimestarin nuorta rouvaa, jonka he istuttivat keskeensä ja ottivat äidilliseen suojaansa jo paljon ennen kuin hän ilmestyi heidän näköpiiriinsäkään ja kuvailivat mielessään, että hän olisi pieni, hento ja heikko olento, jonka he helposti voisivat kietoa sormensa ympäri. Pettymys ei siksi ollut niinkään pieni, kun he näkivät pyöreän ja pullean postimestarin rinnalla pitkän ja kookkaan naisen, joka jäykästi vastasi tervehdyskiin ja vain hajamielisesti kuunteli "kaikkein tuoreimpia uutisia", päästämättä ketään lähellensä. Ja paheksuminen yltyi kovaääniseksi, kun nuori rouva yhä useammin vetäytyi pois kutsuista tai pakeni nuorten seuraan soittaen heille milloin tanssimusiikkia, milloin auttaen heitä kuvaelmien toimeenpanossa. Siten hän voitti nuorten jakamattoman suosion ja ihailun, ja hänen vaikutusvaltansa oli heihin rajaton.

Mutta eivät yksin lapsipuolet ja seudun nuoriso ihailleet häntä, vaan usein hän, vanhan miehen nuori vaimo, joutui toistenkin miesten ihailun esineeksi. Tästä hänelle kuitenkin useimmiten koitui ikävyyttä, sillä postimestari Benedictsson, varsinkin avioliiton alkuvuosina, kiusasi mustasukkaisuudellaan usein syyttäkkin vaimoansa. Kerran tuollainen ihailu oli saada vakavankin kääntein. Eräs Benedictssonin nuoruudenystävä, joskin häntä paljoa nuorempi, asettui pitemmäksi aikaa Hörbyhyn ja hänestä tuli postimestarin talossa jokapäiväinen vieras. Hän oli tullut suoraan Amerikasta ja toi mukanaan raittiin tuulahduksen suuresta, vapaasta maailmasta. Hänen ja nuoren rouvan välillä sukeutui ystävyysuhde, joka toi uutta rikkautta ja sisältöä yksinäisen naisen elämään. [Tätä persoonallista kokemusta on Ernst Ahlgren epäilemättä käyttänyt aiheena teoksessaan "Fru Marianne".] Mutta huomattavana mikä vaara siinä piili, hän vetosi mieheensä, saadakseen häneltä tukea. Mies käänsi kuitenkin asian vain leikiksi, ja vierotti siten vaimon itsestänsä; kuilu, joka alkuaankin oli heidät toisistaan eroittanut, muuttui nyt ylipääsemättömäksi.

Kaiken tämän lisäksi tuli vielä toinenkin seikka, joka vaikutti häiritsevästi ei yksin perheen sisälliseen elämään, vaan vieläpä koko pieneen yhteis-kuntaan. Taiteilija heräsi jälleen eloon nuorena rouvassa, ja samoin kuin kerran lapsuusvuosina, kohtasi hän jälleen mitä ankarinta vastustusta. Miehen mielestä hänen kirjoittamisensa oli vain ajanhukkaa, sillä hän ei uskonut hänen kykyynsä. Kirjoittaminen oli hänestä yleensä sopimatonta työtä naiselle, joka oli äiti ja puoliso. Hänen ei pitänyt pyrkiä sinisukaksi. Ja sitä paitsi, jos hän epäonnistuisi, tekisi hän vain miehensä naurunalaiseksi ja karkoittaisi rattoisuuden kodista. Samaa mieltä oli koko kyläkin. Eikö hän ollut vaimo ja äiti? Saisiko nainen laiminlyödä lähimmät velvollisuutensa turhan

kunnianhimon takia?

Toistamiseen Victoria Benedictsson taisteli vapautensa puolesta. Mutta vaikka taistelu tällä kertaa oli paljoo ankarampi kuin edellisellä, ei hänen mielensä sittenkään lannistunut. Lapsesta hän tällä välin oli kehittynyt naiseksi. Ja se mikä lapselle oli ollut enemmän tai vähemmän mielitekoa, merkitsi naiselle nyt koko elämää. Siksi hän voittajana suoriutuikin tästä taistelusta.

Ensimmäinen alku.

Toisella puolella kapeata eteistä, josta kuljettiin perheen asuntoon, oli toinenkin ovi, joka johti "kirjakaupan" puolelle, huoneeseen, jossa kodikkaat matot peittivät lattian, seinät olivat kirjoja täynnä ja jossa ikkunan eteen asetettu pelipöytä sai tehdä sekä pulpetin että kauppapöydän virkaa.

Tämä kirjakauppa oli alusta alkaen ollut perheen naispuolisten jäsenten hoidossa ja se se myös kaikkein ensiksi veti nuoren rouvan puoleensa. Sillä kirjakaupassa, jossa kauppa kävi varsin laimeasti ja jossa vain almanakoilla, virsikirjoilla ja katkismuksilla oli menekkinsä, oli hänellä tilaisuutta tyydyttää palavaa luku- ja tiedonhaluaan. Istuen tuntikausia joka päivä ikkunanalaisen pöydän ääressä hän suurella mielenkiinnolla avasi kaikki kirjalähetykset ja vieläkin suuremmalla innolla alkoi ahmia niitä, jos joku vähemmän kaupaksi käypä kirja oli sattunut joukkoon.

Istuessaan tässä hiljaisessa huoneessa, joka muodosti ikäänkuin oman pienen maailmansa, saivat ajatukset vapaasti liidellä, ja usein ne eksyivät entisiin aikoihin, jolloin hän, samoin kuin nytkin, oli istunut erillään muusta perheestä ja — piirustanut. Se aika oli kauan sitten mennyt, eikä voinut koskaan enää palata, sillä mitenkä hän, jonka kädet ja jalat olivat sidotut, olisi voinut harjoittaa opintoja? Ei, taiteilija-ajatukset olivat aikoja sitten haudatut. Mutta niiden sijalle nousi näinä hiljaisina hetkinä uusia, jotka kerran herättyänsä eivät jättäneet häntä enää rauhaan. Pensseli oli häneltä kielletty, mutta olihan hänellä sen sijaan kynä jäljellä. Ja ikäänkuin leikillä hän alkoi panna paperille ajatuksiaan ja mielikuviaan, ja melkein kuin sattumalta hänen käsistään syntyi pieni novelli, "Sirénen", jonka hän lähetti "Snällpostenin" toimittajalle Malmöeseen ja vastoin kaikkia odotuksiaan sai sen hyväksytyksi. "Novellinne on kovin kypsytön", kirjoitti lehden toimittaja,^[2] "mutta esikoisteokseksi ei niinkään huono; teillä on epäilemättä luovaa mielikuvitusta, mikä on kirjailijan elinehto."

Nämät sanat kiihoittivat nuorta rouvaa jatkamaan ja kuumeentapaisella innolla hän ryhtyi nyt työhön, kirjoitti usein salaa öisinkin ja siinä sivussa luki ja teki havaintojansa. Sillä alusta alkaen hän asetti päämääränsä korkealle, hän ei tahtonut tyytyä mihinkään keskinkertaiseen, siksi hän liaksi rakasti ja kunnioitti taidettaan. "Minä en tahdo tulla huonoksi kirjailijaksi", vastaa hän samaiselle toimittajalle, "jollei minulla ole edistymisen mahdollisuutta, niin jätän yritykseni sikseen; minulla ei ole mitään iloa siitä, jos saan nähdä kyhäykseni painettuna, sillä turhamaisuudesta en ole koettanut kirjoittaa. Rakastan taidetta sen itsensä vuoksi, en vain siksi, että se joillekuille antaa laakereita ja kultaa; rakastan sitä siksi, että se on minussa, etten voi olla sitä rakastamatta, ja voisin uhrata koko elämäni sille ja ehkä siten tulla onnelliseksikin... Että minulla on taipumuksia, siitä olen varma, mutta kannattaako niitä viljellä, on toinen asia."^[3]

Tämä epäily ja epävarmuudentunne omaa kykyä kohtaan kiusasi häntä alituisesti palavasta halustaan huolimatta. "Sisälläni on jotain, joka myllertää ja pyrkii esille", sanoo hän kerrankin, "en tiedä johtuuko se vain levottomasta mielestäni, vai synnynnäisestä pensselin tai kynän käyttämistäipumuksestani".^[4] Ja toisen kerran hän valittaa sisarellensa, rouva Margarethe Ekströmille puhuessaan kirjallisesta työstään: "Minusta ei tule koskaan oikein hyvää kirjailijaa, sillä mielikuvitukseni on maalarin eikä kielitaiteilijan... Koetan maalata kynällä ja musteella, mutta se käy huonosti."^[5] Samalla häntä myös painosti se tieto, ettei hän ollut kyllin valmistunut tehtävänsä, että hänen opintonsa olivat vaillinaiset ja että olosuhteet, joihin hän oli sidottu, ehkäisivät hänen kehitysmahdollisuuttaan. "Minä olen miltei *oikein* onnellinen kirjoittaessani", sanoo hän niinkään sisarellensa, "ja *kuitenkin* tiedän, että se on vain roskaa, ei kerrassaan minkään arvoista. Minulla on ehkä hiukan taipumuksia ja ehkäpä joku hyvä ajatuskin, mutta olen niin oppimaton, että joskus olen aivan epätoivoissani sen johdosta. — Ah, jospa nuoruudessani olisin saanut jotain oppia! Tiedonhaluni on niin voimakas, että se on tullut suorastaan elämäni kiusaksi."^[6]

Ja seuraavassa kirjeessään hän jatkaa: "Ei minusta tule kirjailijaa, sillä elämäni on yksitoikkoista ja yksinäistä; paljoo laajempi näköpiiri ja raittiimpi elämä olisi välttämätöntä, ja vaikka ponnistelin miten paljon hyvänsä, niin en sittenkään voisi saada mitään aikaan. Oi, kuningaskuntani housuparista! Jospa olisin mies, niin ei minun tarvitsisi täällä torkkua."^[7]

Kaiken lisäksi häntä masensi vielä se tieto, ettei hänellä ollut ketään, jonka puoleen kääntyä saadakseen neuvoa ja ohjausta. Samalla hän myös pelkäsi alottaneensa liian myöhään, olevansa jo siksi vanha, ettei hänen kannattanut enää yrittää.

Päästäkseen jonkinmoiseen varmuuteen ja saadakseen tietää pitikö hänen tukahduttaa kirjoittamishalunsa vai viljellä sitä edelleen, hän kääntyi nuoren kirjailijan, Edvard Bäckströmin puoleen ja lähetti hänen tarkastettavakseen muutamia tekeleitänsä. Hän ei ilmaissut kuitenkaan omaa nimeään, toivoen siten saavansa rehellisemmän arvostelun, vaan kätkeytyi salanimen, Ivar Tardifin taakse, jota hän oli käyttänyt julkaistessaan ensimmäisenkin novellinsa.

Bäckströmin vastaus oli sekä kehoittava että masentava. Hän myönsi hänellä olevan hyviä

taipumuksia, mutta lopullista arvostelua hänen oli sittenkin mahdoton antaa ennenkuin oli saanut lähempiä tietoja hänen olosuhteistaan sekä iästänsä. "Jos te esim. olette vielä nuori", kirjoittaa hän, "niin teidän kyhäyksenne ilmaisevat jo varsin suurta kypsyyttä, mutta jos olette yli kahdenkymmenen, niin kehoittaisin teitä jättämään kirjailijauran mielestänne."^[8]

Saadessaan tämän tuomion oli Victoria Benedictsson 28 vuoden vanha!

"Olen pahoillani, että olen niin vanha", sanoo hän vastauksessaan Edvard Bäckströmille, "Tardif tulee aina liian myöhään — Tardif parka! — sen jo hänen nimensäkin ilmaisee."^[9]

Mutta ikäänkuin puolustaakseen ikäänsä hän jatkaa samassa kirjeessä: "Niin kauaksi kuin taaksepäin muistan, olen rakastanut taidetta niin kiihkeästi ja hillittömästi kuin vain niin suljettu ja syvä luonne kuin omani kykenee, olen koettanut taistella tätä rakkautta vastaan, mutta niin pian kuin minun jossakin määrin on onnistunut unohtaa se, on elämä muuttunut minulle arvottomaksi, tai oikeammin sietämättömäksi taakaksi. — — Miksi olen kuin auringonkukka, joka aina kääntyy saman esineen puoleen? Miksi on minussa opinhalua, miksi pyrkimystä totuuteen ja kauneuteen, kun tuo halu ei sittenkään ole siksi voimakas, että se saattaisi minut perille? En tiedä; tiedän vain sen, että kiitos ei merkitse minulle mitään, ei rahat eikä ylellisyys, että eteenpäinpyrkiminen on onnea ja paikallaanolo epätoivoa!"

"Kuluneet vuodet ovat menneet valmistustöihin", sanoo hän kerran myöhemmin palaten samaan asiaan, "eikä ole kumma, että siihen on tarvittu niin runsaasti aikaa, kun muistaa, että lapsena en koskaan käynyt kouluun, että elin kuin erakko ja että vasta 17 vuoden vanhana tulin kosketukseen ulkomaailman kanssa. Ansiotyökin vei aikansa ja opintoja harjoitettiin vain salassa. Siinä syy hitaaseen kehitykseeni."^[10]

"Minä kirjoitan siksi, että ajoittain elämä tuntuu sietämättömältä taakalta", oli hän jo kerran aikaisemmin tunnustanut Edvard Bäckströmille, "siksi että tahdon unohtaa itseni ja sen sijaan eläytyä toisen elämään; minun tielleni on eksynyt niin harvoja auringonsäteitä, siksi tahdon koota ne, jotka valaisevat toisia, iloita niistä ja jos mahdollista muodostaa niistä pieniä, todellisuudenmukaisia kuvia, joihin samalla voin haudata jotain omasta sielustanikin."^[11]

Sitä neuvonantajaa, jota Victoria Benedictsson olisi kaivannut, ei hän kuitenkaan Bäckströmistä saanut, siksi vieras oli Victoria Benedictssonin yhä enemmän realistiseen suuntaan pyrkivä taiteilijatemperamentti tälle romanttisuuteen taipuvalle kirjailijalle, mutta hänen rohkeuttaan ei Bäckström myöskään voinut lannistaa. Victoria Benedictsson työskenteli edelleen uutterasti, käyttäen ainakin yhtä paljon aikaa itseopiskeluun kuin kirjoittamiseen, ja lähetti vähä väliä milloin mihinkin lehteen kyhäyksiänsä, joista jotkut löysivät tiensä julkisuuteen, mutta useimmat katosivat tietymättömiin. Odottaessansa viikkokausia turhaan vastausta kävi hänen mielensä useinkin apeaksi, ja silloin tällöin tuo synkkä painajainen, joka lopulta tuhosi hänen elämänsä, pisti päänsä esiin. "Ah, nopea, helppo kuolema! Se olisi kaikkein parasta", kirjoittaa hän päiväkirjaansa syksyllä 1878. Ja seuraavana keväänä kuuluvat hänen sanansa jälleen: "Kuljin puutarhassa kahden kuoleman kanssa. Minä pelkään kipuja, inhoan itsemurhaa, ja kuitenkin sen täytyy tapahtua." Ettei kuitenkaan itse työ johtanut häntä näihin synkkiin ajatuksiin, käy ilmi seuraavista sanoista: "Kirjoitin kuin henkeni edestä. Sen pitää olla valmista ennenkuin todellisuus tulee ja saattaa minut unohtamaan mielikuvani; *nyt* ne auttavat minua unohtamaan..."^[12] Tai toisen kerran: "Mitä voin toivoa tai odottaa elämältä? Kaikki mitä olen rakastanut, liukuu vain käsistäni — — tyhjyyttä, vain tyhjyyttä, kaikki."^[13]

Alakuloisuuden lisäksi tuli vielä sairaus. Mutta tämä uusi vastoinkäyminen, niin katkeralta kuin se alussa tuntuikin, oli sittenkin se, joka pelasti Victoria Benedictssonin ja teki hänestä varsinaisesti kirjailijan.

Ernst Ahlgren.

Keväällä 1881 Victoria Benedictsson loukkasi polvensa niin pahasti, että hänen täytyi melkein yhteen menoon olla kaksi vuotta vuoteenomana ja kauan vielä jälkeenkäinpäin liikkua kainalosauvojen nojassa. Tämä aika, johon yhdistyi mitä hirveimmät tuskat ja kärsimykset — kolmasti oli pakko jalkaa leikata eikä heikon sydämen vuoksi voitu häntä nukuttaa — muodostui merkellisimmäksi ja tavallaan rikkaimmaksi hänen elämässään.

Itse hän tälle ajalle antoi nimen: *vakavuus*, ja kaksinkertaisessakin merkityksessä, sillä sen mukana seurasi kärsimys ja elämäntyö.

Mutta vaikka Victoria Benedictsson sai kestää niin paljon ruumiillista tuskaa, kantoi hän tämän kärsimyksen mitä ihmeteltävimmällä kärsivällisyydellä. "Hän oli meille kaikille oikea ihme", sanoo tytärpuoli, hänen "pikku tohtorinsa", joka uskollisesti hoiti häntä koko tänä sairauden aikana, "sillä hän se meitä rohkaisi ja koetti saada iloiselle mielelle." Milloin ikänä tuskat sallivat, oli hän täydessä työssä: leikkasi varjokuvia, piirusti, luki, teki muistiinpanoja ja kirjoitti: "Minä itse ja vuoteeni ovat aina haudatut kirjojen alle", kertoo hän. Hänen mielikirjailijoitansa olivat sen aikuiset suuret pohjoismaalaiset kirjailijat, Ibsen, Kierkegaard, Brandes, J.P. Jacobsen, Kielland sekä venäläiset mestarit Turgenjev ja Tolstoi, mutta niiden ohella hän luki myös klassillista kirjallisuutta, varsinkin Shakespearen teoksiin hän erityisellä hartaudella syventyi. Niinikään englantilaiset kirjailijat, Dickens ja varsinkin Byron, kiinnittivät hänen huomiotansa. Myöskin hän ahmimalla ahmi elämäkertoja, memoareja ja kirjekokoelmia. Naiskirjailijoista George Eliot oli ainoa, joka häntä miellytti, sillä hänessä hän löysi suuren määrän omaa luonnettansa ja

taitelijatemperamenttiänsä: saman rakkauden työhön, saman valoisan uskon elämään ja herkän silmän huomaamaan elämän humoristisia puolia.

Tänä aikana Victoria Benedictsson alkoi myös kirjoittaa "suurta kirjaansa", johon hän koko loppuelämänsä ajan merkitsi muistiin kaiken sen, mikä hänestä oli muistamisen arvoista: tilapäisiä ajatuksia ja tunnelmia, keskusteluja, luonnonkuvauksia ja kaikenlaisia pikkupiirteitä, aivankuin maalari, joka matkallaan kerää luonnoksia skitsikirjaansa. Tuo "suuri kirja" tuli vähitellen hänen rippi-isäkseen, se oli elävä olento, jonka kanssa hän jutteli, ainoa ystävä, jolle hän saattoi uskoa sekä ilonsa että huolensa. "Kun minusta tuntuu kuin musertuisin", sanoo hän kerta, "kun istun kynelettömin silmin ja kadehdin niitä, jotka voivat itkeä, niin minulla ei ole ketään muuta kuin sinut..." Ja kerran myöhemmin hän kirjoittaa "suureen kirjaansa" seuraavat sanat: "Kuka lienetkin, joka luet 'suurta kirjaani' — niin koeta ymmärtää, miten yksin minä olen, miten minun täytyy hillitä taiteilija- tai mustalaisvertani, joka kiihkeämmin kuohuu suonissani kuin kukaan voi aavistaa. Ajattele, miten joka päivä, melkein joka tunti olen pakoitettu näyttämään komediiaa, jotta tuntuisin levolliselta ja järkevältä. Tämä pakko vaikuttaa sen, että kaikki se, mikä minussa kuohuu, ei purkaudu luonnollisella tavalla esille, vaan teennäisellä. Se ei puhkea ilmi suhteessani ihmisiin; ei vihana eikä rakkautena, loukattuna ylpeytenä eikä nöyränä ihailuna — sillä kaikki nuo äärimäisyydet, joiden välillä luonteeni huojuu, täytyy minun herkän poikkeusihmisen koko arkuudella piiloittaa."^[14]

Ei yksin sieluntuskiansa hän salannut ympäristöitensä, vaan ruumiillisiakin. Mutta öisin, kun hän ei saanut niiltä nukutuksi, purkautuivat ne "suuressa kirjassa" esille. "Onko kukaan teistä ollut sairaana?" kirjoittaa hän kerrankin. "Ei vain päivän tai viikon — vaan kokonaisen vuoden? Ei vanhuuden heikkoudesta, vaan täysissä voimissa ollessaan, jolloin ihminen jaksaa koko voimallaan kärsiä, yöt päivät kitua mitä hirveimpiä tuskia, ikäänkuin piinapenkille pantuna, kuolemaan asti väsähtäneenä voimatta kuitenkaan saada lepoa. Entäs lääkärin veitsi, joka hitaasti soljuu pitkin ihoa, kunnes se tunkeutuu sisään — — Miten monta päivää onkaan yhdessä vuodessa ja miten monta ajatusta sisältyykään yhteen ainoaan hiljaiseen, yksitoikkoiseen päivään! Ajatuksia, jotka vilpoisten varjojen lailla huokuvat polttavan päänaluksen yli, mutta tunkeutuvat myös kauas tulevaisuuteen painaen siihen synkän ja ilottoman leimansa — — Miten omituinen tunne — kun seisoo ikäänkuin elämän ulkopuolella ja kuitenkin elää."

Miten kaukana Victoria Benedictsson tänä sairauden aikana oli itse elämästä, todistaa parhaiten hänen vastauksensa "pikku tohtorilleen", tämän ihmetellessä miten hän saattoi aina olla tyytyväinen: "Olin niin varma siitä, että saisin kuolla, ja se tuntui niin suurelta onnelta." Mutta niin pian kuin ilmaantui jokin hiukankin valoisa hetki, heräsi työhalu jälleen. Ajatukset saivat silloin entistä häiritsemättömämmin kulkea, uudet aiheet nousivat mieleen, uudet ja samalla vahat, sillä Victoria Benedictsson, joka tähän asti oli käsitellyt enimmäkseen vain romanttisia rakkausaiheita, alkoi nyt kaivaa esiin lapsuudenaikuisia muistojaan, tapauksia ja kohtauksia, joita hän itse oli nähnyt tai kuullut oleskellessaan kansan parissa kotikartanossansa. Ja näiden vanhojen muistojen lisäksi tuli vielä toisia, myöhempiä, sillä naimisiinkin mentyään hän oli yhä edelleen pysynyt kosketuksessa talonpoikaisen kansan kanssa. Hän tunsikin skånelaisen talonpojan perinpohjin, hän ymmärsi hänen ajatuskantansa ja tiesi kuinka paljon sydäntä sykki tuon karheen pinnan alla. Kokonaisen sarjan kansankuvauksia hän nyt sepitti lyhyessä ajassa, ja lähettäessään ne maailmalle ne saavuttivat heti ansaittua huomiota. Kääntyessään tällä kertaa "Fyris" nimisen aikakauslehden puoleen, jonka kirjallisuusosastonhoitajana toimi tohtori Frans von Schéele, sai hän hänestä sen neuvonantajana ja auttajana, jota hän niin kauan oli halunnut. Schéele ei julkaissut vain lehdessään näitä pikku kertomuksia, vaan hän hankki Victoria Benedictssonille myös kustantajan. Ja siten keväällä 1884 ilmestyi julkisuuteen novelleja käsittävä esikoisteos, "Från Skåne" (Skånesta), jonka tekijä käytti nyt salanimeä *Ernst Ahlgren*. On helppo ymmärtää mitä tämä tapaus merkitsi Victoria Benedictssonille eli Ernst Ahlgrenille, niinkuin me tästä lähin tahdomme häntä nimittää, sillä tätä nimeä hän itse sekä hänen ystävänsä kernaimmin käyttivät ja se se jälkimaailmalle on myöskin säilynyt. Vuosikautia työskenneltyänsä ja omin voimin ponnisteltuansa eteenpäin hän nyt 33-vuotiaana oli astunut "nuorten riviin". Sairaus oli antanut hänelle sen, mitä hän terveenä turhaan oli tavoitellut. "Kipeä polveni antaa minulle täyden oikeuden antautua kokonaan kirjakauppani hoitoon ja kirjalliseen työhöni", kirjoittaa hän näinä aikoina sisarelleen, rouva Margarethe Ekströmille, ainoalle, joka myötätunnolla oli seurannut hänen kirjallisia yrityksiänsä, "tämä sairaus on kuin ylhäältä tullut viittaus, se on ollut kylkiä kova syrjäyttääkseen kaikki epäilyt."^[15] Mutta siihen iloon, jonka tämä myötäkäyminen hänelle tuotti, sekaantui myös toinen tunne. "En voi tehdä työtä", tunnustaa hän "suurelle kirjalleen", "en olla levollinen, ja luulenpa että rajaton ilo kiduttaa minua yhtä paljon kuin tuskallinen pelkokin. Tuntuu siltä kuin odottaisin onnettomuutta, ja kuitenkin tämä tunne johtuu vain siitä kiitoksesta, jonka olen osakseni saanut."^[16] Ja vieläkin selvemässä muodossa tämä epäily ilmenee kirjeessä sisarelle: "Satunnainen menestys melkein masentaa minut", sanoo hän, "sillä tiedän liiankin hyvin, että jokaisen kiittävän sanan saan tulevaisuudessa maksaa sitä ankarammalla moitteella, kun sanotaan: ei ole vastannut niitä toiveita, joita aikaisemmin herätti j.n.e."^[17]

Mutta sillä aikaa kuin Ernst Ahlgren hiljaisessa nurkassaan sekä iloitsi että tuskaili maailmalle lähettämänsä esikoisen puolesta, kulki teos omia teitään herättäen huomiota sekä lähimmässä ympäristössä että kirjallisissa piireissä ja sanomalehdissä. Niin eristettynä kuin Ernst Ahlgren varsinkin sairautensa aikana oli elänyt, sai pieni Hörbyn yhteiskunta sittenkin varsin pian vihiä siitä, mitä postimestarinna suljettujen seinieniä takana puuhaili, ja rouvat, jotka alusta alkaen eivät olleet katsoneet häntä suopein silmin, alkoivat heti novellikokoelman ilmestyttyä aavistaa pahaa verta. "Koko yhteiskunta on kapinassa oletettujen henkilöiden vuoksi", kertoo Ernst Ahlgren äskennäytetyssä kirjeessä sisarelleen, "sillä he ovat tuntevinaan kaikkein mahdollottomimpiakin piirteitä. Sekä minua että kirjaa on haukuttava, se on luonnollista. Sen ankarampaa arvostelua ei ole kuin lähimmän ympäristön, niin, voisipa sanoa: ei sen kierompaa,

jollei tuo sana olisi minulle niin vastenmielinen, kun itsestäni on kysymys."

Mutta joskin Ernst Ahlgrenin lähin ympäristö seurasi karsain silmin hänen työtänsä, niin herätti hän toisaalla aivan päinvastaista huomiota. Vapaaherratar Sofi Adlersparre, tunnettu innokas naisasianajaja "Esselde" sekä "Tidskrift för Hemmet" ja "Dagny" lehtien tarmokas toimittaja, tervehti ilolla tuntematonta tekijää, joka esikoisteoksellaan näyttäytyi terveen ja voimakkaan realismin edustajaksi.

"Oletteko nuori vai vanha, sitä en tiedä", kirjoittaa hän Ernst Ahlgrenille, "sen tiedän vain, että olette silmännyt elämään ja ihmisten sydämiin syvemmältä ja kuitenkin sovinnollisemmin kuin suurin osa uusia runoilijoitamme."^[18]

Ja koko sanomalehdistö yhtyy tähän kiitokseen. "Nämä kertomukset todistavat hyvää ja tervettä huomiokykyä ja lämmintä myötätuntoa inhimillistä elämää kohtaan,"^[19] sanoo Fyris, joka kaikkein ensiksi oli julkaissut palstoillaan muutamia niistä. Ja eräs toinen lehti puhkeaa sanomaan: "Selvästi huomaa, ettei tekijä kirjoista ole tutustunut kansaan, vaan että hän todellakin on nähnyt ja tuntenut sitä elämää, jota hän kuvaa."^[20] Samoin annetaan täysi tunnustus hänen tyylilleenkin, jossa on mahdoton huomata "alottelijan haparoimista" ja joka on vailla "kaikkea prameilevaa sanahelinää ja nuorekasta epäselvyyttä". "On todellakin hämmästyttävää, että ensikertalainen voi olla näin kypsä."^[21]

Ja tämä arvostelu pitää paikkansa vielä tänäkin päivänä. Ernst Ahlgrenin tyyli on tavattoman joustavaa jo tässä hänen ensimmäisessä teoksessaan, ja ihmetellä täytyy sitä välitöntä, omaperäistä sävyä, joka on painanut siihen leimansa. Kansanelämäkuvaukset, jotka ovat kokoelman parhaat, ovat kuin laatukuvia, joissa hän muutamilla voimakkailla pensselinvedoilla loihtii eteemme jonkin tilanteen, usein aiheeltaan varsin vähäpätöisen, mutta silti elävän ja todellisen. Millä syvällä myötätunnolla onkaan semmoinen kertomus kuin "Förlust" (Tappio) piirretty, jossa hän kuvaa yksinkertaisen talonpojan tunteita vaimonsa parien ääressä. Sivullisten mielestä on kuolema vapauttanut miehen raskaasta taakasta, koska vaimo vuosikausia on ollut vuoteen omana. Mutta itse hän tuntee kalvavaa surua ja yksinäisydentunnetta, sillä kotona ei ole enää ketään, joka kääntäisi kaihoavan katseensa häneen hänen astuessaan sisään, ei kalpeita kasvoja, jotka hymyilisivät hänelle hänen kumartuessaan niiden yli, ei laihoja käsivarsia, jotka hellästi kietoutuisivat hänen kaulaansa.

Liikuttava koruttomuudessaan on myös "Jeppa", kertomus variksenpojasta, jonka sydämetön isäntä tappaa, koska renkituvassa ilmankin on joukkoa enemmän kuin tarpeeksi.

Vakavaluontoisten kertomusten rinnalla vetävät huomiota puoleensa kokoelman humoristisetkin kuvaukset. Verraton on varsinkin "Giftermål på besparing" (Säästäväisyydelle rakennettu naimiskauppa), juttu kahdesta kihlatusta, jotka aikovat purkaa liittonsa, vaikka kolmasti on jo kuulutettu, ja kumpikin valita toiset elämäntoverit, mutta luopuvatkin aikeestaan saadessaan kuulla, että kulut kuulutuksen peruuttamisesta nousevat kymmeneen kruunuun.

Paitsi kansanelämäkuvauksia sisältää kokoelma muutamia muitakin kertomuksia, joiden aiheet ovat persoonallisempaa laatua. "En kris" (Käännekohta) käsittelee aviollisia ristiriitoja; kuvaus "Folkvänens" (Kansanystävä) esittää Ernst Ahlgrenin omia katkeria kokemuksia kirjallisella alalla. Kertomukset "Far och son" (Isä ja poika) sekä "En musikafton" (Musiikki-ilta), samalla kun ne todistavat tekijän musikaalisia taipumuksia, tuovat selvästi esille hänen oman suhteensa taiteeseen sekä taiteen merkityksen hänen elämässään. Kuulemmehan hänen sydämensä sisimpien kielten heläjävän sellaisessakin kohdassa kuin seuraavassa:

"Tässä viulussa piili salaisuus. Hän tiesi sen, hän ylpeili siitä ja hän tunsikin jonkinlaista vahingoniloa sen johdosta, ettei kukaan muu kuin hän aavistanut tätä salaisuutta. Viulussa asui henki, elävä olento, kauniimpi ja voimakkaampi kuin mikään ihmislapsi, joskin se oli näin kehoon kuoreen verhottu; sen mitä ei kukaan tiennyt eikä kukaan voinut ilmituoda, sen viulun henki paljasti omistajalleen yksinäisinä hetkinä. Koko lapsuusajan satumaailma, kaikki arat toiveet ja aavistukset piilivät sen sisällä."

Ernst Ahlgren oli nyt astunut ensimmäisen askeleensa kirjallisella uralla. Hiljaisesta kammiostaan hän oli äkkiä vedetty julkisuuteen, joskaan ei persoonallisesti, niin kuitenkin välillisesti. Hänen olemassaolonsa tuli tunnetuksi ja häneen kiinnitettiin toiveita. Hän tunsikin suurta edesvastuuntunnetta ja se ilmeni ensi sijassa haluna tehdä jotakin niiden nuorten hyväksi, jotka työskentelivät samalla alalla kuin hänkin. Ja tämä tunne se epäilemättä kaikkein ensiksi kiinnitti myös hänen huomionsa nuorukaiseen, joka, oleskellen samalla paikkakunnalla kuin hänkin ja taistellen, joskaan ei samanlaisia, niin ainakin yhtä suuria vaikeuksia vastaan kuin hänkin, oli valinnut myös kirjallisen työn elämäntehtäväkseen.

Yhteiset harrastukset veivät Ernst Ahlgrenin ja Axel Lundegårdin yhteen ja heidän välillään syntyi luja ystävyys ja työtoveruuden suhde, joka jätti syvät jäljet kummankin elämään.

Axel Lundegård.

Keväällä 1881 oli kirkkoherra Lundegård perheineen muuttanut Hörbyhyn. Kirkkoherra itse oli vanhanajan mies, ankara ja suvaitsematon uskonnollisissa asioissa, mutta sitä vapaamielisempi ja rohkeampi mielipiteitänsä oli hänen vanhin poikansa, Axel, 19-vuotias keltanokka. Hänen häikäilemätön käytöksensä ja uhkarohkeat hyökkäyksensä kaikkia perintätapoja ja -mielipiteitä vastaan antoivat loppumatonta puheenaihetta kylän asukkaille ja herättivät heidän parissaan

sanomatonta paheksumista ja inhoa. Kylällä kiertelevät huhut tunkeutuivat tieteenkin postimestarinkin taloon, samoin kuin yhteiset tuttavat pitivät myös huolta siitä, että nuoren ylioppilaan korviin tuli jos jonkinmoisia huhuja postimestarin sairaasta rouvasta, joka ajankulukseen viljeli kaikenlaisia sivuharrastuksia.

Siten ystävät ja kylänmiehet välittivät Ernst Ahlgrenin ja Axel Lundegårdin tuttavuuden jo ennen kuin he persoonallisesti olivat tavanneetkaan toisensa.

Kesällä 1881 Axel Lundegård ensi kerran kävi äitinsä seurassa Ernst Ahlgrenia tervehtimässä ja tästä kohtauksesta on hänen mieleensä jäänyt muisto jostain "riutuneen läpinäkyvästä, miltei ruumiittomasta, kärsimysten runtelemista kasvoista sairastuneen valkeaa taustaa kohti..."

Tuttavuus oli kuitenkin aivan pintapuolinen, ja vasta kolme vuotta myöhemmin, keväällä 1884, siis samoihin aikoihin, jolloin "Från Skåne" ilmestyi, se varsinaisesti uudistettiin.

Tällä kertaa Ernst Ahlgren itse otti ensimmäisen askeleen.

Edellisenä talvena olivat Hörbyn pappilassa vastakkaiset mielipiteet kärjistyneet siinä määrin, että julkiriita oli syntynyt isän ja pojan välillä, ja seurauksena oli ollut se, että poika oli saanut väistyä kotoa ja yrittää omin päin kirjallisella työllä hankkia elatuksensa Tukholmassa. Se ei kuitenkaan ollut niinkään helppoa, päinvastoin hän oli saanut kokea lukemattomia pettymyksiä turhaan yrittäessään saada kynänsä tuotteita julkisuuteen ja lopulta hänen olonsa oli muodostunut miltei epätoivoiseksi.

Ernst Ahlgren, joka nuorukaisen äidin kautta oli seurannut hänen vaiheitansa, tunsu harrasta myötätuntoa häntä kohtaan, ja rohkaistakseen hänen mieltänsä hän kirjoitti hänelle ensimmäisen kirjeensä, jonka puhuttelusana ilmaisee jo selvästi, millaiseksi hän toivoi heidän tuttavuutensa kehittyvän.

"Toveri!" siten hän alottaa kirjeensä. "Tiedän, että me monessa asiassa olemme samaa mieltä ja että me molemmat, ainakin osittain, tulemme taistelemaan saman asian puolesta, sillä tekniin kuulutte 'meidän' — harhauskoisen nuoren Ruotsin joukkoon. Mutta vaikei niin olisikaan, ei se sittenkään estäisi minua tarjoamasta teille toverillista kädenlyöntiä, sillä en mitään vihaa niinkuin ammattikunta-henkeä. Rehellisyys, kas se on pääasia! Levollinen, hillitty rehellisyys ja väsymätön totuuden tavoittelu olkoot alati silmiemme edessä. Vaikea on tosin olla oma itsensä, mutta siihen kaiken itsekasvatuksen sittenkin tulee pyrkiä."^[22]

Lähestyessään täten Lundegårdia Ernst Ahlgren toivoi voivansa olla hänelle avuksi, mutta samalla hän myös halusi saada hänestä hyvän toverin, jonka kanssa hän voisi keskustella töistä ja harrastuksistaan. Hänen omat katkerat kokemuksensa olivat vieneet hänet siihen, että hän piti miehen ja naisen välistä toverillista suhdetta ihanteena, jota hän olisi tahtonut toteuttaa omassa elämässään saadakseen näyttää, mihin hän miehen toverina voisi kelvata. "Tuntevatkohan muutkin naiset", kirjoittaa hän kerran "suureen kirjaansa", "tätä samaa ystävyys ja levollisen kiintymyksen tarvetta, joka saavuttamattomana aina on ollut elämäni kiusa, mutta joka tyydytettynä voisi olla suurin onneni? Naisten välisessä ystävyudessa on jotain noloa, miehen ystävyyttä ei uskalla tavoitella, sillä se 'ei ole sopiva', sekä mies että muut käsittäisivät sen vain väärin. Pahoittelen sitä suuresti, sillä voisin olla älykkään miehen verraton liittolainen, jos hän vain itse tietäisi mitä hän tahtoo ja kykenisi sen selvästi selittämään minulle. Minun väsymätön armoni ja sukkeluuteni voisivat hänen palveluksessaan ja hänen vaikutuksensa alaisena saada ihmeitä aikaan, mutta yksin en kykene mihinkään, sillä — olen vain nainen. Minä tarvitsen toisen vahvemman tahdon tukea ja toisen terävämmän katseen valoa." Ja joskin tätä ihannetta oli ehkä mahdoton täydelleen toteuttaa, niin kehittyi sittenkin Ernst Ahlgrenin ja Axel Lundegårdin välisestä suhteesta mitä lämpimän ystävyys, jota toiselta puolen luonteiden hengenheimolaisuus, toiselta puolen yhteiset työt ja harrastukset lujittivat.

Siitä huolimatta tutustuminen kävi hyvin hitaasti. Ernst Ahlgrenin ystävällinen ja toverillinen kädenlyönti tuotti tosin nuorelle vasta-alkajalle suurta iloa, ja ensi työkseen, käydessään myöhemmin kesällä kotonaan, hän tuli häntä tervehtimään. Mutta he olivat molemmat niin ujoja luonteeltaan, etteivät he voineet vapaasti seurustella. Varsinkin Ernst Ahlgren oli vieraiden seurassa jäykkä ja hiljainen, ja kaikista ponnistuksistaan huolimatta hänen oli melkein mahdoton voittaa arkuuttansa. Yhtä helposti kuin hän kirjoitti, yhtä vaikeaa hänen oli puhua. Sanat ikäänkuin takertuivat kurkkuun, hän punastui ja änkytti saamatta esille sitä mitä olisi halunnut sanoa. Suureksi osaksi tämä tavaton ujous riippui myös siitä täydellisestä itseluottamuksen puutteesta, joka oli hänelle ominaista. Hän seisoi mielestään kaikkia muita alempana, oli sekä ruumiillisesti että henkisesti "moukkamainen", oppimaton, tavoiltaan ja esiintymiseltään kömpelö ja sen vuoksi hän ei myöskään koskaan voinut vapautua siitä tunteesta, että hän kuului vain "kirjalliseen alaluokkaan", ettei hän koskaan voisi saada mitään suurta ja ensiluokkaista aikaan. Ja kaiken lisäksi hän kärsi vielä ikäänkuin koko sukupuolensa puolesta, jonka heikkoudet kiusasivat häntä siinä määrin, että hän halveksi ja vihasi naisia ja arveli niiden joka suhteessa, ei vain olosuhteiden pakosta, vaan omasta tahdostaankin, seisovan alapuolella miehiä.

Tämä sairaaloinen vaatimattomuus ja omanarvontunnon puute, josta hän itse ehkä enimmäkseen kärsi, oli, niinkuin jo sanottu, juurtunut häneen jo lapsesta, eikä hän myöhemmälläkään iällä voinut siitä kokonaan vapautua.

Mutta sittenkin tuli Lundegårdista Ernst Ahlgrenin miltei jokapäiväinen vieras, ja määrääjällä iltapäivin nuorukainen pistäytyi aina kirjakauppaan, jossa hän tiesi hänen työskentelevän. Useimmiten hän toi mukanaan novellin tai palasen pitempää kertomusta, jonka hän juuri oli saanut käsistään, ja lähtiessään vei kotiinsa jonkun Ernst Ahlgrenin tekeleen. Tavattessa seuraavalla kerralla kumpikin lausui luetun johdosta arvostelunsa, mikä useinkin sattui varsin ankaraksi. Sillä kumpainenkin vaati täyttä suoruutta ja totuutta toiselta. Mutta kun siksi tuli, ei

kiitosta eikä rohkaisuakaan säästetty.

Aluksi, niinkuin sanottu, ei keskustelu sujunut luontevasti, ja usein kumpainenkin puhui melkein kuumeisella kiihkolla, jotta keskustelu vain ei taukoaisi. Varsinkin Ernst Ahlgren kärsi sanomattomasti tästä teennäisyydestä, ja tuo tuskallinen tunne kävi miltei sietämättömäksi, kun hän huomasi Lundegårdin tuntevan pettymystä ja pahoittelevan sitä, ettei saanut häneltä sitä mitä oli odottanut.

Mutta arkuus ja teennäisyys katosi kokonaan, kun Lundegård syksyllä matkusti pois ja väkinäisen seurustelun sijaan astui kirjeenvaihto. Nyt Ernst Ahlgren saattoi olla täysin oma itsensä ja tarvitsematta pakoittaa itseään puhumaan ja kuulemaan omaa ääntänsä, joka oli hänelle kovin vastenmielinen, sai lausua ilmi ajatuksensa ystävälle, jonka hän tiesi häntä ymmärtävän. Kirjeissään hän saattoikin puhua aivan häikäilemättömän suoraan, eivätkä puheenaiheet häneltä koskaan loppuneet.

Tämä kirjeenvaihto, jossa he pohtivat kaikkia mahdollisia kysymyksiä taivaan ja maan välillä, oli tavattoman tärkeä kummankin kehitykselle, sillä se pakotti heidät muodostamaan itselleen mielipiteen kaikista asioista ja puolustamaan sitä toisiaan vastaan. Sillä vaikka he olivatkin saman hengen lapsia, niin erosivat heidän käsityskantansa toisistaan sittenkin monessa suhteessa. Se riippui jo suuresti ikäeroituksesta, sillä olihan Ernst Ahlgren toistakymmentä vuotta vanhempi Axel Lundegårdia, sekä toisekseen siitä, että kaiken sen, minkä nuorukainen periaatteellisesti oli itselleen omistanut, oli Ernst Ahlgren itse elämässään kokenut.

Innostuttuaan kerta johonkin asiaan saattoi Ernst Ahlgren laveasti esittää mielipiteitään ja ajatuskantaansa, useinpa valaista kysymystä esimerkeillä, jotka olivat mitä täydellisimpään tyylliseen muotoon puettut. Tämä puoli Ernst Ahlgrenissa oli Lundegårdille jotakin aivan uutta, hänen puheliaisuutensa ja avomielisyytensä "kulissien takana" niin sanoakseni hämmästytti ja ilahdutti häntä. Ja niinpä kerran hän leikkiä laskien kysyykin häneltä, minnekä "puukuva", jonka hän "niin usein oli nähnyt kirjakaupassa", minnekä "etana, joka ei koskaan uskaltanut tulla ulos kuorestaan", oli voinut kadota.

Sen jälkeen kuin Ernst Ahlgren alkoi kirjeenvaihtonsa Lundegårdin kanssa, ei "suuri kirjakaan" ollut enää hänelle yhtä tarpeellinen kuin ennen, sillä kaiken sen, minkä hän tähän asti oli sille uskonut, hän saattoi nyt kirjoittaa Lundegårdille. Heidän suhteensa muodostuikin aikaa voittaen yhä toverillisemmaksi, he tunsivat olevansa yhtä vapaat toistensa suhteen kuin kaksi miehistä toveria, joiden ainoana yhdyssiteenä ovat yhteiset työt ja harrastukset.

"Ensimmäinen ehto sinun ja minun välillä on ja tule olemaan: *vapaus*", kirjoittaa Ernst Ahlgren. "Ei mitään pakkoa, lupausta eikä velvoitusta. Jos huomaisin, että sinulla olisi vaikka kuinkakin vähän velvollisuudentunnetta minua kohtaan, niin olisin onneton. Minä sanoisin: 'mene, et koskaan ole ymmärtänyt minua!' Jos epäilisin sinun kirjoittavan minulle vain siksi, että arvelisit minun tulevan pahoilleni jollet sitä tekisi, niin vetäytyisin heti syrjään. Sillä vain täydellisessä vapauden tunteessa sielunelämä voi syvästi ja täysin siemauksin hengittää. Minun puolestani sinä olet vapaa kuin taivaan lintu; en yritäkään sinua edes pikkusormellani pidättää. Niin, sinä olet yhtä vapaa kuin poikani olisi, jos olisin niin onnellinen, että minulla olisi poika."^[23]

Tämä ystävyys vaikutti mitä hedelmöittävimmin kumpaisenkin kehitykseen, ei yksin kirjailijoina, vaan ihmisinäkin. Se antoi Ernst Ahlgrenille itseluottamusta ja elämänhalua, se enensi hänen työkykyään ja kannusti häntä pyrkimään eteenpäin. Ja samalla se esti häntä tulemasta yksipuoliseksi ja ahtaaksi, mikä vaara kuitenkin oli niin lähellä niissä olosuhteissa, joihin kohtalo oli hänet sitonut. Ilman Lundegårdia hänestä olisi varmaan tullut tuollainen "yksinäinen olento", niinkuin hän sanoo kerran kirjeessään Ellen Keylle, "joiden pakostakin täytyy kehittyä yksipuoliseksi. Sillä jonkunmoinen suhde miehen ja naisen välillä on välttämätön", sanoo hän, "minä tarkoitan sielullinen suhde, jotta heidän kehityksensä voisi saavuttaa mahdollisimman kukoistuksen. Se on minun vakaumukseni, niin, vieläpä enemmänkin: koko elämänkokemukseni. Siksi se on myös salainen keppihevoseni. Mies, joka ei koskaan ole ollut lähellä ketään naista ... siten, että heidän välillään olisi voinut muodostua rauhallinen ja luottava suhde, ei voi koskaan saavuttaa täydellistä sopusointua, hänen olentonsa hienoimmat vivahtukset eivät koskaan voi puhjeta esiin. Ja samoin on meidän naistenkin laita, ehkäpä vieläkin suuremmassa määrässä; sillä kasvatuksemme on alusta alkaen suunnattu siihen, että me pakostakin tulemme yksipuoliseksi ja ahdasmielisiksi."^[24] Ja Lundegårdille itselleen hän kirjoittaa: "Minä luulen, että toveruutemme on suuresti vaikuttanut kehitykseeni. Sillä minussa on suuri varasto mahdollisuusarvoja, jotka eivät läheskään vielä ole ennättäneet tulla muokatuiksi siksi miksi ne voivat tulla. Ennen tunsin itseni aina yksinäiseksi kaikessa siinä, mikä koski kirjallisuutta ja työtäni, eihän minulla ollut ainoatakaan ihmistä, jonka kanssa olisin voinut keskustella siitä. Minä tein työtä, mutta epätoivoisella sitkeydellä, sillä enhän sittenkään kelvannut mihinkään. Tosin minun menestyksentoivoni ei nytkään ole suuri, mutta sitä on joka tapauksessa olemassa — ja sitä paitsi on minulla toveri! Ja ymmärräthän miten suloista se on, kun on elänyt niin eristettynä kuin minä!"^[25]

Ja toisen kerran hän sanoo, puhuessaan siitä mahdollisuudesta, että heidän ystävyytensä ehkä ei tulisi olemaan kovin pitkäaikainen, sillä voisihan sattua, että hän "pikemmin kuin he aavistivatkaan soluisi pois" tai että hän "väsyisi kirjeenvaihtoon" tai tuntisi olevansa "tarpeeton". "Mutta se ainakin on varma", lisää hän, "että olkoon eromme synnä mikä hyvänsä ja tapahtukoon se milloin hyvänsä, sinä silloin et ole sama ihminen kuin meidän tutustuessamme toisiimme. Meidän kehityksessämme on toisen vaikutus aina tuntuva, yhteistyö ja se onni, että naamiotta olemme saaneet seurustella yhdessä, on ikiajoiksi jättävä siihen jälkensä. Ja minun on mahdoton ajatella, että koskaan voisimme katkeruudella muistella tätä aikaa."^[26]

Tämä ystävyysuhde oli niin vailla kaikkea eroottista tunnetta kuin miehen ja naisen suhde yleensä voi olla, pikemmin heitä yhdisti äidin ja pojan välinen tunne, sellainen toverillinen ystävyys, joka on mahdollinen nuoren ja aikansa henkisiä rientoja seuraavan äidin ja lahjakkaan pojan välillä. Mitä kauneimman ilmaisunsa tämä heidän suhteensa on saanut heidän yhteisessä teoksessaan "Modern" (Äiti), jossa varsinkin äidin hienotunteinen ja epäitsekkäs luonne on suurella myötätunnolla piirretty. Myöskin pojan luontokuvaus vastaa sitä kuvaa, jonka Ernst Ahlgren antaa sisarelleen puhuessaan Lundegårdin "kulmikkaisuudesta ja jäykkyydestä" ja hänen "halustaan salata mahdollisimman tyystin kaikki hyvät puolensa",^[27] tai sanoessaan hänestä Gustaf af Geijerstamille, että "hän on sellainen huimapää, joka työntää kaikki ihmiset luotaan".^[28]

Mielenkiintoisinta Ernst Ahlgrenin ja Axel Lundegårdin kirjeenvaihdossa on se kirjallinen kritiikki, jota he harjoittivat keskenänsä, sillä se tuo ilmi heidän rehellisen pyrkimyksensä totuuteen taiteessaan sekä samalla kuvaa kummankin erilaista taiteilijatemperamenttiä. Niinpä Ernst Ahlgren kerrankin kirjoittaa:

"Minäkö haluaisin saada sinun tyyliä omani kaltaiseksi — ei, ei! Mutta sinulla itselläsi on siinä suhteessa paljon edellytyksiä, joista sinulla ei ole aavistustakaan. Et tiedä miten joustava kieleksi olisi, jos käsittelisit sitä hiukan huolellisemmin, jollet vaistomaisesti koettaisi saada sitä niin karkeatekoiseksi. Minä rakastan voimaa ja minä nautin siitä, että häikäilemättömästi uskallat käyttää jotakin määrättyä sanaa, joka paremmin kuin mikään muu ilmaisee juuri sitä, mitä tahdot saada sanotuksi, mutta minä toivoisin, että sama ääni, joka kykenee linkoamaan ilmaan tuon sanan niin voimakkaasti, että toisen täytyy hätkähtää ja pidellä korviaan, että sama ääni hallitsisi koko sävelasteikkoa, että se kykenisi tulkitsemaan joka ainoaa värähtelyä ihmissielussa. Karkeatekoinen on sinun vahvin puolesi, mutta yksitoikkoisuus on aina väsyttävä."^[29]

Ernst Ahlgrenin suora puhe ei kuitenkaan aina ollut Lundegårdille mieleen, eikä tämä salannutkaan mielipahaansa jos siksi tuli. Mutta Ernst Ahlgren ei voinut imarrella, sitä paitsi koko heidän toverillisella suhteellaan ei olisi hänen mielestään ollut mitään merkitystä, jollei se olisi ollut rakennettu täydelle luottamukselle ja suorudelle. "Luuletko, että olisin ollut niin ilkeä", sanoo hän kerrankin, "jollen olisi uskonut kertomuksessasi piilevän suuriakin mahdollisuuksia? Kannustetaanko hevosta, jolla ei ole voimaa hypätä?"^[30]

Ja toisen kerran hän vieläkin voimakkaammin, miltei loukkaantuneena puolustaa itseänsä ja heidän täysin vapaata ja riippumatonta suhdettansa: "Etkö voi ymmärtää, että kun minä teen huomautuksiani, niin ei se tapahdu siinä tarkoituksessa, että sinä todellakin ottaisit ne varteen, vaan minä lausun vain ilmi mielipiteeni siltä varalta, että mahdollisesti *joskus* voisit huomauttaa jotain, joka sinulta itseltäsi on jäänyt huomaamatta. — 'Holhooja-ääni!' En koskaan enää pyydä saada lukea käsikirjoituksiasi, saanhan lukea ne myöhemmin painettuina ja voin erinomaisesti tyytyä siihen 'holhoojasydämeni' tuntematta vähintäkään okaanpistosta sen johdosta. Mutta jos siitä huolimatta edelleen tahdot tarkastaa minun tekeleitäni, niin olen sinulle hyvin kiitollinen, sinun 'holhouksesi' ei koskaan ole rasittanut minua. Mutta jollet halua, niin sano suoraan, me voimme silti olla ystäviä — jos sinua haluttaa. 'Sinä et pane vähintäkään huomiota todellisesti vaikuttaviin kohtiin', sanot sinä. Vai niin, enkö todellakaan! Olisiko minun ehkä pitänyt pidättää käsikirjoitus vuorokautta kauemmin luonani ennättääkseni kertoa sinulle, mitä ihailtavaa siinä oli? Ei suinkaan siitä, mikä on hyvää, ole mitään sanottavaa, ei suinkaan sitä ole tarvis tarkastaa tai mahdollisesti korjata?"

Mutta sitten hän jatkaa jälleen leppyneenä: "Älkäämme riidelkö kuin lapset, vaan ajatelkaamme levollisesti! Jos voit saada minut vakuutetuksi siitä, että olen väärässä, niin annan myöten ... minä en pane päätäni pantiksi siitä, että kaikki mielipiteeni olisivat oikeat."^[31]

Mutta samoin kuin Ernst Ahlgren ei tahtonut tyrkyttää mielipiteitään Lundegårdille, samoin hän ei myöskään ottanut sokeasti varteen hänen neuvojansa, vaan puolusti rohkeasti omaa kantaansa. Kerrankin lähettäessään luku luvulta Lundegårdin tarkastettavaksi parasta aikaa tekeillä olevaa "Pengar" (Rahaa) teostansa hän vastauksissaan Lundegårdin muistutuksiin toi puolustukseksen esiin monta erittäin mielenkiintoista kohtaa. Kerrankin, kun Lundegård huomauttaa, ettei hän sanallakaan ilmaise päähenkilön, nuoren rouvan mielentilaa häyön jälkeen, vastaa Ernst Ahlgren:

"Turhan kaino en ole, kun minun mielestäni on pakko puhua, sen tiedät itse. Mutta jos olisin tässä kohdassa käyttänyt todellisuuden mustia värejä, niin olisin heikontanut loppukohtauksen vaikutusta, jolloin hän itse puhuu avioelämästään. Siksi tahdoin tässä paikassa kosketella asiaa niin hellävaroen kuin suinkin. Sillä jos olisin ruvennut puhumaan, niin olisin antanut iskun, kovemman kuin mitä koko kirjassa on. Minä isken joko koko voimallani, tai en edes nosta kättäni. Mutta jos nimeni saa hyvän kaiun, niin että se leviää laajoihin piireihin, silloin en hillitse enää iskujani, ja sen iskun nimenä on silloin oleva 'äidinrakkaus'. Tahtoisin heittää tämän kuulumattoman valheen vasten sovinnaisuuden kasvoja: orjan väkivaltainen viha kuohuu suonissani vain ajatellesanikin sitä! Mutta moni ennen minua on oppinut vaikenemaan unohtamatta silti lyömisen taitoa..."

"Minkä vaikutuksen se nuoreen naiseen teki? kysyt sinä. Luulin, että hänen mielialansa olisi käynyt ilmi kylmästä ja koleasta aamutunnelmasta, hänen väristyksistään, hänen huokauksestaan katseen osuessa morsiusuntuun, joka 'eilen' oli vielä niin kaunis. Mitä tulee tuohon 'antaa-mennä'-tunnelmaan, josta sinä puhut, niin on sitä jossakin määrin olemassa, mutta hän ei kykene vielä täysin ymmärtämään, että kaikki on mennyttä."

Naisen ja miehen välinen suhde, se olikin se kysymys, jonka ympärillä Ernst Ahlgrenin ajatukset alituisesti liikkuvat, ja sitä hän lukemattomat kerrat koskettelee myös kirjeissään Lundegårdille.

Kaikkein ensimmäisen aiheen tämän kysymyksen pohtimiseen antoi hänelle Strindbergin vasta ilmestynyt "Giftas" teos, jonka tyyli loukkasi häntä, mutta jonka kuvaukset kaikesta räikeydestään huolimatta olivat hänestä tosia eivätkä estäneet häntä näkemästä sitä voimakasta persoonallisuutta, joka piili niiden takana. "Useimmissa tapauksissa olen yhtä mieltä hänen kanssansa," sanoo Ernst Ahlgren. "Hänen hyökkäyksensä sukupuoltani vastaan ovat aivan oikeutettuja. Hän on ehkä yksipuolinen, sitä en kiellä, mutta hänen väitteissään on hyvin paljon tervettä totuutta. Minä tunnen olevani ikäänkuin rehellisempi ja parempi luettuani hänen kirjansa. Sillä hänen käsityksensä on pohjaltaan oikea: sivistyneen naisen laiskuutta vastaan meidän juuri pitää sotia. Tuollaisissa keskiluokan avioliitoissa *mies* joutuu kärsimään vääryyttä, nainen on liiaksi hieno tehdäkseen työtä, jota vastoin mies saa raataa kuin orja. Minä olen ollut siitä selvillä jo paljoa ennen kuin Strindberg alkoi siitä puhua. Mielipiteet käyvät siis yhteen omieni kanssa ja siksi teos on riistänyt minut mukaansa, joskin sävyssä on jotakin epämiellyttävää — hutiloitua."^[32]

Vieläkin selvemmin kuin Lundegårdille Ernst Ahlgren kirjoittaa tästä samasta asiasta Karl af Geijerstamille. Joskin kirja hänen mielestään sisältää "paljon väärää ja epäoikeutettua", niin on sen perusajatus kuitenkin oikea, sanoo hän, se nimittäin, että keskiluokan mies saa yksin kantaa koko perheen taakan. "On väärin kasvattaa nuoria tyttöjä niinkuin heitä nykyään kasvatetaan. Pitäisi toki ottaa huomioon se mahdollisuus, että heistä voi tulla perheen äitejä."

Ja sitten hän jatkaa:

"Mutta Strindberg tekee saman erehdyksen kuin naisasianaisetkin, hän asettaa miehen ja naisen kahteen vastakkaiseen riviin, aivan kuin kaksi toisiaan vastaan taistelevaa voimaa. Ja hän koettaa kaikella tavalla pitää tätä käsitystä vireillä. Sellaisesta ei koskaan voi koitua mitään hyvää. Eikä se voi olla luonnon tarkoitukseen. Päin vastoin, juuri ymmärtämystä molempien sukupuolien välillä kaivataan. On luonnotonta, että he taistelevat toisiaan vastaan, mutta luonnollista, että he ahertavat rinnan yhteisessä työssä täydentäen toisiaan. Kaikki muu on johtava vääryyksiin toisella tai toisella puolella.

"Strindberg on oikeassa sanoessaan, että naisella on velvollisuuksia, mutta hän on väärässä leimatessaan hänet kauttaaltaan pahaksi. Hän on kokonaan unohtanut, miten suuresti miehen pintapuolisuus on vaikuttanut naisen turhamaisuuteen. Eikä hän ota huomioon sitä, että vapauden puute aina kasvattaa petollisuutta, yhtä suuressa määrin orjuutettujen miesten kuin naistenkin parissa. Lain puustavi on ollut naisia vastaan, siksi naiset ovat viekkauksella anastaneet itselleen inhimilliset oikeutensa, viekkaus heikontaa luonnetta ja huono luonne riistää itselleen mitä ikänä se voi välittämättä siitä, tekeekö hän toiselle vääryyttä... Strindberg ei näe asioita niiden yläpuolelta, siksi hän ei ole oikeudenmukainen. Mutta kaikkien hänen kierojen ja väärin väitteittensä joukossa on kuitenkin sellaistaikin, jota on pakko sanoa."^[33]

Varsinkin Strindbergin puolustamia aikaisia avioliittoja Ernst Ahlgren vastustaa. "Eikö ensimmäinen rakkaus ole vain laululintu, joka julistaa kaikkien mahdollisuuksien heränneen henkiin", sanoo hän Lundegårdille. "Eikö se ihastuksen tunne, joka silloin valtaa mielen, sen sijaan että se tarkoittaisi sitä 'esinettä', joka sattumalta on joutunut tiellemme, pikemmin vain kohdistuu siihen ihanteeseen, jonka olemassa-olon me silloin ensi kertaa vasta aavistamme ja jota me ikävöimme koko olemuksellamme — sekä ruumiillamme että sielullamme — ihmishengen sammumattomalla kaipuulla?"^[34]

Ja tästä hän johtuu kysymykseen, tuleeko avioliiton olla koko elämänaikuisen vai ei.

"Olkoon avioliitto lyhyt- tai pitkäaikaunen, kirkollinen tai laiton — *minun* sanakirjani ei koskaan kunnioita sitä avioliiton nimellä, jollei se ole solmittu siinä vakavassa tarkoituksessa, että aviopuoliset jakavat keskenään tasan sekä elämän taistelut ja kärsimykset, että ilot ja nautinnot."^[35]

"Minä en taistele avioliittoa, vaan ainoastaan sen irvikuvaa vastaan", kirjoittaa hän myös kerta sisarelleen. "Minun mielestäni naisen osaksi ei voi tulla sen suurempaa kunniaa eikä täydellisempää onnea kuin olla kelpo miehen vaimona; jos nimittäin nuo kaksi rakastavat toisiaan niinkuin kaksi ihmisolentoa voi rakastaa."^[36]

Mutta mikä on synnä siihen, että avioliitto tuottaa useimmille paljoa enemmän tuskaa ja kärsimystä kuin iloa ja rauhaa, kysyy hän. Yksi tärkeimpiä syitä on se, että he astuvat elämään tuntematta sitä sekä omaa itseään. Vanhemmat koettavat pitää tyttäriä niin tietämättöminä kuin suinkin, ja he joutuvat avioliittoon aavistamatta mitä vaatimuksia ja velvollisuuksia se mies voi asettaa heille, jonka kanssa heidän tulee elää.

Yhdenvertaisuus on se perusta, jolle avioliitto on rakennettava, sanoo hän. Mutta ei yksin yhteiskunnallinen yhdenvertaisuus riitä, vaan ensi sijassa sen tulee tunkeutua ihmisten omaan tietoisuuteen. Sillä "naiset ovat suureksi osaksi itse syypäät siihen, ettei yhdenvertaisuutta ole olemassa molempien sukupuolten välillä: heidän mielistelyhalunsa ja häveliäisyytensä ovat suurimpana esteenä."^[37]

"Jospa miesten ja naisten välinen suhde voisi muuttua inhimilliseksi. Jospa he puhuisivat ja eläisivät ja tekisivät yhdessä työtä, eivätkä valehtelisi ja teeskentelisi toisilleen ja esiintyisi toistensa seurassa kuin valkeiksi silatut haudat."^[38]

Mutta samalla Ernst Ahlgren käsittää myös sen vaaran, joka seuraa yhdenvertaisuuden mukana. "Jos yhdenvertaisuus eri sukupuolien välillä kehittyisi siihen suuntaan, että kumpaisetkin tulisivat yhtä siveettömiksi", sanoo hän Lundegårdille, "niin luulen, että nykyiset olot ovat paremmat. Ei, minä toivoisin, että naiset oppisivat ymmärtämään miehiä, ja katsomaan tervein silmin kaikkea, mikä koskee 'rakkautta'. Mutta tulla teidän kaltaisiksenne? Ei, ei, ei!"^[39]

Ja koko luontaisella kiihkeydellään hän koettaa kumota Lundegårdin käsityskantaa, kun tämä vastustaa nuorten tyttöjen askeettista elämäntapaa. "Voisitko täydellä todella, silmä silmästä, levollisesti harkiten ja seisoen itse asian ulkopuolella kehoittaa nuorta tyttöä, joka täydellä luottamuksella kääntyy puoleesi — voisitko kehoittaa häntä heittämään askeesinsa mereen ja vain aistillisuuden tyydyttämiseksi pilaamaan yhteiskunnallisen asemansa? Eikö sinuun koskisi, jos joku, joka olisi sinulle rakas, toteuttaisi teoriasi?... Minulla on aivan toisellainen edesvastuuntunne kuin sinulla siksi, että olen äiti, äiti, jolla on niin suuri vaikutusvalta nuoreen mieleen kuin luullakseni vain ani harvoilla äideillä."^[40]

Mutta silti "aistillisuus on oikeutettua", hän näkee siinä jotain "tervettä, raitista ja luonnollista — ja siis kaunistakin", niinkuin hän Lundegårdille kirjoittaa. "Se voi olla yksinkertaista, kohtuullista niinkuin luonto itse, enkä minä siinä voi nähdä mitään rumaa tai vastenmielistä. Päin vastoin. Sillä mikä on luonnollista on myös puhdasta; vain teennäisyys ja luonnottomuus on inhottavaa ja paheellista."^[41]

Ja samalla hänen terve ja luonnollinen käsityskantansa nousee sitä sovinnasta ja kieroä yleistä mielipidettä vastaan, joka siveellisyysskysymyksissä ei arvostele naista samalla mittakaavalla kuin miestä. "Varsinkin sanaa 'vietelty' tahtoisin höyhentää", huudahtaa hän. "Aivan kuin meillä naisilla ei olisi tahtoa eikä järkeä eikä edesvastuuntunnetta yhtä hyvin kuin miehilläkin. Mutta vika on kokonaan siinä, että meitä pidetään jonkinmoisena omaisuutena. Jos miehellä on laiton rakkaussuhde, jää se hänen yksityisasiakseen, mutta jos naisella on sellainen, niin pidetään sitä yhteiskunnallisena varkautena. Hän on varastanut jotakin itseltään, sellaista, mikä ei ole ollut hänen omaisuuttaan, vaan toisten; siksi hänet vedetään edesvastuuseen, siksi hän on tuomittava; siksi hän on pelkuri, siksi hän itse (tai pikemmin mies, joka on tekeytynyt naisen asianajajaksi) on keksinyt sanan 'vietelty'. Mutta kun naiset saavuttavat saman inhimillisen arvon kuin miehetkin sekä heidän että omissa silmissään, silloin tuokin sana joutuu pois käytännöstä."^[42]

Ernst Ahlgren puhuu tästä samasta asiasta kerran myös kirjeessä Ellen Keylle, josta selvemmin kuin mistään muusta lausunnosta käy esille hänen ennakkoluuloton ja puolueeton käsityskantansa. Hän sanoo siinä:

"Olen kovin huvitettu kuulemaan kummankin puolen (sekä miesten että naisten) mielipiteitä, mutta että olisi olemassa jotain ehdottomasti oikeata, jota voisi soveluttaa kaikkiin oloihin ja kaikkiin ihmisiin siveellisyyssasiaan nähden ... ei, sitä minä en voi uskoa. Minun olisi kerrassaan mahdotonta sanoa, mihin 'leiriin' minä kuulun. Minä elän kuin askeetti ja inhoan siveettömyyttä... Mutta minä en usko, että jokaisen miehen, joka on käynyt ostetun naisen luona, tarvitsee olla irstas, ja minä tiedän, että moni, joka elää vain vaimonsa kanssa, voi sitä olla. Tällaisissa asioissa on minun arvosteluni toinen kuin useimpien naisten."

Eräässä kirjeessä Gustaf af Geijerstamille Ernst Ahlgren pohtii niinikään tätä kysymystä. "Etten kuulu minkäänlaiseen naisten jumaloimisliigaan, sen sinä tiedät", sanoo hän. "Minä asetan ehdottomasti miehen korkeammalle kuin naisen kaikessa muussa paitsi siveellisyydessä. Me naiset olemme siveellisiä siksi, että meidät leimataan kunniaattomiksi tässä miesten järjestämässä yhteiskunnassa, jollemme (naimattomina ollessamme) tukahduta sukupuolielämäämme."^[43]

Tämä kysymys oli varsinkin talvella 1884 Ernst Ahlgrenin mielessä, hänen kirjoittaessaan ensimmäistä suurempaa teostansa "Pengar", jossa hän, niinkuin hän itse sanoo, tahtoi näyttää, miten paljon "nurjaa ja kieroä oli olemassa naisellisen 'siveellisyyden' vanginvartijajärjestelmässä". Pohtiessaan tätä kysymystä Lundegårdin kanssa monet seikat hänelle itselleenkin vasta selvisivät ja vain vähitellen hän sai muodostetuksi sen terveen ja ennakkoluuloista vapautuneen elämänkatsomuksen, mikä hänen teoksilleen on ominaista.

Mutta niin suuri kuin Lundegårdin vaikutus olikin häneen, niin ei hän sittenkään ilman muuta omistanut itselleen nuoremman toverinsa mielipiteitä, varsinkin niiden soveltamisessa itse elämäänsä hän säilytti oman itsenäisen kantansa. Hän ei voinut hyväksyä sitä rynnistävää tapaa, jota Lundegård nuorekkaassa innossaan puolusti, vaan kannatti suurempaa maltillisuutta arvellen, että vain vähä kerrallaan oli uutta koetettava saada vanhentuneen sijaan.

Mutta joka tapauksessa Ernst Ahlgrenilla oli aivan verratonta apua tästä miehisestä ystävästään ja työtoveristaan ja samalla tämä ystävyys oli suurena ilonlähteenä hänen elämässään, jossa itsessään oli niin niukalta iloa. Ja mikä vieläkin enemmän: hän tunsikin ensi sijassa olevansa ihminen Lundegårdin silmissä, eikä vain nainen, ja siihen hän pani kaikkein enimmäin arvoa.

Sitä katkerammalta hänestä tuntui, kun ulkoa tulevat sora-äännet alkoivat häiritä tätä sopusointuista ystävyyttä ja joksikin aikaa vieroittivat heidät toisistaan. Jo aivan heidän taitavuutensa ensi aikoina olivat Lundegårdin taajat käynnit Ernst Ahlgrenin luona antaneet aihetta puheihin, olipa häntä kehoitettu suurempaan varovaisuuteenkin, jotta hän ei yllyttäisi postimestarin mustasukkaisuutta. Lundegård oli pitänyt sitä kuitenkin aivan mahdottomana, puolustaen itseään sillä, että Ernst Ahlgren oli "paljoa enemmän henkeä kuin ruumista". Niin kauan kuin heidän suhteensa supistuikin miltei yksinomaan kirjeenvaihtoon, eivätkä mitkään vieraat elementit päässeet heitä häiritsemään, kävikin kaikki tasaista kulkuaan. Mutta kun Ernst Ahlgren joutui lähempään kosketukseen muun maailman kanssa ja ihmiset antoivat heidän ystävyydelleen toisen värityksen kuin mitä sillä todellisuudessa oli, eivät hekään voineet väistää väärinkäsitysten kareja.

Ei mikään ollut sen vieraampaa Ernst Ahlgrenille hänen suhteessaan Lundegårdiin kuin eroottinen tunne, ja siksi muiden ihmisten epäilykset kiusasivat häntä, varsinkin kun hän pelkäsi Lundegårdinkin samaa olettavan. "Tukholmassa pelkäsin vielä tavallista enemmän, että luulisit minun olevan rakastuneen sinuun ja että olettaisit minun tulleen sinne vain sinun tähtesi", kirjoittaa hän Lundegårdille, "ja siksi luulin sinun järkkyytesikin johtuvan vain siitä

vastenmielisestä tunteesta, jota tämän luonnottoman oletuksen täytyi sinussa herättää."^[44] Ja "suureen kirjaansa" hän samoihin aikoihin kirjoittaa: "Koko olentoni tahtoo ikäänkuin liueta yhdeksi ainoaksi suureksi pilkannauruksi sen johdosta, että minua koetetaan ryvettää erotiikalla, minua, joka ajoittain tuskin ajattelenkaan, mitä sukupuolta olen." Mutta samalla tähän pelkoon sekaantuu toinenkin tunne: että Lundegård vain säälistä jatkaisi ystävyyttä tietäessään miten iloton ja yksinäinen hänen elämänsä oli. Vapautuakseen tästä nöyryyttävästä tunteesta, Ernst Ahlgren sanoo hänelle: "Minustakin tuntuu vapautukselta, kun ei tarvitse enää kirjoittaa. Aavistin, että näin kävisi. Mutta en ole katkera silti. Minulla ei ole ainoatakaan pahaa muistoa meidän ystävydestämme. Se tuntuu nyt vain niin kaukaiselta."^[45]

Mutta tähän rikkoontumiseen oli toinenkin syy. "Pengar'in" ilmestyttyä olivat ystävykset Ernst Ahlgrenin ehdotuksesta ryhtyneet yhdessä kirjoittamaan näytelmäkappaletta, johon aihe otettiin hänen "Koketten" nimisestä novellistaan. Suullisesti he aluksi keskustelivat henkilöittensä luonteista, jakoivat sitten eri kohtaukset keskenänsä, tarkastivat toistensa työtä, lisäsivät, pyyhkivät ja korjasivat ja jälleen keskustelivat suullisesti keskenään, kunnes näytös näytökseltä valmistui heidän käsistään. Ja kun sitten "Final" syksyllä 1885 tuli painosta, ilmestyivät molempien työtoverien nimet ensi kertaa rinnakkain julkisuudessa. Ernst Ahlgrenin nimellä oli silloin jo hyvä kaiku yleisön parissa, sillä edellisenä keväänä oli hänen "Pengar" teoksensa suuresti vahvistanut hänen kirjailijamainettaan, Lundegård sitä vastoin yritti vasta ensi askeleitaan kirjallisella alalla. Siksi pä yleisö käsitti tämän nimien yhdistelmän vain jonkunmoiseksi naiiviksi yritykseksi Ernst Ahlgrenin puolelta vetää esille persoonallinen ystävänsä, eikä tällaisia epähienoja viittauksia puuttunut arvosteluistakaan. Se oletus, että Lundegård olisi siis vain jonkinlainen kirjallinen parasiitti, loukkasi luonnollisesti hänen kirjailija-ylpeyttään.

Kirjeenvaihtoa jatkui kuitenkin aina syksyyn 1886, joskin sävystä voi huomata, ettei toverillinen suhde ollut entisellään. Se katkesikin kokonaan, kun norjalaisen H. Jaegerin romaani "Kristiania-bohémen", jota Ernst Ahlgren ankarasti paheksui, mutta Lundegård sitä vastoin julkisestikin puolusti, otettiin takavarikkoon, ja kesti kokonaisen vuoden, ennenkuin heidän välinsä tuli jälleen entiselleen.

Kuinka syvästi tämä tapaus koski Ernst Ahlgreniin, siitä on selviä todistuksia "suuressa kirjassa". Niinpä hän kirjoittaa:

"Nyt minulla ei ole enää mitään ilon syytä. Hän ei ole tehnyt minulle mitään vääryyttä, minä en voi syyttää häntä mistään. Kaikki kävi niinkuin oli pakko käydä; se oli välttämättömyyden laki...

"Minä tahdon, että sinä lähdet minun luotani minun koettamattakaan pidättää sinua. Minä tahdon itsekin poistua. Mutta vain kehittyäkseen hiljaisuudessa, voidakseni kerran taas palata, ojentaa sinulle käteni ja sanoa: kelpaanko minä nyt sinun vanhaksi toveriksesi?"

"... Minä toivon, että voisit rakastua, sillä sinun erotiikkasi ei liikuta minua. Minä olen kuin sinun isoäitisi, sinun setäsi, sinun mitä hyvänsä. Ja kun sinä kerran pääset siitä selville, niin joutuu meidän suhteemme taas tasapainoon. Me emme anna liian paljon, mutta emme myöskään liian vähän toisillemme. Ja hankaukset loppuvat. Siihen välinpitämättömyyteen, joka kaikesta tästä on seurauksena, yhdistyy samalla myös hyväntahtoisuutta... Sellainen ystävyys yksin on kestävä ... se on inhimillisten tunteiden vakuutuslaitos; sillä kun suuret kapitaalit katoavat ja ihminen sydämen haaksirikon jälkeen seisoo tyhjin käsin, niin on aina tallella pieni varasto vanhaa hyväntahtoisuutta rauhoittavine välinpitämättömyyden annoksineen, kun sellaista tekee mieli. Me vanhat olemme tulleet vanhoiksi voidaksemme ymmärtää teitä, jotka olette nuoria. Se ainakin on luonnon tarkoitus, vaikka ihmiset turmelevat kaikki."^[46]

Paria viikkoa myöhemmin on viimeinenkin katkeruuden kärki kadonnut, mutta kaipaus on silti yhtä syvä:

"Tunnen hiljaista, haikeaa kaihoa", kirjoittaa hän, "ikäänkuin joku rakkaista omaisistani olisi kuollut ja jokapäiväinen elämä olisi peittänyt hänet alleen, niin ettei pintapuolinen katselija voisi mitään huomata..."

"Sen tosiasian, että minun kaipaukseni on niin syvä ja hänen niin vähäinen meidän erottuamme toisistamme, pitäisi todistaa minulle, miten henkisesti köyhä minä olen, sillä jos hänellä olisi ollut yhtä paljon iloa minusta kuin minulla hänestä, niin ei hän tällä tavalla olisi lähtenyt luotani... Mutta tämän täytyy kannustaa minua: tahdon näyttää hänelle, että olisi maksanut vaivaa pysyä luonani..."^[47]

Kaikki väärinkäsitykset ja erimielisyydet olivat kuitenkin kuin poispuhalletut, kun Ernst Ahlgren ja Axel Lundegård seuraavana kesänä kohtasivat toisensa Kööpenhaminassa. Ja ystävyys jatkui sitten samentumatta siihen saakka, kunnes toinen, heitä itseään väkevämpi voima, katkaisi sen.

"Pengar."

Naisasia, tuo 1880-luvun polttavin päivänkysymys, jonka pohjoismainen kirjallisuus oli ottanut ohjelmistoonsa ja jota naiset omassa leirissäänkin alkoivat yhä suuremmalla kiihkolla ajaa, ei jättänyt Ernst Ahlgreniakaan rauhaan. Tosin hän vain kirjallisuuden välityksellä saattoi seurata mukana, naisasianajajista ei ainoakaan ollut hänelle persoonallisesti tuttu, mutta hänellä oli ikäänkuin veressä kaikki ne aatteet, jotka hänen ympärillään kytivät. Olihan hän omassa elämässään taistellut juuri näiden samojen oikeuksien puolesta, joita naisasianajajat vaativat,

olihan hän itse kapinoinut niitä ennakkoluuloja vastaan, jotka ehkäisivät naisen vapaata kehitystä ja kielsivät häneltä oikean ihmisarvon.

Mikä oli siis sen luonnollisempaa kuin että Ernst Ahlgren, ryhtyessään syksyllä 1884 kirjoittamaan ensimmäistä suurempaa teostansa, tahtoi myös sanoa sanansa tässä asiassa. Hän tahtoi näyttää maailmalle, että "naisetkin ovat *ihmisiä*, joiden tulee itse valvoa tekojansa, eivätkä vain kauppatavaraa, joita on hoidettava tulevan ostajan taikka nykyisen omistajan varalta". Ja hänellä oli nyt jo selvillä, että "jokainen työ", jonka hän tästä lähin oli suorittava, "oli valaiseva vain jotakin uutta puolta tästä samasta asiasta".^[48]

Mutta vaikka Ernst Ahlgrenillä täten oli programmi aivan selvillä, niin tendenssi oli hänestä sittenkin kaukana. Etupäässä siksi, ettei hän ollut mikään teorian ihminen, vaan taiteilija kauttaaltansa. Hän ei ollut koskaan vain teoreettisesti pohtinut näitä kysymyksiä joko samaa-ajattelevien tai vastustajien kanssa, hän ei ollut koskaan ottanut osaa yhdistys- eikä kokouselämään, mutta sen sijaan hän oli itse elänyt, katsonut näitä riitakysymyksiä suoraan silmiin. Hän ei ollut reformaattori, joka rakkaudesta koko naissukupuolta kohtaan olisi ruvennut yhteistä asiaa ajamaan, vaan hän kuului itse niiden joukkoon, jotka omassa elämässään olivat saaneet kärsiä. "Minä en ole ajattelija," sanoo Ernst Ahlgren itsekin, "vielä vähemmän maailmanparantaja. Minä olen vain maalarin silmä, jossa oma aikani kuvastuu. Enkä minä pyydä muuta kuin taiteilijan varmaa kättä, jotta voisin esittää kaiken sen, minkä näen."

"Tendenssikirjailijaa ei minusta koskaan tule", kirjoittaa hän kerran Gustaf af Geijerstamille, "se on aivan luonnettani vastaan ja sitä paitsi on minulla se varma vakaumus, että taiteella on oikeutta olla olemassa oman itsensä vuoksi, puoluetta palvelematta. — Että individuaalinen elämänkatsomukseni pilkistää joskus kertomuksen alta esiin, niinkuin merenpohja veden läpi, ei ole myöskään mitään tendenssiä: se on vain luonnollinen seuraus siitä, että minussa on yksilöllisyyttä."^[49]

Tätä kantaansa hän selittää laajemmin eräässä kirjeessään Ellen Keylle: "Minä sanon nyt kerta kaikkiaan, että olen liaksi yksinomaan taiteilija voidakseni ottaa 'kysymyksiä' periaatteelliselta kannalta. Minulle kaikki on relatiivista, minä tarkastelen jokaista teoriaa eri puolilta, mutta aina määrättyssä suhteessa itse yksilöön tai kysymyksessä-olevaan tilanteeseen. Jos esiintyisin siveyssaarnaajana, olisi se äärettömän suuri vika minun puoleltani, sillä minun tehtäväni ei ole saarnata, vaan kuvata omaa aikaani. Minä rakastan mitä intohimoisimmin lihaa ja verta. Mitä dogmit minua liikuttavat!

"Rakkauteni kaikkea inhimillistä kohtaan vaikuttaa sen, että helposti viekoitun näkemään sen silmillä, jonka kanssa puhun, tunkeutumaan hänen ajatusjuoksuunsa; kaikkein helpoimmin tietysti, jos tuo henkilö on minulle rakas. Se ei ole vilpillisyyttä poissaolevia kohtaan. Se ei ole oikeastaan epäitsenäisyyttäkään, sillä voinhan joskus seisoa aivan yksin ylivaltaa vastaan, olenhan sitä täällä (Hörbyssä) tehnyt aina viime vuosiin saakka; mutta silloin eivät yleiset väitteet ole kysymyksessä, vaan teot, itse elämä. En tahdo myöskään tulla valetuksi määrättyihin ihmiskaavoihin, minulla on yllin kyllin työtä tutkiessani erikseen kutakin elävää ihmistä yksilönä, minä en kirjoita tendenssin vuoksi, en voi koota eettillisiä periaatteitani miksiäkään järjestelmäksi, minä en tahdo sitä tehdä, se ei ole minun asiani; jos yritetään muodostaa sellaista järjestelmää minun lausunnoistani ... niin ei se ole monenkaan äyrin arvoinen. Minulla on sekä mielipiteitä että periaatteita, mutta ne ovat vain ikäänkuin yksityistarvetta varten olemassa. *Minä* toimin niiden ja oman luonteeni mukaan, mutta minulla ei ole suurta halua ympätä niitä muihin. En halua mitään muuta kuin käsittää sitä henkilöä, jonka kanssa keskustelen. Tahdon ammentaa enkä antaa. Minun luonteeni on sellainen. Minä tarvitsen aiheita, aiheita, aiheita! Minä tarvitsen moninaisuutta, vivahteita, elämää. Niin pian kuin on kysymyksessä abstraktisen aatteen joko puolustaminen tai vastustaminen, olen aivan kyvytön. Puoluemiehenä en kelpaa mihinkään. Minun mielestäni melkein jokainen ihminen on oikeassa, *omalta* kannaltaan katsoen; ja sitten minä riistäydyn mukaan ja katson asiaa siltä kannalta niin kauan, kunnes olen syventynyt hänen ajatusjuoksuunsa. Sitä *ei* voi sanoa horjuvaisuudeksi. Kun minun on tehtävä jokin päätös asiassa, joka koskee minua itseäni, näen sen myös omin silmin, mutta toisten suhteen ei minulla ole omaa mielipidettä."

Ja ikäänkuin pisteenä kaikille näille väitteilleen hän sanoo lopuksi:

"Kaikki, jotka ovat huvitetut minun mielipiteistäni, etsikööt niitä teoksistani ja teoistani, älkööt kiinnittäkö huomiota siihen, mitä muut väittävät minun ajattelevan. Olen siksi suljettu, ettei kukaan voi tuntea minua niinkuin nurinkäännettyä hansikasta. On todellakin naurettavaa, että ystäväni väittelevät keskenään olenko siveyden vai epäsiveyden apostoli. Minua eivät mitkään abstraktiset kysymykset sinänsä huvita, kaikki on minulle relatiivista. Eihän kukaan vaivaa päätänsä sillä, onko suuri kuormahevonen kala vai lintu; jokainen tietää, ettei se ole kumpaakaan. Samoin on myös minun laitani."

Samoin kuin Ernst Ahlgren esikoisteostansa varten oli valinnut aiheet siitä todellisuudesta, joka oli hänelle täysin tuttu, samoin hän ei tälläkään kertaa lähtenyt kauaksi aineksia etsimään. Hän meni vain oman sydämeensä, tehden tiliä omasta elämästään: lapsuudestansa, jonka ristiriitaiset olot olivat laskeneet perustuksen hänen säröiselle luonteelleen, nuoruudestansa, jolloin vanhemman auktoriteetti oli tehnyt tyhjäksi kaikki hänen aikeensa ja estänyt hänen kehitystensä vain siksi, että hän oli nainen, ja avioliitostansa, jonka nöyryytykset ja kärsimykset olivat vihdoinkin tehneet hänestä itsenäisen ja voimakkaan persoonallisuuden.

"Pengar" on Ernst Ahlgrenin itsetunnustus. Mutta samalla se on myös kaikkien murrosajan naisten itsetunnustus. Ja tuo seikka antaakin sille sen varsinaisen lennon. Sillä siinä ei ole sairaalloisen ja kärsineen sielun hengeämielistä vaikeroimista, joka ei jaksa kohota omaa rajoitettua ajatuspiiriänsä korkeammalle, vaan se tulkitsee kokonaisen sukupolven kohtaloa,

kokemuksia, jotka vaikuttavat eletyn voimalla siksi, että ne ennen taiteellisen muotonsa saavuttamista ovat kiteytyneet tekijän omassa sielussa.

Selmassa Ernst Ahlgren on luonut kuvan lahjakkaasta, opinhaluisesta ja tarmokkaasta naisesta, jolla on suuret kehitysmahdollisuudet ja kaikki edellytykset itsenäiseen elämään, mutta ahtaitten olojen ja ennakkoluulojen pakosta tukahduttaa halunsa ja alistuu kohtaloonsa, kunnes hänen olentonsa sulut vihdoin murtautuvat rikki ja hän alottaa elämänsä alusta. Ne kahleet, joihin kohtalo hänet aluksi kytkee, estävät häntä luonnollisella ja terveellä tavalla käyttämästä sisällistä voimaansa ja hän jäykistyy ja kovettuu siksi, että hänen elämänsä on vailla rakkauden lämmitävää ja jalostavaa voimaa. Sen vuoksi ei naisellisuus pääse hänessä puhkeamaan täyteen kukkaansa, hänen kykynsä ja lahjansa eivät kehity oikeaan kauneuteensa, ja hänestä tulee tuollainen ohituinen olento, joka ei oikeastaan ole kumpaakaan sukupuolta.

Selman kaikki taipumukset viittaavat taiteilijauralle. Mutta kun tämä tie häneltä suljetaan, menee hän uhalla naimisiin itseään paljoa vanhemman miehen kanssa, siksi että hän siten luulee saavuttavansa vapauden. Ja tavallaan hän sen saavuttaakin. Hänestä tulee rikkaan miehen vaimo, jonka pienimmätkin toiveet ja oikut täytetään, ulkonaisesti häneltä ei puutu mitään, mutta sisällisesti hänen elämänsä on ontto ja tyhjä. Rakkaudetta hän on solminut liittonsa, ja vaikka mies ei vaadikaan häneltä muuta kuin oikeuden saada häntä rakastaa, niin juuri se seikka, että hänen on pakko alistua siihen voimatta itse tuntee vastarakkautta, nostattaa hänessä häpeän tunteen, saa hänet halveksimaan sekä itseään että miestänsä. Tästä alennustilasta herättää hänet hänen lapsudentoverinsa, jota hän tietämättään on vuosikautia rakastanut, ja hänen vaikutuksestaan hän alkaa kehittää itseään, opiskella ja harjoittaa hyväntekeväisyyttä. Koko hänen elämänsä saa uutta sisältöä, mutta samalla myös vapautumisenhalu hänessä kasvaa. Hänellä ei ole enää sitä kimmoavaisuutta, että hän voisi kiintyä toiseen ihmiseen, hänen aviolliset kokemuksensa ovat järkyttäneet hänen sisintänsä siinä määrin, ettei hän kykene näkemään rakkaudessa enää muuta kuin jotain rumaa ja alhaista. Hänen tunne-elämänsä on siksi näivettynyt, ettei hän jaksakaan enää uskoa oman rakkautensa voimaan eikä kykyyn tehdä toista onnelliseksi. Mutta hänellä on koko tarmonsa ja työkykynsä vielä jäljellä, rakkautensa taiteeseen, ja se antaa hänelle voiman rikkaan avioliittonsa ja alottaa elämänsä alusta.

Loppukohtaukseen, jossa Selma ilmaisee päätöksensä miehelleen, joka vuosikautia on elänyt hänen rinnallaan aavistamatta mitään, kärjistyy kaikki se, mitä Ernst Ahlgren tällä teoksellaan on tahtonut sanoa. "Vihkiminen antaa laillisen oikeuden", sanoo Selma miehelleen, "mutta ei siveellistä. Sinä, joka itse olet vapaa, etkä koskaan voi muuta olla, tuskin voit mielessäsi kuvitellakaan miltä tuntuu, kun on kadottanut kaiken oikeutensa omaan itseensä, vaikka tietäkin olevansa oikea elävä ihminen, ajatteleva olento, jolla on oma tahto... Minä en ole toisten naisten kaltainen, minä en voi arvioida itseäni rahassa, olkoon summa suuri tai pieni... Minä tahdon elättää itseni omalla työlläni."

Miehelle vaimon koko käsityskanta on aivan vieras, heidän välillään ei ole minkäänlaisia henkisiä kosketuskohtia. Hänelle vaimo merkitsee vain oman aistillisuuden tyydyttämistä, hän ei hetkeäkään epäroisi, jos hänen pitäisi valita vaimon "persoonallisuuden tai ruumiin" välillä, niinkuin Selma sanoo. Hänen mieleensä ei ole edes se epäily juolahtanut, ettei hän olisi voinut hänelle kaikkea antaa, sillä hän on luullut rahan voivan kaikki korvata ja luottanut täydesti siihen oletukseen, että "rakkaus tulee jälestäpäin". Hän ei käsitä, että se vastenmielisyyden tunne, jonka jo ensimmäinen suudelma herättää nuorena tytössä, on juurtunut niin syväälle, ettei se koskaan voi haihtua, vaan että sen täytyy viedä eroon niin pian kuin tyttö on naiseksi herännyt. Hän ei ymmärrä, että nainen, joka rakkaudetta antautuu miehelle, olkoonpa vain hänen vihitty aviopuolionsa, tuntee itsensä "langenneeksi" naiseksi, joka ruumiillaan maksaa kaiken sen, minkä hän miehen kädestä vastaanottaa. Ja tämä alentava kokemus, se nostaa nuoren naisen haarniskaan sitä kieroja yhteiskunnallista lakia vastaan, joka antaa naiselle oikeuden mennä naimisiin ennenkuin hän on täysi-ikäinen ja ennenkuin hänet voi asettaa edesvastuuseen omista tunteistaan ja teoistansa.

"Mitä minä olin meidän mennessämme naimisiin?" sanoo Selma. "Lapsi, joka tunsu yhtä vähän ihmisiä kuin itseäänkään, joka ei tiennyt mitä hänellä oli edessä ja joka oli valmis rakastamaan koko maailmaa siksi, että hän kaikissa asioissa oli yhtä naiivin tietämätön. Minulla ei ollut oikeutta hoitaa itse omaisuuttani, mutta vielä paljoa vähemmän minulla olisi pitänyt olla oikeutta määrätä omasta itsestäni." Ja sentähden "lapsen antama lupaus ei voi olla sitova naiselle", sanoo hän, "yhden tekevää onko tämä lupaus annettu alttarin ääressä tai muualla."

Vuosikautia on Selma tarvinnut tullakseen tähän johtopäätökseen ja voidakseen rikkaan avioliittonsa. Vuosikautia hän on alistunut ja vaiennut, mutta kun hän kerran rikkoo kaikki sulut ja häikäilemättä katsoo totuutta suoraan silmiin, niin on hänellä myös voimia panna aikeensa täytäntöön. Hän jättää kotinsa ja alkaa kahdella tyhjällä kädellä elämänsä alusta.

Eräässä senaikuisessa arvostelussa sanotaan kirjan lopun liiaksi muistuttavan Ibsenin "Nooraa". "Loppukohtaus on suorastaan tekemällä tehty, jotta tekijällä olisi tilaisuutta esittää ohjelmansa. Selma puhuu kuin kirja tai kuin nainen, joka pitää esitelmää naisasiasta."^[50]

Aivan epäoikeutettu ei tämä arvostelu olekaan, sillä kirjan loppu eroaa suuresti sen yleisävyydestä. Tendenssi, josta muuten ei ole jälkeäkään, pistää tässä päänsä esille ja todellisen elämän sijalle astuu teoria, joka heikontaa itse tilanteen uskottavuutta. Sillä vaikka koko kirja onkin ikäänkuin tämän viimeisen päätöksen valmistelua, niin tulee sittenkin epäilleeksi, tokko Selma lopulta kuitenkaan on kypsä ottamaan tätä askelta. Tämän loppukohtauksen heikkoudelle ei Ernst Ahlgren itsekään ollut sokea, ja hän suunnittelikin teokselle toista loppua siltä varalta, että uusi painos olisi tullut kysymykseen.

Mutta toisaalta sai "Pengar" runsaasti kiitosta osakseen. Tälläkin kertaa, samoin kuin hänen

esikoisteoksensa ilmestyessä, arvostelu kiinnitti huomiota ensi sijassa hänen omaperäisyyteensä, terävään huomiokykyynsä ja myötätuntoonsa kuvaamiaan aiheita kohtaan. "Paljon ja puhdasta ihanteellisuutta on realististi Ernst Ahlgrenilla", sanoo eräsikin arvostelija. "Hän ei arkaile repiä alas olevia oloja, mutta hän näyttää selvästi asettaneen päämääräkseen rakentaa jotain sijaankin. Hän on etevä kirjailijajaysilö, joka käsittelee tässä teoksessaan yhtä nykyajan tärkeintä kysymystä, ja ne mielipiteet, jotka hän tuo esiin, ovat lävitsensä terveitä, puhtaita ja jaloja."^[51] Eräs toinen arvostelija sanoo häntä "naisasian puolustajaksi", lisäten samalla, ettei hän silti ole mikään "emansipatsioni-kiihkoilija". — Ja etevä esteetikko, professori Karl Warburg lausuu teoksen johdosta: "Tekijä osoittautuu olevansa hyvä kertoja, terve ja luonnollinen, ja hänellä on silmää elämän ilmiöille — niin hyvin ulkonaisille kuin sisäisillekin... Nuoren naisen kehityshistorian psykologinen kuvaus ilmaisee sitä naisen sisimmän olennon ymmärtämystä, mikä on ominaisempaa nais- kuin mieskirjailijalle. Tekijä puhuu siinä *yksilön* kehityksen puolesta."^[52]

Myöskin Norjan sanomalehdet asettuivat kiittävälle kannalle. "Aihe on käsitelty tavalla, joka herättää kunnioitusta, sen varma, hillitty ja maltillinen sävy ei ole alottelevalla kirjailijalle ominainen. Tekijä kunnioittaa siinä määrin aihettaan, että hän on jättänyt kaiken väärän häveliäisyyden siksensä. Yhtä vakavasti kuin hän käsittelee asiaansa, yhtä suoraan ja peittelemättömästi hän käy myös siihen käsiksi. Teos on kauttaaltaan vakava ja puhdas. Ei ainoakaan lause voi siinä loukata tervettä mieltä... Tekijällä on kunniaa siitä sekä taiteilijana että ihmisenä."^[53]

Kaikki se tunnustus, joka täten tuli Ernst Ahlgrenin osaksi, ilahdutti häntä suuresti. Hän tuli siten lähempään yhteyteen muun maailman kanssa, eikä hän tuntenut itseään enää yhtä yksinäiseksi kuin ennen. Hänenkin elämälleen tuli nyt jokin tarkoitus ja päämäärä, jotain jonka hyväksi elää ja tehdä työtä. Ja miten rakas työ hänelle oli, siitä meillä on lukemattomia todistuksia. Niinpä hän kerrankin kirjoittaa Hellen Lindgrenille: "Ettekö rakasta työtä sen itsensä vuoksi? Minulle se on kaikkea muuta rakkaampi, lähinnä itse elämää, Jumalaa ... lähinnä kaikkea sitä, joka jää jäljelle, kun me itse olemme poissa ja joka antaa meille jonkinmoisen onnentunteen kesken onnettomuuttakin. Työ on minulle kuin hellä äiti, joka vain vähitellen on voittanut sydämeni, mutta nyt omistaa sen kokonaan... Ja kuitenkin olen joskus epäkiittollinen, kun hän ei ole lahjoittanut minulle kyllyiksi leikkikaluja — sellaisia, joita muut omistavat ja kadottavat, saavat ja hävittävät. Kun elämä joskus tuntuu liian raskaalta — ja siltäkin se väliin tuntuu — niin työllä on suuret, pehmeät kädet, joilla se lohduttaen sivelee väsynyttä päätä; ja kun joskus tuntuu yksinäiseltä, niin on sillä syvät, vakavat silmät, jotka voivat lempeästi hymyillä, ikäänkuin ne tahtoisivat sanoa: eikö sinulla ole minua? — ja kun toimeentulo näyttää synkältä, nyökkää työ rohkaisevasti päätään: käännyhän minun puoleeni!"^[54]

"Toivoisin, että minulla olisi työ, joka tuottaisi minulle jokapäiväisen leipäni", uskoo hän toisen kerran "suurelle kirjalleen", "työ, jota voisin tehdä aamusta iltaan, jotta joka ilta voisin paneutua oikein väsyneenä levolle ja aamulla noustuani tarttua siihen jälleen kiinni. Jos voisin vain säästää sen verran, että minulle jäisi kaksikymmentäviisi äyriä yli joka päivä, niin en tuntisi olevani kelvoton kaikkeen tässä maailmassa."

Ja mikä työnilo puhkeakaan esille seuraavista sanoista: "Huonoista raha-asioista ja surkeista kulkuneuvoista huolimatta olen loistavalla tuulella. Se johtuu siitä, että minulla on niin tulinen työinto ja koko syli täynnä aiheita. Ne ikäänkuin nostavat päänsä esiin mullasta joka puolelta. Mutta onhan myös kevät ja aurinko paistaa ylitseni niin pian kuin pistän nenäni ovesta ulos... Ja Hörby on oikea kultakaivos niin pian kuin on kysymyksessä tyyppien ja henkilöiden etsiminen."^[55]

Ja yksinäisyyden hetkinä, tuntiessaan persoonallisen onnen kaipuuta, hän lohduttaa itseään sanomalla: "Ei mitään itsellesi; kaikki työllesi." Ja sitten hän jatkaa: "Sinä hiljainen, yksinäinen työni, suuri, lämmin rakkauteni! Etkö sinä ole minulle kyllyiksi? Etkö ole minulle enemmän kuin joku ihminen — enemmän kuin sanat, joihin luottaisin, enemmän kuin ääni, jota kuuntelisin?"^[56]

Ja toisen kerran hän kirjoittaa "suureen kirjaansa": "Työ on voima. Työ on sekä Jumala että saatana, sillä työ on kaikkea sitä, mitä sinussa on valoisaa ja pimeää. Kokonaan on sille antauduttava, ei vain puolittain... Sillä muuten on ihminen vain tyhjä kuori, jonka työ hylkynä heittää pois. Sisimmässäni jokin itkee ja valittaa. Herkkämielisyys — — naisluonne. Tartu käsinesi itkevää kurkusta ja kurista hänet. Sen mitä minä kaipaen, sen mitä nainen minussa polvillaan rukoilee, sen täytyy olla vain sivuseikka, jotain, jota työ aivan huolettomasti vain lahjoittaa ikäänkuin kaupanpäällisiksi, se ei saa merkitä mitään... Työ vaatii verta ennenkuin se antaa mitään. Molok, olen valmis heittämään kaikki kitaasi. Kunnianko vuoksi? Kunnia on humbuugia. Ei, vaan sen vuoksi, mikä merkitsee minulle elämää kuoleman jälkeen, taivasta ja autuutta *ja korkeinta*: mikä yksin on mielestäni suurta, kaikkein korkeinta, nimittäin: *rauha*. Rauha, se ei ole velttoutta; rauha on kaiken voiman yhdistymistä; rauha on täydellisintä sopusointua, missä kaikki on tasapainossa eikä ainoatakaan epäkohtaa ole. Rauha on viisaan lepo, se mitä kristityt sanovat levoksi Jumalassa."^[57]

Mutta niin rakasta kuin työ Ernst Ahlgrenille olikin, niin itse kirjoitustyö oli sittenkin usein hänelle raskasta, hänen oli vaikea löytää oikeita sanoja, ja työ edistyi hitaasti. "Minä teen hitaasti työtä", valittaa hän. "Tavallisesti kirjoitan käsikirjoituksen neljään, viiteen kertaan, ennenkuin jätän sen kirjapainoon... Niin kauan kuin kykenen parantamaan sitä — keksimään sattuvampia sanoja saadakseni sanotuksi sen mitä haluan — niin muovailen, pyyhin ja kirjoitan uudestaan. Pyyhkiminen on vahvin puoleni. En kuitenkaan pyyhi repliikkejä. Tavallisesti ne saavat jäädä sellaisiksi kuin ne suoraa päätä olen kirjoittanut. Minä olen ikäänkuin saanut ne suorastaan toisten suusta, minun henkilöni puhuvat, siksi siinä ei ole mitään muutettavaa. Mutta kuvauksiin minä panen hirveän paljon työtä."^[58]

"Koko voimani on siinä", sanoo hän toisen kerran, "etten koskaan pelkää mitään vaivaa. Kyvystäni ei edes kannata puhua — se on niin sanomattoman tavallinen, mutta minulla on harvinaisen väsymätön ja kestävä työvoima."^[59]

Tavallisesti Ernst Ahlgrenilla oli monta työtä samalla kertaa tekeillä ja hän kirjoitti sitä, mikä kulloinkin oli hänen omaa tunnelmaansa lähinnä, antaen sattuman määrätä, mikä ensin valmistui. Teoksen syntymisestä ja työtavastaan hän kertoo kirjeessä Ellen Keyille seuraavasti:

"Enimmäkseen selviää minulle luonteen kehityshistoria kokonaisuudessaan, se selviää minulle salamannopeudella, saan sen ikäänkuin lahjaksi. Mutta sitten aihe alkaa vähitellen kasvaa, tuskin itsekään tiedän miten se tapahtuu, eri kohtaukset ja tilanteet muodostuvat, ne ovat ikäänkuin lepokohtia — faktoja — alkaessani kirjoittaa. Tämä ensimmänen alku, joka tapahtuu päässä ilman minkäänlaisia ulkonaisia keinoja, se on tervettä ja vahvistavaa, se karkoittaa kaikki omat pikkuhuolet, se laajentaa katsetta ja elämäntähtäystä. Mutta kun sitten lasken kynän paperille, niin täytyy minun käyttää koko tahdonvoimani, sillä en saa sanoja aina lahjaksi, minun on pakko puristaa ne esiin omasta sielustani. Se kysyy työtä ja itsekidutusta, mutta se on minulle rakasta sittenkin. Miten voinkaan etsiä, kääntää ja punnita sanavarastoani, kun pitäisi saada esille juuri se, mikä on ominaisinta ihmisen luonteelle. Muistini on kuin äänirauta, mutta joskus on kovin vaikea kaikkien sanojen parista keksiä juuri se, jolla on oikea ääni. Minun pitää kuunnella ja kuunnella yhä uudestaan. Mutta kun sitten saan oikean äänen esille — mikä nautinto! Sitä ei voi kukaan muu kuin kirjailija käsittää. Tavallisille ihmisille on toinen synonyymi yhtä hyvä kuin toinenkin; niin ei ole minun laitani; sillä kaikkien sanojen joukossa ei voi olla kuin yksi ainoa oikea, eikä aina sitäkään." —

"Ei mikään onnettomuus olisi suurempi kuin jos minulta riistettäisiin työ", sanoo hän vielä yllämainitussa kirjeessä. "... Minun sielussani liikkuu ihmisiä, sellaisia, joita olen nähnyt tai jotka ovat muodostuneet, en itsekään tiedä miten; minä kuulen heidän äänensä, minä näen heidät, minulle he ovat lihaa ja verta. Vain se ajatuskin, että antaisin heidän kuolla, on tukehduuttaa minut, yhtä hyvin voisin tappaa jotain todellakin elävää ja minulle itselleni rakasta."

Monta todistusta on meillä Ernst Ahlgrenin omissa saneissa myös siitä, miten selvillä hän oli elämäntehtävästään ja suhteestaan työhönsä. Niinpä hän kerrankin kirjoittaa Georg Nordensvanille:

"Kirjoittaa sydänverellään? Se sana ei sovi minulle... Proosakirjailijan tulee olla objektiivinen, levollinen ja selvänäköinen. Jos hän todellakin on taiteilija, niin hän kirjoittaa sittenkin koko olennollansa, sieluelämänsä hienoimmilla säikeillä, valaa siihen kaiken sen, mikä on vaikuttanut hänen elämäänsä, mikä unelmana, kaipauksena, pelkona tai kärsimyksenä on takertunut hänen mieleensä — kaiken sen mikä on hänelle itselleen totta. Harvoin ajattelen, onko se viisainta, vastustamaton voima vain pakoittaa minut siihen: halu saada elää edelleen — tuo vaistomainen synnyttämisen halu, joka on yhteinen kaikille oleellisille olennoille, kohdistukoon se ruumiiseen tai sieluun.

"Kaikki mikä on totta, onnistuu lopulta, kunhan se vain on tavannut oikean muotonsa, ja vain tosi, täysin inhimillinen voi elää. Jos tahdon edelleen elää työssäni, niin täytyy minun ennen kaikkea pyrkiä totuuteen. Minun täytyy tunkeutua oman minuuteni pohjaan saakka ja koettaa tälle taustalle kuvata todellisuuden moninaisia kuvia. Tämä on minun kirjallinen uskontunnustukseni."^[60]

Rehellisemmin kuin missään muussa teoksessaan Ernst Ahlgren juuri "Pengar"issa on toteuttanut tämän periaatteensa: "kuvannut oman minuutensa taustaa vasten todellisuuden moninaisia kuvia". Ja siinä selitys myös siihen kirjalliseen menestykseen, jonka teos saavutti. Yhdellä iskulla se kohotti Ernst Ahlgrenin "Nuoren Ruotsin" kirjailijoiden eturiviin, teki hänestä tunnustetun kirjailijan. Hänen ei tarvinnut nyt enää epäillä kutsumustansa, ei taistella itsensä kanssa elämäntehtävästään. Hän oli murtautunut itselleen tien ja hän saattoi nyt vakavin askelin astua sitä edelleen.

Uusia siteitä.

"Pengar"in ilmestymistä ei tervehditty ilolla ainoastaan siinä kirjallisessa piirissä, joka nimitti itseään "Nuoreksi Ruotsiksi" ja johon kuuluivat kaikki ne lupaavat kyvyt, jotka muodostivat sittemmin 1890-luvun kirjallisen kukoistuksen Ruotsissa, vaan toinenkin leiri, vieläpä aivan vastakkainen, naisasianajat, tahtoivat omistaa Ernst Ahlgrenin omakseen. He käsittivät näet "Pengar" kirjan yksinomaan tendenssiteokseksi, jossa sen tekijä tahtoi ajaa heidän asiatansa. Ja he tunsivat vilpittöntä iloa toivoossansa voivansa sulkea hänet omaan piiriinsä ja saavansa hänestä uuden ja kyvykkään työvoiman.

Ernst Ahlgren oli kuitenkin elänyt yksin siksi kauan ja omin voimin tehnyt työtä ja taistellut, ettei hän ilman muuta halunnut yhtyä mihinkään määrättyyn piiriin. Hän oli myös liiaksi taiteilija, voidakseen antautua jonkun puolueen palvelukseen, ei edes naisasian, joka kuitenkin merkitsi hänelle "kaikkein polttavinta kysymystä". Tosin hän vilpittömällä ilolla otti vastaan Esselden vapaaherratar Sofi Adlersparren lähentelyn, kun tämä naisasian etevin johtaja pyysi hänen avustustansa toimittamalleen aikakauslehdelle "Tidskrift för Hemmet" ja kutsui hänet vieraakseen Tukholmaan; mutta niinpian kuin hän vainusi, että toinen koetti jollakin tavalla holhota häntä tai rajoittaa hänen vapauttansa, nousi hän heti vastarintaan.

Esselde ja Ernst Ahlgren olivatkin liiaksi erilaisia sekä luonteeltaan että mielipiteiltään

voidakseen täysin ymmärtää toisiinsa. Esselde kuului edelliseen polveen, joka kaiken työnsä ja tarmonsä oli uhrannut yksinomaan naisemansipatsioonin hyväksi ja joka kiihkeässä taistelussaan naisten oikeuksien puolesta oli jäänyt vieraaksi niille aatteille, jotka Ernst Ahlgren oli omaksunut. Hän oli "tullut vanhaksi", niinkuin hän itse sanoi, "nuoret eivät ymmärtäneet häntä enää eivätkä ajatelleet niinkuin hän ja hänen aikalaisensa". Ernst Ahlgren sen sijaan oli kokonaan oman aikansa lapsi, täysiverinen realisti, joka vuoroosaan ei osannut antaa täyttää arvoa Esselden uraauurtavalle työlle. Siksi oli luonnollista, että tuttavuus, joka aluksi näytti niin lupaavalta, ei koskaan voinut kehittyä syvemmäksi, molemminpuoliseksi ymmärtämykseksi, vaan johti moniin väittelyihin ja erimielisyyksiin.

Jo ennenkuin persoonallinen tuttavuus oli tehtykään, oli Ernst Ahlgrenilla tilaisuutta tuoda esiin oma, kaikista puolueista riippumaton kantansa. Esselde oli näet uudistaessaan kutsunsa samalla sanonut pelkäävänsä, että Ernst Ahlgren oleskelunsa aikana Tukholmassa voisi "kadottaa sen tuoreuden ja iloisen elämänhalun", joka oli hänen "suurin voimansa luultavasti sekä kirjailijana että ihmisenä" sekä tulla "vedetyksi kirjalliseen vasemmistoon, niin että siinä vallitseva elämänkylästäys ja nihilismi" voisi tarttua häneenkin. "Paljoa parempi näin ollen olisi", lausuu Esselde lopuksi, "että ainiaaksi jäisitte Hörbyhyn. Sillä me tarvitsemme jotakin vastapainoa kaikelle tälle — milloin typerästi, milloin nerokkaasti tulkitulle — pessimismille ja radikalismille." [61]

Ernst Ahlgren, joka luonteeltaan oli häikäilemättömän suora, tarttui heti näihin sanoihin kiihkeästi kiinni. "Jospa te ette vain luulisi minua muuksi kuin mitä olen!" huudahtaa hän. "Tendenssikirjailijaa ei minusta koskaan tule; siksi rakastan liiaksi elämän moninaisuutta. Ehkä olen myös huono 'puoluemies', sillä kun ihminen on saavuttanut mielipiteensä ja elämänkatsomuksensa n.s. käytännöllistä tietä, taistelemalla epäedullisissa oloissa ja omilla kokemuksillaan elämän koulussa, siinä koulussa, jossa saa maksaa sakkoa tyhmyyksistään, jossa omin kyynärpäin on pakko voittaa itselleen tilaa, jossa on nauranut oikeaa naurua ja vuodattanut oikeita kyneleitä, kunnes on oppinut rakastamaan yksin riitovereitansakin, vieläpä sitä vitsaa, jota on saanut maistaa, — niin silloin on vaikea alistua mihinkään 'ohjelmaan', sanottakoon sitä oikeistoksi tai vasemmistoksi, vapaamieliseksi tai vanhoilliseksi.

"Kaikki lioittelu ja yksipuolisuus on minulle vastenmielistä, ja kaikkein vastenmielisintä on minusta olla solidaarinen jonkun kanssa, olkoon se sitten joku korporatiosi tai yksilö. — 'Tulla vedetyksi kirjalliseen vasemmistoon', sanotte te. Minä kuulun jo siihen. En siten, että olisin edesvastuussa toisista, yksi kaikkien puolesta ja kaikki yhden puolesta, vaan siten, että jos en voisi olla kuulumatta johonkin puolueeseen, niin yhtyisin vasemmistoon... Olen ollut yksin ympäristössä, jossa hän, jonka olisi pitänyt seisoa minua lähinnä, on leimannut 'Pengar'in' epämoraaliseksi, olen yksin uskaltanut kulkea tietäni eteenpäin. Luuletteko, että olisin hansikas, jonka kuka hyvänsä voisi käteensä vetää, että lyhytaikainen oleskelu Tukholmassa voisi antaa minulle uuden elämänsuunnan, tehdä minut toiseksi, kuin miksi toisella paikkakunnalla olisin voinut tulla?... Luuletteko, että olen oikea parkusuu, joka aina on valmis toittamaan muille mielipiteitänne! Minun mielipiteeni muodostavat sen perustuksen, jolle rakennan elämäni, ne ovat syvällä katkossa minua itseäni varten; ne eivät ole järjestetyt filosofisten järjestelmien mukaan, ne ovat hakatut ja muodostetut luonteeni ja olentoni mukaan, siitä elämästä, jota olen elänyt. En *tahdo* paljastaa uskoani ja elämänkäsitystäni koko maailmalle. Ne henkivät työssäni. Ne painavat leimansa tekoihini. Sieltä niitä etsittäköön. Minä olen kertoja, en mikään teoreetikko tai filosofi. Kaikkein vähimmin olen pessimisti. En koskaan voisi siksi tulla. Se on liiaksi luonnettani vastaan... Vaikka minä kärsinkin tuskia, niin on elämä sittenkin ihana. Vaikka minä joutuisinkin perikatoon, niin aurinko suo sittenkin valoa uusille sukupolville. Siinä missä minun käteni väsähtävät, tarttuvat nuoret kädet työhön. Minä olen hiekkajyvänen, joka voi tulla maahan muserretuksi. Mitä sitten! Onko maailma silti vähemmän kaunis?... Minäkö pessimisti? Siinähan juuri minun voimani, omaperäisyyteni ja tuoreuteni on, etten ole sitä. Minä rakastan niitä ihmisiä, joita kuvaan, kaikkine vikoineen ja heikkouksineen. En koskaan voi unohtaa, että olen tuomittu, sairas, murtunut — sen vuoksi rakastan kaikkea tervettä ja voimakasta... *Minä* kuolen, siksi rakastan kaikkea mikä elää...

"Mutta minkään lipun alla en seiso. En suljetuin silmin ainakaan. Missä voin olla hyödyksi, missä parhaita voimiani voidaan käyttää, sinne minä asetun ja pysyn paikallani niin kauan kuin voimani riittävät ja *niin pitkälle kuin se soveltuu minun kehitykseeni*..."

Ja sitten hän lisää vielä:

"Olen kauan aikaa ollut kirjeenvaihdossa muutamien kirjailijoidemme kanssa, ja molemminpuolinen arvostelu on välittänyt tuttavuutta; kun olen ollut masentuneella mielellä ja ystävällinen sana on antanut minulle jälleen luottamusta, niin tämä sana on aina tullut vasemmistosta... On siis luonnollista, että tulen seurustelemaan näiden ihmisten kanssa. Minä en suosi 'klikkejä', en voi yksinomaan liittyä vain yhteen yhteiskuntaluokkaan tai leiriin. Kaikista, kaikista voi jotakin oppia, jos vain pitää silmänsä auki. Mitä monipuolisempi kokemus, sitä runsaammat työaineokset."

Mutta ikäänkuin lieventääkseen sanojensa vaikutusta hän lopuksi puhkeaa sanomaan: "Olen pahoillani, että kirjeeni on ehkä saanut karheen sivumaun, jonka te voitte ymmärtää väärin. Minua ei ole kovin vaikea käsitellä. Ystävällisyys ja täydellinen vapauden tunne tekee minut vahaakin pehmeämmäksi." [62]

Esselden tarkoitus ei ollutkaan rajoittaa Ernst Ahlgrenin vapautta, ei edes tyrkyttää hänelle omia mielipiteitään, hän tahtoi ainoastaan varoittaa häntä. Sillä hän tunsi mitä lämpimintä myötätuntoa häntä kohtaan ja hän tahtoi käyttää hyväkseen hänen kykyään, joka hänen mielestään herätti suurempia toiveita kuin ainoankaan senaikuisista naiskirjailijoista.

"Te saatte olla minun luonani yhtä vapaa kuin lintu", vastaa hän Ernst Ahlgrenin kirjeeseen, "vapaasti te saatte työskennellä huoneessanne, josta voitte nähdä vuolaan virran, saatte mielenne mukaan puhua tai olla vaiti, lukea tai vaipua mietteihinne salissa lampun ääressä tai omassa huoneessanne, vapaasti voitte tulla ja mennä, seurustella kanssani tai olla yksiksenne — aivan miten itse kernaimmin haluatte."^[63]

Marraskuun alussa 1885 Ernst Ahlgren, Esselden ystävällistä kutsua noudattaen, saapuikin Tukholmaan. Vain kerran ennen hän oli käynyt pääkaupungissa, keväällä 1878, jolloin hän kirjailija Edvard Bäckströmin kehoituksesta matkusti sinne persoonallisesti tutustuakseen häneen ja saadakseen häneltä suullisia neuvoja kirjallisten töittensä suhteen. Mutta tällä kertaa hän saapui sinne jo tunnettuna ja tunnustettuna kirjailijana ja itse hän odotti paljon tästä matkastansa, toivoi tekevänsä tuttavuuksia kirjallisissa piireissä ja saavansa uusia herätteitä ja vaikutelmia. Ja ennen kaikkea hän toivoi pääsevänsä vapaampiin ja suurempiin oloihin. Hän oli niin läpeensä väsynyt pieneen maaseutukyläänsä, jossa hän toistakymmentä vuotta oli nyt elänyt; sillä siellä hänellä "ei ollut ainoatakaan ihmistä, jonka kanssa hän olisi voinut puhua töistensä, harrastuksistansa tai toiveistansa", niinkuin hän Esseldelle valittaa, ei väsymyksen hetkinä "mitään muuta kuin painostavaa yksinäisyyttä".^[64]

Yksinäisyydentunnetta oli vielä suuresti lisännyt monivuotinen sairaus, joka esti häntä vapaasti liikkumasta. Tosin hän ei enää pitkään aikaan ollut vuoteenomana ollut muuta kuin ajoittain, mutta hänen terveytensä oli sittenkin horjuva ja kainalosauvoita hänen yhä edelleen oli mahdoton liikkua. Kaikkien hänen aikeittensa toteuttaminen riippui alituisesti tästä tyrannista, joka milloin hyvänsä kuumeenväristyksinä saattoi yllättää hänet ja sitoa hänet useiksi päiviksi huoneeseen. "Jollen tule sairaaksi, olen marraskuun 3 p:nä Tukholmassa",^[65] kirjoittaa hän nytkin Esseldelle. "Jos terveyteni vain sallii", nuo sanat ovat alituisesti hänen huulillaan. Mutta hänen henkinen voimansa, hänen tavaton tarmonsä auttoi häntä kerta toisensa jälkeen voittamaan ruumiillisen heikkouden.

Ernst Ahlgren oli pelännyt tekevänsä epäedullisen vaikutuksen Esseldeen, sillä hän tunsikin liiankin hyvin oman jäykkyytensä ja ujoutensa vieraitten parissa. Esselden suuri ihmistuntemus ja hienostunut sivistys auttoi heidät kuitenkin ensimmäisen jäykkyyden yli ja heidän välillään muodostui tuttavallinen ja lämmin ystävyysuhde, joka tosin ei perustunut sielujen sympatiiaan, mutta johon toisen suojeleva, miltei äidillinen tunne ja toisen syvä kiitollisuus painoi leimansa.

Esselde tekikin kaikki mitä hän saattoi, jotta hänen vieraansa viihtyisi. Hän antoi hänen käytettäväkseen hauskan dubletin, jossa Ernst Ahlgren saattoi rauhassa työskennellä, hän vei hänet mukanaan kokouksiin, konsertteihin ja teattereihin ja pani toimeen kutsuja kodissaan, jotta hänen vieraansa voisi tutustua pääkaupungin huomattaviin henkilöihin, varsinkin naisasianajajiin.

Seuraavan erittäin mielenkiintoisen kuvauksen antaa Ellen Key erästä illanvietosta "Nya Idun" nimisessä naisten yhdistyksessä, jonne Ernst Ahlgren oli kutsuttu:

Keskustelu, joka oli ollut tavattoman vilkasta, keskeytyi äkkiä, kun tuttujen kasvojen keskelle ilmestyi kookas, mustapukuinen olento. Kuka oli tuo vieras?

Jalomuotoinen pää, pieni ja siro kuin antiikin patsaan; miten kauniisti se kohosikaan solakan ja kauniskasvuisen vartalon varassa! Tumma tukka oli kierretty yksinkertaiseen, kreikkalaiseen solmuun — tässäkin suhteessa ei mikään häirinyt harmoniaa. Paksut, ikäänkuin noella piirretyt kulmakarvat, avoin, älykäs otsa, korkea, voimakas nenä, suu, jonka piirteet olivat sekä viehkeät että tarmokkaat — kaikki tämä ilmaisi rohkeutta ja elinvoimaa. Mutta syvä ryppy oli uurtunut kulmakarvojen väliin; epäilemättä ne usein olivat tuskasta vetäytyneet kokoon; hienoja poimuja, sellaisia, joita vain vuosikausia kestänyt kärsimys voi uurttaa, oli suun ympärillä; ja tarkkaavien, teräksensinisten silmien pohjalla piili alakuloisuutta. Sellaiseksi olisi traagillinen laulunjumalatar kuvattava tai Elektra — tai Antigone, sillä juuri samassa kaunis hymy kirkasti puhdaspiirteisiä kasvoja. Sellaiseltako hän näytti, tuo keski-ikäinen postimestarinrouva Skånesta, hän, jonka sanottiin piilevän miehisen salanimen takana?

"Hänen oma kärsimyshistoriansa oli varmaan vielä paljoa järkyttävämpi kuin kaikki mitä hän oli kuvannut. Ainakin sai siitä hiukan vihiä, kun hän tarttui kainalosauvoihin, jotka seisovivat hänen vieressään ja kulki niiden avulla sohvaa luo, mutta hän liikkui niin joustavan sulavasti, että tuskin huomasi hänen turvautuvan niiden apuun."^[66]

Ernst Ahlgren herättikin ulkonaisella olennollaan huomiota missä ikänä hän liikkui. Kadulla ihmiset pysähtyivät häntä katsomaan kysyen ihmeissänsä, kuka tuo tummaverinen, kainalosauvojen varassa liikkuva nainen saattoi olla, jolla oli niin kauniit silmät. Ja Lundegård kertoo yllämainitun "Nya Idun'in" illanvieton johdosta seuraavan keskustelun, joka oli sukeutunut erään tilaisuudessa läsnäolleen rouvan ja tämän miehen välillä. "No, minkä näköinen tuo uusi kirjailijatar oli?" tiedusteli mies kotiinpallanneelta rouvaltansa. "Kuin kuningatar", kuului ihastunut vastaus. "Kuin kuningatar — kainalosauvojen varassa?" miehen ääni ilmaisi epäilyä. Mutta kun hän itse vähäistä myöhemmin oli tilaisuudessa näkemään Ernst Ahlgrenin teatterissa, oli hän valmis todentamaan rouvansa sanat: "Kuin kuningatar — vaikkapa vain kainalosauvojen varassa!"

"Mutta se, joka seurassa läheni Ernst Ahlgrenia", kertoo Ellen Key edelleen, "toivoen saavansa keskustella hänen kanssaan, erehtyi suuresti. Ei kukaan voinut sen järkähtämättömämmin olla vaiti suuressa seurassa kuin hän, ja pienemmässäkin hän harvoin yhtyi vilkkaampaan keskusteluun. Vain kahdenkesken hän saattoi esteettömästi puhua. Mutta miten hän sensijaan osasi kuunnella! Kuinka viisas hänen katseensa oli hänen seurattessaan keskustelua; miten suurta ymmärtämystä hänen hymyilynsä ilmaisikaan, kun jokin omaperäinen ajatus tai tunteenpurkaus

puhkesi ilmi; miten kiitollista ja helppoa oli viekoitella esille hänen puoleksi hillittyä, mutta lapsellisen helmeilevää nauruaan, joka oli niin liikuttavaa siksi, että siitä pulppusivat esiin kaikki ne tukahdetut ilonlähteet, jotka piilivät hänen luonteensa pohjalla."^[67]

Ernst Ahlgrenkin on "suureen kirjaansa" merkinnyt omat vaikutelmansa tästä illasta, jotka samalla ovat hänen ujolle ja aralle luonteelleen sekä hänen suurelle vaatimattomuudelleen kuvaavia. Hän sanoo: "Minua kiusasivat niin sanomattomasti kaikki nuo koreat valheet 'Pengar'in johdosta, joilla 'Nya Idun'in illanvietossa pitkin iltaa minua pommittivat ventovieraat ihmiset, joiden nimiä en edes voi muistaa. Miten nololta tuntuikaan seisoa siinä ja ottaa vain vastaan, voimatta heille vasten silmiä lingota, etten uskonut sanaakaan kaikesta siitä, mitä he sanoivat, vaan että tiesin, että kaikki oli vain komediiaa ja uteliaisuutta. Että minä olin tuollainen uusi ja kumma eläin, jota kaikki kiiruhtivat katsomaan, jotta heillä sitten olisi jotakin puheenainetta."^[68]

Niin suurta ystävällisyyttä kuin Esselde osoittikin Ernst Ahlgrenille, niin ei Ernst Ahlgren sittenkään oikein viihtynyt hänen luonansa. Hänen vapauttansa sitoi Esselden liiallinen huolenpito ja holhous, häntä kiusasi se, että Esselden mielestä oli sopimatonta, jos hän esim. Lundegårdin tai jonkun muun miehisen tuttavana kanssa läksi yksin teatteriin, ja tällaisista seikoista heidän välillään syntyi joskus kiivaitakin otteluja. Suurinta haittaa oli Ernst Ahlgrenilla kuitenkin siitä, että Esselde asui kaukana keskikaupungilta, ja koska hän ei voinut vapaasti liikkua, tunsikin hän usein olevansa aivan ulkopuolella sitä kiihkeästi sykkivää elämää, jota hän kaipasi. "Ikkinunastani näen lyhtyjien tuikkivan kaupungilta", kirjoittaa hän päiväkirjaansa, "ja minä tunnen hivuuttavaa kaipausta sinne; tahtoisin, että ihmisvilinä olisi aivan oveni ulkopuolella, tahtoisin voida kulkea edestakaisin lyhtyjien valossa ja valaistujen puotien edustalla kadulla... Haluaisin pistäytyä johonkin kahvilaan, kun mieleni tekisi... Minulla täytyy olla eloa ympärilläni, muuten alakuloisuus yllättää minut... Jollen pimeän tultua ole tilannut itselleni hevosta, olen täällä yhtä sidottu kuin maatessani sairastuoteella."^[69]

Niinpä Ernst Ahlgren muutamien viikkojen kuluttua vuokrasikin itselleen kaksi pientä huonetta keskikaupungilla ja sen jälkeen hänen olonsa muuttui paljoa viihtyisemmäksi. Hän tunsikin itsensä onnelliseksi omistaessaan nyt oman kodin, niin yksinkertainen ja tilapäinen kuin se olikin. Mutta joka tapauksessa se oli hänen omansa, josta hän itse suoritti vuokran, jonka hän järjesti oman mielensä mukaan ja jossa hän otti vastaan keitä hän halusi. Ja niin kodikas ja hauska tämä pieni koti olikin, että se veti puoleensa mitä erilaisempia ihmisiä, jotka kaikki viihtyivät siinä erinomaisesti.

Ani harvoin Ernst Ahlgren, joka enimmäkseen lepäsi sohvalla kipeän jalkansa vuoksi, sai ollakaan yksin. Hänellä oli, niinkuin Ellen Key kertoo, "aivan erinomainen kyky kerätä ympärilleen pienen piirin. Hän ei yrittänytkään pitää salonkia eikä panna toimeen henkisiä turnauksia, joissa hän itse olisi saanut esiintyä palkintotuomarina. Mutta hän vilkastutti pientä piiriään siksi, että hän itse oli aina niin kokonaan mukana; hän osoitti niin suurta mielenkiintoa jokaiselle erikseen, että hän sai kustakin aina parhaan puolen esille. Hänen sympatiansa oli niin taipuisa, ja hän oli niin vapaa kaikista ennakkoluuloista ja dogmeista, että hän saattoi ymmärtää aivan vastakkaitakin mielipiteitä."^[70]

Useihin niihin henkilöihin, joiden kanssa hän joutui nyt yhteyteen, hän oli tutustunut jo aikaisemmin kirjeellisesti. Ensi sijassa ovat mainittavat veljekset Gustaf ja Karl af Geijerstam, edellinen "Nuoren Ruotsin" parhaita kirjallisia kykyjä, jälkimäinen ammatiltaan insinööri, syvä, filosofiseen mietiskelyyn taipuvainen luonne; molemmat pysyivät Ernst Ahlgrenin lähimpinä ja uskollisimpina ystävinä aina hänen kuolemaansa saakka. Samoin kirjailijat Georg Nordensvan, Oscar Levertin ja Hellen Lindgren kuuluivat hänen lähimpään piiriinsä. Naiskirjailijoista hän tunsikin suurinta hengenheimolaisuutta Ellen Keytä kohtaan; "hän on oikea ihminen, vailla kaikkea pikkumaisuutta", sanoo hän kerta hänestä Gustaf af Geijerstamille; samoin hän oli suuresti kiintynyt "yksinkertaiseen ja herttaiseen" Amanda Kerfstedtiin, jota vastoin "pirteä ja vilkas, hiukan itsetietoinen" Anne Charlotte Edgren-Leffler ja venakko Sonja Kovalevsky, "joka oli vain tulta ja leimausta", pysyivät hänelle vieraina, joskin he herättivät hänen mielenkiintoansa.

Kokonaista kolme kuukautta Ernst Ahlgren viipyi Tukholmassa. Jollei hän kotoa lähtiessään suorastaan toivonutkaan voivansa kokonaan muuttaa sinne, niin ajatteli hän kuitenkin jonkinlaisella kateudella kaikkia niitä, jotka olivat tilaisuudessa elämään pääkaupungin suuremmissa oloissa ja nauttimaan kaikista sen eduista. Mutta oltuaan siellä jonkun aikaa pääkaupungin elämä ei vastannut kuitenkaan hänen odotuksiansa. Niin hauska kuin hänellä usein saattoikin olla, tympäisi seuraelämä häntä, sen tyhjyys ja onttoisuus pisti liiaksi hänelle silmiin, hän itse oli liian vakava voidakseen siitä ammentaa tyydytystä. Ja huomattavaan, ettei hän soveltunut tähän ympäristöön, näki hän kaikki vieläkin synkemmässä valossa kuin mitä todellisuus oli. Hänen pettymyksensä herätti hänessä katkeruutta, jota hän purkaa "suurelle kirjalleen".

Jo kaikkein ensimmäinen vaikutus, jonka Tukholma häneen teki, oli epäedullinen. "Kas niin, nyt olen Tukholmassa", kirjoittaa hän tulopäivänsä iltana. "Tunnetko nyt itsesi vapaaksi? En, en ainakaan vielä. Ehkäpä se riippuu ilmasta... Ei, ei, ei; minua painostaa tämä naismaisuus. Sanottakoon mitä hyvänsä, minä en sovi yhteen naisten kanssa... Minua kiusaa kuullessani alituisesti puhuttavan siitä mikä käy laatuun — tai 'mikä ei sovi!' Tunnen tuon kaiken jo ilmassa."^[71]

Ja pari päivää myöhemmin hän todentaa, ettei tämä ensimmäinen vaikutus ollut vain tilapäinen. "Tunnen itseni yhä vielä niin vieraaksi täällä ja olen kerrassaan ymmällä", sanoo hän. "Jalkanikin on kipeä. Mutta on siihen toinenkin syy.

"Koko sisimpäni tuskittelee tukahdetun, kuohuvan vihan tunteen vallassa. Kaikki nämät ihmiset ovat sisimpien pyrkimysteni vihollisia. He ottavat elämän vain leikin kannalta, minulle se on

vakavuutta. Kaikkialta lyö vastaani valheen ja vilpillisyyden löyhkä; se on tukahduttaa minut ja samalla lihakseni pingoittuvat voimattomassa raivossa. Mitä nuo ihmiset kaikki löpöttelevät! Naisiasiasta, työväen asiasta. Lorua. Lorua kaikki! — Kaikki heidän puheensa ovat yhtä liukkaat kuin saippuoidut tangot, ne luistavat käsistä, niihin ei voi millään tavalla tarttua kiinni. — Yksi ainoakin teko — osoittakaa minulle yksi ainoa terve ja voimakas teko, teoria, jossa olisi eloa! Olen aivan sairaana kaikesta tästä komediasta, tästä tyhjistä laverruksesta, tästä ulkokultaisuudesta...

"Millaista elämää he täällä elävät? Tyhjentävät itsensä hermostuneella levottomuudellaan... Näyttäytyvät, pyrkivät esille. Aina vaan oma itse! Ei, jospa se olisi edes *sitä*; olisihan se sittenkin oikeutettua, mutta jokainen ajattelee vain omaa pientä kurjaa klikkiänsä. Klikin pitää päästä esille siksi, että joku yksityinen tahtoo kohota toisten olkapäille. — Tämä on muka sitä suurta maailmaa."^[72]

Ja vielä sittenkin, vaikka hän on valmis myöntämään, että "kaikki ovat niin ystävällisiä, että olen aivan hämmästynyt", kun hänellä on tilaisuutta seurustella monien ystäviensä parissa ja vaihtaa ajatuksia heidän kanssaan, vielä sittenkin hän sanoo: "Tukholma on juuri sitä mitä odotinkin. Suuri juorupesä. Ja kirjalliset suuruudet ovat pieniä, onttoja, kehoja. Jokaisella on oman piirinsä leima. Ei kukaan uskalla olla oma itsensä. Täällä voi olla hauska — ihastuttavan hauska", lisää hän vielä, "mutta olla köyhä, päästä työllensä eteenpäin ja kasvattaa itseään, se taitaisi olla vaikeaa. Minulle olisi oikea kirous asua täällä aina. Täällä ihminen joutuu väärään ja kieron asemaan, hän ajattelee vain mainettaan ja turhamaisuuttaan eikä työtä!"^[73]

Joulu-aatto, jota Ernst Ahlgren vietti tässä vieraassa ympäristössä ja kaukana kotoa, on epäilemättä ollut hänellä esikuvana, kun hän "Herr Tobiasson" nimisessä novellissaan kuvaa vanhan erakon tunteita, jonka sielussa taistelee keskenään kaksi olentoa, toinen "vanha höperö, joka ei voi olla rakastamatta koko maailmaa", toinen "piintynyt skeptikko, joka tekee pilkkaa omasta hempeämielisyydestään".

Miten hyvin me tunnemme Ernst Ahlgrenin itsensä herra Tobiassonissa, joka koettaa unohtaa, että on joulu-aatto ja aikoo viettää sen aivan kuin minkä tavallisen illan tahansa. Hän on yksin ja kuvittelee mielessään tahtovansakin olla yksin, mutta siitä huolimatta hiipivät kaikenlaiset jouluajatukset mieleen. Hänen täytyy vasten tahtoaankin tuottaa jouluiloa palvelijalle, joka hänen huonettaan siivoo, samoin emännälle, jolta hän on huoneen vuokrannut, sekä hänen lapsilleen; hänen täytyy se tehdä, vaikka hän samalla ei voi olla moittimatta itseään kevytmielisyydestä, johon hänellä ei olisi varaa. Ja hän seuraa vastenmielisesti nuorta sukulaistansa, kun tämä melkein väkivallalla vie hänet kotiinsa, ja epäilevin katsein hän tarkastelee nuoren parin iloa ja onnea, kunnes hän itsekin vastaanponnistuksistaan huolimatta joutuu saman ilon ja onnentunteen valtaan.

Me tunnemme tuossa erakossa Ernst Ahlgrenin oman jäykän, luotaantöntävän luonteen, jonka kovan kuoren alla piilee niin paljon hellää ja epäitsekästä ja rakkautta janoavaa, mutta jonka ilmipuhkeamiseen tarvitaan miltei väkivaltaa toisten puolelta.

Oleskelu Tukholmassa, monet sekä vanhat että uudet ystävät, ne ne sittenkin kaikista Ernst Ahlgrenin mielenpurkauksista huolimatta olivat väkivallalla saaneet hänen luonteensa valoisamman puolen puhkeamaan esille. Sillä kun hän palasi jälleen kotiinsa, tuntui yksinäisyys kahta vertaa raskaammalta, ja "suuri kirja" tietää kertoa kovista synkkämielisyyden puuskista, jotka voittivat kaikki etiset oireet. Tuo synkkämielisyyttä, joka oli Ernst Ahlgrenilla suorastaan veressä — hän sanoo itse perineensä sen "aivan laillista tietä" isältään, iloiselta Thure Bruzeliukselta, joka pelkäsi siinä määrin yksinäisyyttä, että hän keskellä päivääkin saattoi nähdä kummituksia — se oli ilmennyt hänessä jo lapsena, ja tuo sairaalloinen tunne, niinkuin tiedämme, oli puhjennut itsemurhayrityksenä ilmi jo hänen avioliittonsa ensiaikoina. Sittemmin sairaus oli suuressa määrin sitä kiihoittanut. Silloin tällöin päiväkirja sisältääkin sellaisia lauseita kuin: "Ajattelen täydellä todella itsemurhaa", "Alan yhä vähemmän pelätä kuolemaa", j.n.e. Hän koetti parhaansa mukaan taistella tätä elämäkyllyä vastaan, usein hän tuntikausia kulki ulkona rauhoittaakseen mieltään tai sulkeutui huoneeseensa, kun hän tunsu sen lähestyvän. Hänen toiselta puolen terve ja voimakas luonteensa voittikin useimmiten varsin pian tämän hänen elämänsä pahimman vihollisen, ja kun puuska oli ohi, saattoi hän iloita elämästä ja sen vähimmäistäkin ilmaisumuodoista kuin lapsi. Mutta "suuri kirja" kantaa useassa kohdin näiden taistelujen jälkeä.

"Isäni luonne, joka vähä väliä kuohahtaa minussa esiin, voittamattomalla voimalla ja mitä erilaisimmissa muodoissa", kirjoittaa hän kerta, "miltei peloittaa minua. Se peloittaa minua siksi, että se samalla tuntuu minusta niin vieraalta, se nousee sitä tervettä ja kylmää järkeä vastaan, jonka olen perinyt äidiltäni. Miten olenkaan taistellut kaikkia näitä luonnonvoimia vastaan, jotka ovat veressäni — taistellut ja hävinnyt, taistellut ja voittanut — mutta saamatta koskaan rauhaa, tuntematta koskaan aselepoa! — — Mutta vielä minä uskon tahdon ja järjen voimaan, vielä tahdon purra hampaani yhteen ja otella kaikkea sitä vastaan, mikä on sekä ulkopuolellani että sisälläni."

Mikä tuska ja yksinäisyyden pelko väräjäkään myös seuraavista sanoista, jotka hän kirjoitti heti palattuansa Tukholmasta kotiin:

"Kuljeskelen näissä huoneissa, joissa aina olen ollut vieras. Suruni on syvä, ikäänkuin joku minulle hyvin rakas olento juuri äsken olisi kannettu pois mustassa arkussaan, jotta koti on muuttunut yhdeksi ainoaksi, ammottavaksi tyhjiydeksi. Kaikki on autiota, ja sittenkin minun täytyy laahata jäljessäni elämän raskaita kahleita; — yksin — yksin! Polttavat kyneleet tunkeutuvat silmäluomieni alta esiin kirjoittaessani, tahtoisin itkeä, rajusti kuin ukkossade, mutta se on mahdotonta tässä kuoleman jähmentämässä hiljaisuudessa. Tahtoisin omistaa ihmisen,

jonka kanssa voisin puhua — jonkun, joka olisi minua rikkaampi, jonkun, joka olisi kaltaiseni, mutta paljoo suurempi, parempi kuin minä. Minä suren, etten koskaan ole sellaista tavannut. Sillä en voi jakaa ystävyysttani, en voi antaa pois osaa siitä, kun en voi antaa sitä kokonaan.

"Olla onnellinen, se merkitsee, että voi unohtaa kuoleman, sairauden ja köyhyyden. Näistä kolmesta on luullakseni köyhyys pahin. Tai, minä tarkoitan, köyhyyden pelko. Tuo pelko on kuin kummitus minulle, fiksi ideaa. Täällä se on suorastaan ilmassa. Se puristaa minua kuin painajainen eikä minulla ole voimaa vapautua siitä. En voi liikuttaa itseäni, sillä olen kuin halvattu; en voi hengittää, sillä kurkkuni on kokoonpuristunut; en voi huutaa, sillä ääneni haihtuisi ilmaan kenenkään kuulematta; en voi toivoa, sillä minulla ei ole enää voimaa elää.

"Kaikki on vain tyhjyyttä ja pimeyttä, silloin tällöin leimahtaa vain itsemurhanajatus mielessäni viimeisenä pelastuskeinona. Minä sureksin vain yhtä asiaa: onko minulla rohkeutta tehdä sitä? Minä tarkoitan, voisinko kestää epäonnistumisen vaaraa ja siten hankkia itselleni vain uusia kärsimyksiä. Mutta samalla ajattelen, että olisi järjetöntä tehdä se nyt. Täytyyhän minun ensiksi ainakin koettaa käyttää aiheitani. Jäähän tuo viimeinen keino sittenkin vielä jäljelle. Ainoa, jota pelkään, on se, että minulla ehkä sitten on vähemmän rohkeutta panna se toimeen. Turha pelko! Onnettomuuden tunne on aina siksi voimakas, että se voi voittaa pelon; ja jollei se sitä ole, niin ei se myöskään ole mikään voittamaton onnettomuus, eikä silloin ole myöskään syytä kuolla."^[74]

Ja mikä katkeruus ihmisiä kohtaan huokuukaan hänen sanoistaan, kun hän jatkaa:

"En tahdo saada kukkia arkulleni, en ainoatakaan... Sillä ne ivaisivat vain minun elämäni. Ihmiset, jotka eivät koskaan ole antaneet minulle ainoatakaan ropoa, kun köyhyys painosti minua, käyttäisivät nyt rahojaan seppeleihin, kun minulla ei enää voi olla hyötyä kaiken maailman hyvästä! Ne, jotka ovat seisonneet minua lähellä elämässä ojentamatta minulle apuaan, luulisivat soveltaneensa kaikki kukilla ja nyyhkytyksillä. Ne, jotka ovat mustanneet mainettani, kunnioittaisivat nyt muistoani; ja ne, joita olen pitänyt loitolla itsestäni niin kauan kuin olen voinut, lähestyisivät nyt minua siksi, että kuollut ruumis ei voi kauhuissaan väristä heidän viekkautensa ja valheellisuutensa vuoksi."^[75]

Tähän epätoivoiseen mielentilaan vaikuttivat epäilemättä myös taloudelliset huolet, niinkuin ylläolevasta oteestakin voi huomata. Sen jälkeen kuin Ernst Ahlgren oli ruvennut hiukan ansaitsemaan kirjallisuudellaan, piti hän näet kunnia-asianaan suorittaa kaikki omat menonsa, hän tahtoi sen siksikin tehdä, että se tuotti hänelle suurempaa riippumattomuutta ja vapautti hänet miehensä holhouksen alta. Varsinkin sen jälkeen kun hän oli sanonut itsensä irti kaikista aviollisista velvollisuuksistaan, tuntui hänestä vastenmieliseltä ottaa mieheltä vastaan rahaa yksityisiä tarpeitansa varten.

Vähäisen silmäyksen Ernst Ahlgrenin kotielämään suo meille seuraava ote eräästä kirjeestä Gustaf af Geijerstamille. Kerrottuaan ensin, että jokainen päivä, jolloin mies oli poissa kotoa, tuntui hänestä juhlapäivältä, jolloin hän yhdessä tytärsuoliansa kanssa läksi ajelemaan tai istui hämärän tultua heidän kanssaan salissa hauskaasti jutellen, hän jatkaa: "Älä siltä luule, että ukko on minulle paha. Hän on aina koettanut saada minut alistumaan, mutta se ei ole koskaan onnistunut, hän on hyvin vanhoillinen ja kiihkeä ja hän vihaa minua hiukan kaikessa hiljaisuudessa, varsinkin hän inhoaa kaikkia mies- ja naishenkilöitä, joihin hän luulee minun kiintyneen... Me emme riitele koskaan, mutta minä olen kovin väsynyt siihen hiljaiseen, itsepäiseen taisteluun, jota minun täytyy käydä rakasta sukuani vastaan. Kotona olevat lapset eivät kuitenkaan ole minua vastaan, he pitävät kaikki minun puoltani, jos siksi tulee... Hyvä Jumala, miten rakkaat he sen vuoksi ovatkin minulle. Jollei minulla olisi sellaisia lapsipuolia, niin en nyt olisikaan elossa."^[76]

Eräs pieni episodi, jonka Ernst Ahlgren kertoo tytärsuolelleen Matille, valaisee myös osaltaan aviopuolisoiden suhdetta. Hän sanoo: "Minä tahtoisin niin kernaasti, että isä ajattelisi hiukan ystävällisesti minusta. Hyvä Jumala, miten hän loukkasikaa minua kerta Malmössä, kun makasin siellä sairaana. Olihan minulla vuosikausia ollut tapana nimittää häntä 'pikku isäksi' ja 'isä kullaksi', kun olin herkällä mielellä, sillä se sana ilmaisi juuri sitä, mitä saatoin hänelle antaa... Mutta tällä kertaa hän ärjäsi minulle: 'Minä tulen tänne sinun *miehenäsi*, enkä isänäsi. En tahdo tietää sellaisesta nimestä.'

"Minä lupasin, etten käyttäisi sitä sanaa enää, koska hän ei halunnut. Mutta sinä hetkenä hellyytteni kuoli. Hän työnsi luotaan sen ainoan, mitä saatoin hänelle antaa. Oi, miten kaipasinkaan sitä aikaa, jolloin sain käyttää tuota pientä hyväilysanaa ja jolloin hänellä oli ystävällinen katse varattuna minullekin! Hän ei tiedä, miten paljon silloin kadotin. Miten tyhjäksi koti tuli sen jälkeen! Olisin pitänyt hänestä, jos olisin saanut pitää hänestä omalla tavallani. Hän vaati erotiikkaa, ja se oli mahdotonta — tai oikeammin *on* mahdotonta."^[77]

Kun Matti kerta myöhemmin kysyi äitipuoleltaan, eikö hänestä tuntunut kauhealta vääryydeltä sekä itseään että miestänsä kohtaan, kun hän ei rikkonut avioliittoaan, joka useaan vuoteen ei ollut kuitenkaan ollut muuta kuin valeliitto, niin hän vastasi ottavansa asian periaatteelliselta eikä käytännölliseltä kannalta, "mihinkä hän, köyhä nainen, olisi voinut ryhtyä keskenkasvuisen tyttärensä kera?"

Mutta niinkuin sanottu, taloudelliset huolet painoivat raskaasti hänen mieltänsä, varsinkin sellaisina aikoina, jolloin hän ei jaksanut tehdä työtä. Ja sellaisia aikoja olivat kaikki nuo elämänsä kyllästyksen hetket. "Kaikilla meillä kirjailijoilla pitäisi olla jokin käytännöllinen työ", sanoo hän Gustaf af Geijerstamille, "jolla voisimme ansaita rahaa, muuten me turmelemme itsemme, tuotteliaisuutemme käy kovin ohueksi ja kassamme laihaksi."^[78]

Esseldelle hän niinkään valittaa ahdinkotilaansa ja tiedustelee, voisiko hän hankkia hänelle jotain sopivaa työtä, käännoistä tai muuta sen kaltaista. Ja Esselde keksikin keino, joka ainakin

hetkeksi poisti pahimman rahapulan ja mielenmasennuksen. Hän kehoitti Ernst Ahlgrenia kirjoittamaan englantilaisen kirjailijattaren, Harriet Martineau'n elämäkerran vasta perustettua "Dagny" lehteä varten. Tämä pieni rohkaisu ja apu toisen puolelta oli kylliksi karkoittamaan kaikki synkät ajatukset.

"Niin — huh hei!" kirjoittaa hän tämän johdosta Lundegårdille. "Kriisi on tältä kerralta todellakin voitettu. Mutta sitä kesti kaksi viikkoa, ja minä kärsin hirveästi. Kuljin vain edestakaisin kuin villieläin häkissään ja taistelin tuon yhden ainoan ajatuksen kanssa. Mutta minun pitänee kertoa, miksi olen niin iloinen. Sillä vaikka voin tulla vähästä iloiseksi ja vähästä surulliseksi, niin jokin syy siihen aina täytyy olla. Minulla on kädet työtä täynnä. Kirjoitan pientä elämäkertaa Harriet Martineausta ... kirjoitan sen lomatyönäni ja saan siten hiukan käsirahaa. Olinkin aivan ilman ja silloin sitä tulee niin kauhean synkäksi mieleltänsä."^[79]

Tätä tyytyväisyyttä ja iloa jatkuu pitkin kevättä ja vähä väliä näkyy "suuressa kirjassa" ilonpurkauksia, jotka tavallisesti aiheutuvat aivan vähäpätöisistä syistä.

"Mikä päivä eilen! Tunsin olevani niin terve ja iloinen, että olisin tahtonut syleillä koko maailmaa," kirjoittaa hän. "Olisin voinut merkitä almanakkaani niinkuin ennen muinoin: täydellisesti onnellinen päivä. Olin onnellinen nykyhetkestä sekä huoleton huomisesta, en voinut tehdä työtä. Olisin tahtonut kirjoittaa vanhaan rakkaaseen kirjaani, mutta en edes sitä voinut. Sillä minulla oli niin suuri halu nauraa ja laskea leikkiä, ja vanha kirjani on melankoolikko, hän raukka ei naura koskaan."^[80]

"Mikä ihana kevätpäivä tänään!" jatkaa hän paria päivää myöhemmin, — "niin hieno ja enteistä rikas. Luonto on täynnä odotusta. Kaikki on ikäänkuin pysähtynyt. Ilma ei ole kirkas, mutta taivas on omituisella tavalla pilvessä, se on valkeanharmaa, metallisen pehmeä. Ei ainoatakaan tuulenhenkäystä. Kaikki on hiljaista. En kuule varpusten viserrystä, kukko kiekahtaa vain silloin tällöin pitkien väliaikojen jälkeen, ja se kuuluu niin kaukaa, niin verhotusti, että tuskin voin käsittää korvani sitä selittävän. Olen kulkenut ulkona omissa mietteissäni, en tunne vähintäkään kipua tai pahaa tunnetta ruumiissani, koko olentoni on kietoutunut hiljaiseen hyvinvointiin kuin pehmeään, avaraan viittaen. Sellaisia päiviä täytyy pitää mielessä, sillä ihminen kärsii ja valittaa niin usein, tai jollei niin useinkaan, niin ainakin on hän halukas aina muistelemaan juuri niitä hetkiä. Ja se on väärin elämää kohtaan, vain pikkumainen luonne napisee epäkiitollisena, vaikka kerta toisensa jälkeen saakin sylin täydeltä rikkautta. Niinkuin nyt tänäkin päivänä! Sydämeni on niin täynnä onnea, että ikäänkuin etsin jotakin, jota vastaan voisin huuleni painaa — maata vasten, jota poljen, ryhmyisiä runkoja vasten, joiden oksat parissa viikossa puhkeavat ensi vihreyteensä. Mieleni on niin rauhallinen, niinkuin olisin pienin hiekkajyvänen maassa, joka yhtä vähän tuntee iloa kuin surua. Tuntuu siltä kuin työni olisi minä itse, kuin koko persoonallisuuteni olisi siihen sulautunut, kuin ihmiset ja olot eivät koskaan voisi tunkeutua minun ja työni väliin; sanalla sanoen, kuin eläisin yksinomaan siinä. Sen sopusointuisempaa oloa kuin tämä ei ihmismielelle voi ajatellakaan." — —

Niinkuin sanottu, olivat Geijerstam-veljekset tukholmalaisista tuttavista Ernst Ahlgrenille kaikkein läheisimmät. Ystävyys Karl af Geijerstamiin sai alkunsa siten, että Ernst Ahlgren ennen lähtöään Tukholmasta oli kutsunut tytärpuolensa, Matin luoksensa, ja kun hän itse kipeän jalkansa vuoksi ei kyennyt näyttämään hänelle kaupunkia, tarjoutui Karl af Geijerstam nuoren tytön oppaaksi ja joutui siten usein olemaan heidän seurassansa. Gustaf af Geijerstamiin oli Ernst Ahlgren jo aikaisemmin kirjeellisesti tutustunut ja tämän valoisa ja iloinen luonnonlaatu veti häntä puoleensa varsinkin siksi, että se muodosti terveellisen vastapainon hänen omalle synkälle temperamentilleen. Ystävyystään häntä ja hänen nuorta vaimoan kohtaan Ernst Ahlgren puhuu eräässä kirjeessään seuraavasti:

"Minulla ei ole juuri tapana pitää ihmisistä, mutta minusta tuntuu siltä, kuin me olisimme aina olleet tuttavina, ikäänkuin jokin kohta vanhassa erakkosydämässäni olisi sulanut ja toinen puoli olentoani — — sillä minä olen jonkinmoinen Janus-olento — se puoli, joka on vielä aivan nuori ja virkeä, olisi ihmeellisen läheistä sukua teille. En tiedä ketään, jonka seurassa yhtä helposti kuin teidän olisin voinut voittaa persoonallisen, tahtoisinpa miltei sanoa, ruumiillisen arkuuteni."^[81]

Mutta tähän ystävyYTEEN vaikutti myös suuresti se seikka, että Geijerstamin kirjallinen tuotanto oli Ernst Ahlgrenille läheistä sukua ja että hän pani häneen suurta arvoa kirjailijana. Puhuessaan esim. Geijerstamin vasta ilmestyneestä romaanista "Erik Granesta", joka m.m. koskettelee sukupuolikysymystä, sanoo hän: "Todellisuudessa, aivan tavallisessa arkipäiväisyydessä voi joskus piillä niin hienoa ja herkkää runoutta, että se voittaa kaikki maailman runoelmat, mutta samalla se on niin syvää ja haihtuvaista, että ihmiskäden on vaikea sitä kosketella turmelematta sitä samalla. Sinun on onnistunut kosketella tuollaista todellisuutta ilman että se sinun käsissäsi on särkynyt, sinä olet voinut siirtää sen teokseesi. Sen hienotunteisuuden vuoksi, joka on tehnyt tämän siirron mahdolliseksi, minä opin pitämään sinusta."^[82]

Ja puhuttuaan lavealti saman teoksen johdosta äitien suhteesta poikiinsa sekä siveellisyydyskysymyksestä, hän siirtyy lastenkasvatukseen yleensä. "Älä uneksi koskaan", sanoo hän, "että poikasi on jatkava elämäntyötäsi; siinä on vanhempien erehdys, että he kasvattavat lapsiaan siinä toivossa ja tuntevat sitten pettymystä, kun nämä kulkevatkin omia teitään, elävät omaa elämänsä ja kompastuvat omaan loukkaukiviinnsä. Opettaa heitä seuraamaan omaa luonnettaan ja vapaasti kehittämään omia voimiaan, erikoisominaisuuksiaan ja edellytyksiään, siinä kaiken kasvatuksen salaisuus. Mutta siihen vaaditaan vanhemmilta laajanäköisyyttä, ja myönnettävä on, että se, joka ei ole arvostelukyvyltään ja luonteeltaan harvinaisen itsenäisen, vuosien kuluessa kehittyä aina jossakin määrin yksipuoliseksi ja ahdasmieliseksi."^[83]

Tämän kevään kuluessa Ernst Ahlgren alkoi kirjoittaa toista suurta teostansa "Fru Marianne'a"

(Rouva Marianne). Hitaasti työ kuitenkin sujui, "keskimäärin kolme riviä päivässä", niinkuin hän Geijerstamille kirjoittaa,^[84] mutta kesän tultua työvauhti parantuu ja sen loppupuolella hän on niin työssään kiinni, että jos hän "hetkeksikin sen jättää, kaipaa hän sitä kuin hullu". Kaiken aikaa työtä tehdessään hän on "mieleltään iloinen ja onnellinen ja täysin tasapainossa".^[85] Tähän tyytyväisyyteen vaikutti suuresti sekin, että hän Esselden välityksellä alkukesällä oli saanut vastaanottaa sievän rahalahjan, 300 kr. eräältä naimsesenaatilta, rouva Fredrika Linnelliiltä, ja sen johdosta hän saattoi nyt toteuttaa erään kauan toivotun lempituumansa: vuokrata pari huonetta sivurakennuksessa ja järjestää ne työhuoneeksi itseänsä varten. "Tuntuu aivan sanomattoman suloiselta", kirjoittaa hän Lundegårdille, "kun saan istua yksin omassa pesässäni, omalla tuolillani, oman pöytäni ääressä, jonka omalla työlläni olen maksanut."^[86]

Loppukesällä, juuri kun Ernst Ahlgren oli saanut ensimmäisen luonnoksen "Fru Marianne'en" valmiiksi, tuli Ellen Key ja Karl af Geijerstam hänen luokseen vieraisille, ja hän luki heille tuoreeltaan uuden teoksensa. Nämät päivät, jolloin hän sai viettää yhdessä ystäviensä kanssa, olivat hänelle suurena ilonlähteenä, eikä iloa suinkaan vähentänyt se seikka, että ennen heidän lähtöään koko elämänaikuinen liitto solmiutui Karl af Geijerstamin ja Ernst Ahlgrenin rakkaimman lapsipuolen, Matin välillä. "Olen kovin onnellinen", kirjoittaa hän myöhemmin tulevalle vävypojalleen, "olen aina kadehtinut naisia, joilla on ollut poikia ja joille he todellisessa merkityksessä ovat voineet jotain olla. Sukulaisuussiteet eivät merkitse minulle mitään, ja sittenkin on minulla tavattoman selvät kotielämä- ja perhevaistot. Vanhoilla päivilläni on minulle tullut suuri tarve saada rakastaa ja tulla itse rakastetuksi, josta voin huomata, että kaikessa suhteessa olen oikea äitiluonne. Siksi olen niin itsekkään iloinen, että sinä tunnet kiintymystä minuun."^[87]

Ernst Ahlgren olisi tuskin voinut saada sopivampaa vävypoikaa kuin mitä Karl af Geijerstam oli. Hän oli harvinaisen hieno ja syvä luonne, runollisen herkkä ja taipuvainen mietiskelyyn, mutta samalla hänellä oli silmää kaikille elämän käytännöllisille ilmiöille. Häntä on tahdottu leimata ateistiksi, ja vapaitten mielipiteittensä vuoksi hän saikin kestää mitä ankarimpia hyökkäyksiä; mutta pikemmin hän oli vain etsijäsielu, joka ei kieltänyt korkeimman olemassaoloa, vaikka hän voinutkaan hyväksyä kirkon oppia. Hän, samoin kuin Ernst Ahlgren, ei tahtonut repiä kaikkea alas rakentamatta jotakin sijaan, vaikka hänen lyhyt elämänsä, jonka hän omisti kokonaan työlleen, eikä vähimmin sille työmiehistölle, joka kuului hänen johtonsa alle, sekä perheelleen, esti häntä toteuttamasta kaikkea sitä, mitä hän oli toivonut.

Tälle miehelle, joka epäilemättä suuressa määrin vastasi Ernst Ahlgrenin mies-ihannetta, hän antoi "ajatustensa, koko elämäntaistelunsa lapsen", niinkuin hän Mattia nimittää. "Eikö ole omituista, että kohtalo johti sinut kiintymään niin ennakkoluulottomaan tyttöön", kirjoittaa hän Karl af Geijerstamille. "Näyttää aivan siltä, kuin olisin kasvattanut hänet varta vasten sinulle." Ja sitten hän kuvailee hänelle omaa suhdettaan tytärpuoleensa: "Matin kehitys on käynyt murroksitta, askel askeleelta ilman mitään häiriöitä. Siinä on ollut jotakin yhtenäistä, mikä ei ole niinkään tavallista. Ja sitten se, että hän ja minä olemme aina eläneet yhdessä; minulla on ollut vaivalloinen ja tuulen ajelehdittavaksi heitetty kehitystyö takanani, sen vaivoista ja häiriöistä ei Matti ole paljonkaan tiennyt, tulokset hän on vain imenyt itseensä niinkuin ilmasta. Hän on minun elämänperiaatteitteni ruumistuminen, hän on päivä päivältä puhjennut esiin minun omasta elämästäni: siinä selitys meidän harvinaiseen hellään suhteeseemme..."

"Enkö minä siis ole hänen äitinsä?"^[88]

Mutta samalla kun Ernst Ahlgren ymmärsi, että tästälähin "tyttären oli mentävä omaa tietään", hän työnsi kerrassaan sen ajatuksen luotaan, että sulhanen voisi ehkä vieroittaa heidät toisistaan. Hänen rakkautensa Mattiin oli niin vapaata kaikesta itsekkäisyydestä, ettei hänen mieleensä voinut edes juolahtaakaan, että hän tämän kihlauksen johdosta voisi jotakin kadottaa. "Minun sylini on avoinna", kirjoittaa hän, "kun teillä on halua tulla vanhan äitinne luo, mutta teidän ei tarvitse minun tähteni tulla luokseni, ei siksi, että pelkäisitte minun jäävän yksin, sillä sellainen ajatuskin tuntuisi pakonalaiselta, ei ulkonaisessa, vaan sisällisessä suhteessa, ja voisi muuttua sääliksi. Niin kauan kuin meidän molemminpuoliset tunteemme ovat elinvoimaisia, on teidän mahdoton vieraantua minusta, mutta jos ne heikkonevat, niin mitä iloa minulla siitä olisi, vaikka te omantunnonmukaisesti yrittäisittekin saada tunteenne jälleen eloon. Ei, älkää miettikö, älkää saivarrelko; olkoon tunteenne vapaa ja välitön, eläköön se omaa elämänsä ja kuolkoon, jollei jaksa elää."^[89]

Näiden kahden nuoren rakkaudessa Ernst Ahlgren näki toteutuneena kaiken sen, mitä vailla hän itse oli saanut elämässä olla, ja se teki, että hänen myötätuntonsa heitä kohtaan tuli vielä kahta vertaa suuremmaksi. Viimeiseen asti hän iloitsi heidän onnestaan ja osoitti aina mitä herkintä ymmärtämystä heitä kohtaan. "Rakas lapseni", kirjoittaa hän kerrankin Karl af Geijerstamille, "etkö luule minun tietävän, miten sinä kaipaat Mattia! Mutta ajattelehan, että teillä on vielä koko pitkä yhteinen elämä edessä! Mikä ilo piileekään siinä tiedossa. Ajattele sitä, kun levottomuus ja kärsimättömyys käyvät ylivoimaisiksi... Sillä rauha, hillitty levollisuus, se minun luullakseni antaa tunteille syvyyttä ja kestävyyttä, jota ne eivät koskaan voi saavuttaa, jos sallii niiden kuohua liaksi ja tyhjentää itsensä... Sinä olet niin onnellinen, että koko elämän pitäisi avautua eteesi kuin aurinkoinen tie. Jospa voisit olla myös hiukan levollinen. Ajattelehan niitä monia, monia päiviä kokonaisen ihmiselämän varrella!"^[90]

Kirjoittaessaan nämät sanat Ernst Ahlgren ei aavistanut, että onnen päivät, jotka olivat näille kahdelle suodut, olivat jo lasketut ja että nuorukaisen elämä, joka näytti olevan vasta alullansa, murtui kesken parasta miehuuden voimaa onnen hymyillessä hänelle kaikkein kauneimmillaan.

Väljemmillä vesillä.

"Minulla on muuttolinnun luonne", kirjoittaa Ernst Ahlgren keväällä 1886 Gustaf af Geijerstamille, "kun kauan aikaa olen sidottu samoihin ihmisiin ja samaan paikkaan, niin kuivetun henkisesti, ja silloin en voi muuta kuin tehdä työtä, purra hampaani yhteen ja vaieta, sillä ajatukseni eivät silloin ole iloisia eikä ystävällisiä."^[91]

Tuo muuttolinnun luonne pääsi syksystä 1886 alkaen siinä määrin oikeuksiinsa, että Ernst Ahlgrenin elämä tästä lähin muuttui yhtämittaiseksi, rauhattomaksi matkustelemiseksi paikasta toiseen.

Kööpenhamina oli jo aikaisemmin ollut hänellä jonkunlaisena pakopaikkana, jonne hän läksi päiväksi tai pariksi tuulottelemaan, kun hän ei enää kestänyt kodin ummehtunutta ilmaa eikä ympäristön ahtaita oloja. Teatterit ja konsertit vetivät häntä puoleensa, ja matkan lyhyys oli aluksi syynä siihen, että hän valitsi Kööpenhaminan matkojensa määräksi eikä Tukholman. Mutta syksystä 1886 alkaen Kööpenhamina tuli ikäänkuin hänen varsinaiseksi olinpaikakseen ja vain käymältä hän enää pistäysi kotonaan.

Eräessä kirjeessä Gustaf af Geijerstamille Ernst Ahlgren viittaa siihen, joskaan ei aivan suoraan, että hän oli ajatellut täydellistäkin eroa kodistaan. "Ei voi koskaan tietää mitä tapahtuu", sanoo hän siinä. "Voisihan olla mahdollista, että palaisinkin takaisin."^[92]

Joka tapauksessa vapautumisenhalu kasvoi hänessä yhä voimakkaammaksi. Hän halusi päästä uusiin oloihin, nähdä uusia ihmisiä ja uusia seutuja. Kulkea suurkaupungin kaduilla, kadota ihmisvilinään, tuntemattomana tehdä huomioitaan ja nauttia vapaudestaan. Parisi päilyi alati hänen silmiensä edessä, ja vain puuttuvat varat ja epävakainen terveys pakoittivat häntä siirtämään matkaa alituisesti tuonemmaksi. Kööpenhaminassa hän tunsikin jo olevansa ikäänkuin lähempänä matkansa varsinaista määrää, joskin olosuhteet muuttuivatkin siten, että juuri Kööpenhamina kytki hänet itseensä vankemmilla siteillä kuin mikään muu ja yhä uudelleen viekoitteli häntä puoleensa.

Koko talvikauden 1886-87, niinkuin sanottu, lyhempiä käyntejä kotona lukuunottamatta, Ernst Ahlgren oleskeli Kööpenhaminassa. Tullessaan nyt tällä kertaa sinne, oli hän tunnettu ja suosiota saavuttanut kirjailija "kuninkaan kauniissa kaupungissakin", sillä hänen "Pengar" kirjansa oli tullut käännettyksi myös tanskankielelle. Monet sekä entiset että uudet tuttavat ottivat hänet avosylin vastaan, sitä paitsi hän heti saavuttuaan kaupunkiin sai kehoituksen esiintyä julkisesti "Sprogforening" nimisen yhdistyksen illanvietossa, jossa hän luki novellinsa "Herr Tobiasson'in" lukuisalle, innokkaalle yleisölle. Tämä olikin ensimmäinen ja ainoa kerta, jolloin Ernst Ahlgren esiintyi julkisesti. Jonkinlaisella pelolla hän oli suonutun pyyntöön, peläten ettei hänen äänensä kantaisi niin suurella salissa ja ettei hänen kieltänsäkään ymmärrettäisi. Mutta noustuaan lavalle ja voitettuaan ensimmäisen arkuutensa hän huomasi ihmeekseen, että hänen äänensä täytti salin, ja katsoessaan ympärilleen hän näki kaikkialla "vieraita, hartaita kasvoja", jotka imivät joka ainoan sanan hänen huuliltaan. "Yleisö nauroi ja kyyneltyi", kirjoittaa hän Matille. "He ymmärsivät minua! Se merkitsi minulle paljoa enemmän kuin käsientaputus, jolla minua tervehdittiin astuessani alas... Käsiäni puristettiin ja minua kiitettiin koko sillä kielten sekasorrolla, joka vallitsee kieliyhdistyksessä... 'Kun, niinkuin te, voi saada ihmiset itkemään ja nauramaan, niin on jo saavuttanut kaikkein korkeimman huipun', sanoi eräskin minulle. Olihan se varsin kaunis komplimangi."^[93]

Pitkin syksyä Ernst Ahlgren viimeisteli "Fru Marianne'a", jonka oli määrä ilmestyä seuraavana keväänä, ja Kööpenhaminassa hän teki sopimuksen kustantajan kanssa tanskalaisesta käännöksestä. Hänellä oli jälleen valoisampi aikansa, jolloin työ häneltä sujui. Kirjoittamisen ohella hän otti myös tunteja sekä ranskan että englannin kielessä ja kävi ahkerasti yliopistollisia luentoja kuuntelemassa. Hän koetti kaikella tavalla käyttää hyväkseen tätä aikaa, jolloin hän oli vapaana arkipäivän huolista ja hänen painajaisensa, "musta piru", niinkuin hän kutsui synkkämielisyyden puuskiaan, hellitti otettaan.

Tämä talvikausi olikin Ernst Ahlgrenille monessa suhteessa entisiä valoisampi tai ainakin kokemuksista rikkaampi. Ensi kertaa eläessään hän tuli nyt kosketukseen ihmisen kanssa, joka veti häntä vastustamattomasti puoleensa, ei vain yhteisten töiden ja harrastusten vuoksi, vaan etupäässä persoonallisuudellaan. Vaikka Ernst Ahlgren oli jo ennättänyt 36 vuoden ikäiseksi, niin oli hän tähän asti pysynyt tunteeltaan aivan koskemattomana, mies ei ollut koskaan merkinnyt mitään hänen elämässään. Hänellä ei ollut koskaan ollut ainoatakaan ihmistä, joka olisi seisonut häntä lähempänä kuin toiset, ei ketään, jolle hän olisi voinut antaa enemmän kuin toisille. Hän ei ollut koskaan tavannut miestä, joka kaikessa suhteessa olisi seisonut häntä itseään korkeammalla, jota hän olisi voinut ehdottomasti ihaila. Työ oli ollut hänen ainoa rakkautensa. Mutta niin rakas kuin se hänelle olikin, ei se sittenkään voinut tyydyttää hänen sisintä kaipuutaan, tarvetta saada rakastaa toista ihmistä.

Tuosta kaipuustaan hän kerran jo aikaisemmin oli kirjoittanut Hellen Lindgrenille: "Minä tahtoisin tuntea suhteessani ihmisiin jotain, jota voisin nimittää ylempi- ja alempiarvoiseksi. Minä tarkoitan: olisin iloinen, jos yksikin niistä, joista minä pidän, astuisi rivistä esiin ja vaatisi minulta enemmän kuin mitä annan muille. Mutta se ei tapahdu, sillä silloin tämä ainoa olisi yhtä yksinäinen kuin minäkin. Ja siksi ei suhteessani ihmisiin voi olla mitään ylempi- eikä alempiarvoista ... työni on ainoa, joka on ylempi-arvoista, yli kaiken muun."^[94]

Ja toisen kerran hän valittaa: "Ei koko maailmassa ole ketään, joka seisoi minua oikein lähellä. Kaikille minä olen toisessa sijassa, niin, totta puhuen, minä pistäisin käteni vaikka tuleen, jos siten voisin saavuttaa sen ensimmäisen sijan, jota minulla ei koskaan ole ollut. Vähäpätöisinkin

nainen voi sen omistaa — vaan en minä."

Ei mikään ollut itsessään sen luonnollisempaa kuin tämä rakkauden kaipuu, sillä vaikka Ernst Ahlgren ulkonaisesti tekikin hillityn, miltei kylmän vaikutuksen, kyti tuon ulkokuoren alla mitä tulisin sielu, ja yhtä luonnolliselta tuntuu myös sekin, että hänen kiintymisensä kohdistui juuri Georg Brandesiin. Jo paljoa ennen kuin hän oli persoonallisesti tutustunut häneen, tunsikin hänet hänen teostensa kautta ja ihaili hänessä nerokasta ja vapaamielistä ajattelijaa. Olihan Brandes siihen aikaan koko pohjoismaiden nuorison ihanne, olihan hän uhkarohkeasti lukemattomat kerrat pannut oman itsensä alttiiksi taistellessaan vapauden puolesta. Hänen sytyttävät sanansa olivat kuin kulovalkea levinneet yltympäriin ja kaikkialla keränneet nuorisoa hänen lippunsa alle.

Kauan oli Ernst Ahlgrenkin toivonut saavansa persoonallisesti tutustua häneen, ja kun hän tultuaan Kööpenhaminaan syksyllä 1886 pyysi häntä luonaan käymään — kainalosauvojensa vuoksi hänen täytyi välttää liikkumista niin paljon kuin suinkin — niin kumpikin teki voimakkaalla persoonallisuudellaan syvän vaikutuksen toisiinsa. Sillä niin naisten hemmoittelema kuin Brandes olikin ja niin monenlaisia eri tyyppisiä kuin hän olikin kohdannut elämänsä varrella, niin täytyi hänen sittenkin myöntää, ettei Ernst Ahlgren ollut mikään tavallinen nainen. Hänen peittelemätön ihailunsa veti häntä puoleensa, mutta samalla myös hänen henkevyytensä ja omaperäisyytensä.

Se seikka, että Ernst Ahlgren oli rampa, vaikutti kuitenkin sen, että Brandes katsoi häntä toisin silmin kuin naisia yleensä, ja käsitti hänen tunteensa vain sisarillisiksi tai äidillisiksi, huolimatta siitä, että hän oli useita vuosia Ernst Ahlgrenia vanhempi. Eikä Ernst Ahlgrenin omista kirjeistäkään, joissa hän tosin hyvin niukasti koskettelee tätä seikkaa, käy esille muuta kuin henkistä ihailua ja toverillista ystävyyttä. Ensimmäisen kohtauksen jälkeen Kööpenhaminassa hän kirjoittaa Gustaf af Geijerstamille: "Georg Brandes oli niin ystävällinen ja kävi luonani. Olin aivan ihastunut häneen." Ja Matille hän kerta toisensa jälkeen kertoo Brandesin käynneistä: "Mikä ihmeellinen tunnelma! Saatoinkin juuri Georg Brandesin ovelle, hän kävi minua tapaamassa ja oli — niin sanomattoman miellyttävä."^[95] Tai toisen kerran: "Brandes on kovin kiltti. Hänellä on hirveän paljon työtä, mutta silloin tällöin hän pistäytyy pariiksi minuutiksi luokseni ja silloin hän on niin herttainen, että tuntuu oikein liikkuttavalta. Jos hän epäilee polveani pakoittavan, niin hän välttämättä tahtoo vetää tuolin esille, jolle voin nostaa jalkani, ja hän pitää minusta niin hyvää huolta ikäänkuin hän olisi vanha tottunut sairaanhoitaja tai itse pikku Matti. Niin hellä ja sääliäinen hän ei suinkaan osaisi olla, jollei hänellä olisi pikku lapsiaan, joihin hän on sanomattoman kiintynyt — sellainen pehmentää ihmistä ja tekee hänet hyväksi. Kuulisitpa vain kun hän puhuu heistä. 'Minun *täytyy* mennä kotiin', sanoo hän, kun ruoka-aika lähestyy, 'pikku tyttöjeni on nälkä!'"^[96]

Vietettyään joulua kotona, jona aikana synkkämielisyys sai Ernst Ahlgrenin jälleen valtaansa, niin että hän oli kykenemätön kaikkeen työhön, hän palasi seuraavan vuoden alussa jälleen Kööpenhaminaan ja kuvailee tytärpuolelleen oloaan siellä seuraavasti:

"Hän (Brandes) pistäytyy silloin tällöin luonani noin puolen tunnin ajaksi ennen illallista ja hän on niin ystävällinen, hyvä ja järkevä, että pakostakin täytyy pitää hänestä.

"Muuten elän enimmäkseen itsekseni, panen varhain maata, kieltäydyn kaikista kutsuista, lepään kun olen väsynyt ja teen työtä kun haluttaa. Oloni on tavattoman mieluisa. Olen kovin tyytyväinen, että pidin puoliani ja tulin tänne... Minä kerään ikäänkuin voimia tulevia töitä varten. Ei ainoatakaan hapanta ilmettä ympärilläni, ei mitään valituksia rahan kulutuksen johdosta, ei vähintäkään pelkoa, että tulisi väärinymmärretyksi ja täydellinen vapaus! Minä tunnen itseni varsin onnelliseksi, niin levollisen onnelliseksi, kuin vanha, vanha ihminen, mutta samalla minulla mielestäni on niin paljon mahdollisuuksia, sillä tunnen joka päivä miten kehityn, tulen yhä sopusointuisemmaksi, kokonaisemmaksi ja myös paremmaksi. Minä ikäänkuin juon lepoa, juon sielunvoimaa itse huolettomuudesta...

"Koko kirjeen sävystä kuuluu kyllä, että olen virkistynyt. Mutta minä en hengitäkään Hörbyn ilmaa, eikä kaikkialla, minne vain silmäni käänän, synkkämielisyys uhkaa minua kuin raskas pilvi."^[97]

Ja paria päivää myöhemmin hän jatkaa:

"Tiedätkös, nyt minä olen jo jonkinmoinen 'pikku-äiti' itse tohtorilleni, Georg Brandesille. Kun hän on oikein alakuloinen, voi hän istua ja jutella minulle niin koruttomasti kuin äidille, siksi että äiti ymmärtää, siksi että hänellä on suuri vanha sydän. Ja silloin tuntuu siltä, kuin minä kasvaisin, ja hän muuttuisi yhdeksi minun monista pikku lapsistani, jotka laskevat kaikki huolensa äidin helmaan. Miten omituinen ihminen minä mahdollankaan olla! Se johtunee vain siitä, ettei sovinnaisuus sido minua — etten koskaan kysy, mikä on tapana, vaan otan aina huomioon sen, mikä on puhtaasti inhimillistä, sen mikä tuottaa kärsimystä tai helpoittaa tuskaa."^[98]

Ja jonkun viikon kuluttua hän vielä vakuuttaa Matille:

"Meidän välillämme näyttää kehittyvän levollinen, turvallinen ystävyys, joka ei aluksi ole liian kiihkeä, ei vaadi liiaksi sanoja ja jonka siis ei myöskään tarvitse kehittyä vihamielisyydeksi."^[99]

Mutta tuo turvallinen, rauhallinen ystävyys katoaa jonkun ajan kuluttua, ja ne harvat kerrat, jolloin Ernst Ahlgren enää mainitsee tästä suhteestaan lähimmille ystävilleen, voi rivien välistä huomata sekä katkeruutta että väsähtymistä. "Sellainen hermostunut luonne kuin Brandesin repii minut palasiksi",^[100] kirjoittaa hän Matille myöhemmin keväällä Parisista, ja palattuaan jälleen Kööpenhaminaan hän sanoo Gustaf af Geijerstamille: "Olen ollut huonolla tuulella: eripuraisuutta Brandesin ja minun välilläni."^[101] Jonkinmoisen aavistuksen siitä taistelusta, joka tänä aikana

riehui Ernst Ahlgrenin sielussa, antavat myös seuraavat sanat kirjeestä Matille: "Hän (Brandes) raukka on niin rikkirevitty ja hermostunut. Mutta minulla ei ole varaa tuntea sääliä häntä kohtaan; välinpitämättömyyden tulee astua sijalle: se se yksin voi tehdä minut levolliseksi."^[102]

Mutta kaikkein selvimmän selityksen, suorastaan avaimen heidän suhteeseensa saamme Ernst Ahlgrenin kirjeestä Lundegårdille, jonka hän kirjoitti kesällä 1887 tehtyään lopputilinsä elämän kanssa ja jossa hän muun muassa sanoo: "Olihan se luonnollista, että se loppuisi traagillisesti; minun tuntee ovat siksi syvät ja kiihkeät, 'rajaton jakautuminen' ei sovellu sellaiselle luonteelle. Olen liian hyvä ollakseni leikkikalua ja liiaksi intohimoinen voidakseni unohtaa..."

Useissa jälkeenjättämissä luonnoksissaan ja muistiinpanoissaan Ernst Ahlgren viittaa tähän suhteeseen, jopa on kokonaan rakentanut ne sen perustalle. Muistialmanakkaansa v. 1887 joulukuun 13:n ja 14:n päivän kohdalle hän on merkinnyt seuraavat sanat: "Taaskin itsemurhan partaalla. Kirjoitin Axelille, ja hän oli kanssani koko päivän. — Axel vaali minua kuin sairasta eläintä. Minä kerroin hänelle koko elämäni. Kaikki! Kaikki!"

Yllämainittua tapausta kuvaa epäilemättä kertomus "Ur mörkret", joka muutamia kuukausia Ernst Ahlgrenin kuoleman jälkeen ilmestyi kokoelmassa "Berättelser och utkast". Ernst Ahlgren on antanut siinä niin peittelemättömän kuvan lapsuudenkodistaan, isästään ja kasvatuksestaan, ettei ole epäilemistäkään sen totuudesta, yhtä vähän kuin tarvitsee olla kahdenvaiheilla siitäkään, ketä hän seuraavalla kuvauksella on tarkoittanut:

"Kaikki on naisessa häpeää, sillä hän ei ole mikään sinänsä, vain sukupuoliolento. Minä tein työtä miesten parissa, väitin olevani sukupuoleton ja ivasin kylmyyttäni. Luulin miltei itsekkin olevani suvuton, ja sekin oli häpeä. Pelkäsin, että leukaani voisi kasvaa parransänkeä, ja sitä miehet vuorossaan olisivat pilkanneet. Mutta eräänä päivänä tunsinkin olevani nainen, sillä minä rakastin... Minut valtasi samanlainen tunne kuin sen, joka koko elämänsä on kulkenut kuraisia, vettyneitä teitä keskellä usvaista talvipäivää, näkemättä koskaan aurinkoa tai edes uskaltamatta toivoo saavansa koskaan sitä nähdä — ja sitten äkkiä huomaakin auringon tulevan esiin ja näkee, että kaikki on kasvanut ja itänyt kosteassa maassa, että puut alkavat vihoittaa ja kukat puhjeta — — auringon valossa!

"Olisin antanut koko elämäni, jos olisin voinut olla hänen ystävänsä, mutta se oli mahdotonta — olin vain hänen ystävänsä..."

"Sinä tiedät, mitä minä olin hänen käsissään. Hän paljasti aivoni nähdäkseen miten ne työskentelivät, hän kaivoi leikkausveitsellään minun sisintäni rikastuttaakseen ihmistuntemustansa, ja hän raateli minun sydäntäni — kuin pahankurinen lapsi — vain siksi, että hän näki sen sykkivän. Ja kun ei ollut enää ainoatakaan tuskaa jäljellä, jota olisin voinut kestää henkeäni heittämättä — viskasi hän minut pois. Ei siksi että olisin kohdellut häntä pahoin, tai ollut vilpillinen tai puolinainen — sillä mistään sellaisesta ei minua voi syyttää! Vaan ainoastaan siksi, että olin nainen. En ystävä, vaan ystävätkär!"

"Nainen on sama kuin paaria, joka ei koskaan voi kohota kastiaan korkeammalle. Että olen nainen, siinä elämäni kirous."

Neljätoista vuotta Ernst Ahlgrenin kuoleman jälkeen julkaisi Lundegård "Elsa Finne" nimisen romaanin, jonka toinen osa perustuu Ernst Ahlgrenin yksityisiin muistiinpanoihin, juuri samoihin, joista hän viimeisessä kirjeessään Axel Lundegårdille sanoo: "Älä hävitä yksityisiä muistiinpanojani, — — varmaan pyydän sinua vielä sitä tekemään, mutta se ei saa tapahtua. Jokainen sana on totta, ja siitä totuudesta, jonka minä voin kuolemallani vahvistaa, pitäisi hänelläkin olla rohkeutta vastata."^[103] Toivoessaan että nämä hänen muistiinpanonsa säilyisivät jälkimaailmalle Ernst Ahlgren ei kuitenkaan ajatellut ensi sijassa itseään eikä omaa puolustustaan, vaan itse asiata, vapaata rakkautta, jota vastaan hän tahtoi taistella.

Axel Lundegårdia on sekä yksityisesti että julkisesti moitittu tämän teoksen julkaisemisesta, onpa häntä syytetty Ernst Ahlgrenin muiston häpäisemisestäkin. Ja myönnettävä on, että asia on siksi arkaluontoinen, että ehkä olisi ollut parempi vieläkin kauemmin antaa aineiden levätä. Mutta toisaalta, kysymystä psykologiselta kannalta arvosteltaessa, täytyy tunnustaa, että tämä teos on tavattoman mielenkiintoinen sille, joka ei halua vain uteliaisuuttaan tyydyttää, vaan tahtoo syvemmältä tunkeutua Ernst Ahlgrenin elämään ja koettaa ymmärtää häntä.

Tosin olisi väärin pitää "Elsa Finne"ä" luotettavana lähteenä, jonka mukaan voisi varmoja johtopäätöksiä vetää. Sillä se on kaunokirjallinen teos, vieläpä kahden kirjailija-mielikuvituksen hedelmöittäjä. Mutta se, joka tuntee tarkemmin Ernst Ahlgrenin elämänvaiheet, voi helposti eroittaa tosiasiat mielikuvista. Jo ensimmäisessäkin osassa, joka kuitenkin niin suureksi osaksi on "satua", on runsaasti todellisia piirteitä, vieläpä Ernst Ahlgrenin omia sanojakin. Päähenkilön, Elsa Finnen suhde mieheensä on jokseenkin totuudesta kiinnipitävä, samoin voi ilman vaikeutta löytää Knut Hermanin ja Ivar Mörcken esikuvat. Myöskin Elsa Finnen luonne vastaa täysin Ernst Ahlgrenin omaa luonnetta, kummallakin on aivan samat taipumukset, sama elämäntyö, sama yksinäisyyden tuska ja kuoleman kiihko. Ja Ernst Ahlgrenin sisimmän olennon paljastavat meille ne sanat, joihin koko teoksen ydin on ikäänkuin kristallisoitunut:

"Nykyaikaisen naisen tunne-elämä on arka. Hänen kaipuunsa on paljoa kuumempaa kuin vain veren kiihkoa, paljoa voimakkaampaa kuin vain sydämen kaihoa; korkeimmalle kehittyneissä se on hivuuttavaa hengen nälkää, joka voi johtaa kuolemaan, jollei sitä tyydytetä — ja tuskin koskaan se tuleekaan tyydytetyksi!"

Tätä hivuuttavaa nälkää kuvaa kirjan toinen osa Elsa Finnen omin sanoin. Kun hän kohtaa Ivar Mörcken, tuon miehen, joka nerokkaisuudellaan ja persoonallisella viehätöksellään lumooa hänet, joutuu hän kokonaan hänen orjaksi. Hän luulee löytäneensä hänessä ihanteensa, sen miehen,

joka kaikessa seisoo häntä itseään ylempänä, ja joka voi tyydyttää hänen henkensä kaipuun. Mutta rakkaus, joka hänelle itselleen on ankarinta vakavuutta, onkin miehelle vain leikkiä ja ajanvietettä. Niin kauan kuin hän jaksaa vastustaa hänen viekoitustaan, himoitsee mies häntä, mutta kun hän on kadottanut kaiken vastustusvoimansa, kun hän antautuu kokonaan hänelle, väsyvä tämä ennen pitkää leikkiin ja heittää hänet luotaan. Ja vaikka hän näkee miehen kehnouden ja halveksii häntä ihmisenä, niin ei hän sittenkään voi vapautua hänen vallastaan. Hän kituu, kunnes kaikki hänen voimansa ovat lopussa, kunnes ei muuta pelastusta ole kuin kuolema.

"Vapaa rakkaus", sanoo Elsa Finne, "sinä olet myrkyttänyt minun elämäni. Rakkausko? Mikä nimi sellaiselle! Minun täytyy kuolla, sillä en voi elää... Sinun oppiasi minä vihaan, vihaan, vihaan! Sillä ei ole mitään tekemistä rakkauden kanssa! ... minä en kunnioita sinua — — mutta rakastan sittenkin."

Georg Brandes on kerran yksityisesti sanonut, ettei kehittyneiden ihmisten välillä voi olla kysymystäkin muunlaisesta kuin molemminpuolisesta rakkaudesta, ja että siis sitä tunnetta, joka ei saavuta vastakaikua, ei voi rakkaudeksi nimittää. Tämän mukaan ei Ernst Ahlgrenin rakkautta voisi siis rakkaudeksi sanoa. Mutta minkä muun tunteen sanelema sellainenkin pieni hieno palanen voisi olla kuin seuraava, joka löytyi hänen jälkeensä jääneiden paperiensa parista:

"Me seisomme tässä — sinä ja minä, kaksi lasta puutarhassa — ja kädessäni minä pitelen pientä kuollutta varpusta... Älkäämme antako sen maata maassa sateessa ja auringonpaisteessa, mädätä ja löyhkätä, jotta meidän on pakko inhota sitä, pikku elukka raukkaa! Ei, haudatkaamme se niinkauan kuin se tuntuu vielä lämpimältä, haudatkaamme se yhdessä, sovinnossa, me molemmat; siunatkaamme sen pikku ruumis ja erotkaamme sitten kumpikin tahollemme.

"Miten rentona sen pää lepää kädessäni! — avuttoman rentona, jollei sitä kannateta — tuo hieno, ruskeanharmahtava pää! Sydän on laannut sykkimästä ja harmaa kaihi peittää sen silmät, nuo uskolliset silmät, jotka eivät koskaan enää kirkkaina katso meihin. Se oli meidän ilonamme vuoden — vajaan vuoden: kesän tai pari lyhyttä päivää sateitten ja kuurojen lomassa. Sinulle se oli ajanviette, minulle rakkahin ystävä; minun tehtäväni oli ruokkia ja hoitaa sitä, mutta sinä olit poika, täynnä pojan vallattomuuksia ja päähänpistoja ja koska sinulla oli sama oikeus siihen kuin minullakin, niin sinä kiusasit sen hengiltä. Loukkaavin sanoin sinä pistelit sen ruumista, ei ainoatakaan kohtaa, johon et olisi okaita iskenyt; ivalla sinä hitaasti sen myrkytit, ja kun se vaikenä, niin pahoittelit, että sen siivet olivat lerpallaan ja ettei se enää visertänyt.

"Minä tiesin, että se kuolisi, ja sydäntäni vihloi, mutta en tahtonut antaa sen kärsiä, ja siksi minusta oli parasta kun viskasit sen pois ja annoit sen vetää viimeiset hengenvetonsa ensimmäisenä hyisenä hallayönä..."

"Pikku lintu on kuollut eikä mikään voi sen ruumista enää lämmittää — haavoittunutta, raadeltua rakkauttani, joka paleltui kuoliaaksi."

Taiteellisessa suhteessa paljoa etevämmin ja samalla myös inhimillisemmin on Ernst Ahlgren puhunut vapaata rakkautta vastaan myös näytelmässään "Den Bergtagna", (Lumottu), jonka niinikään Axel Lundegård on viimeistellyt ja julkaissut Ernst Ahlgrenin kuoleman jälkeen. Epäilemättä tämän teoksen käsikirjoitus oli kaikin puolin paljoa täydellisempi ja viimeistellympi kuin "Elsa Finne'n", johon ei ollut valmista sommittelua olemassa, ainoastaan muistiinpanoja. Näytelmässä "Den Bergtagna" ei ole jälkeäkään yhteistyöstä johtuvasta epätasaisuudesta niinkuin "Elsa Finne:ssä", jonka eri osat eivät hyvin suhtaannu toisiinsa. Se on paljoa eheämpi kuin mikään muu Ernst Ahlgrenin ja Axel Lundegårdin yhteistöistä, jonka vuoksi olisinkin halukas arvioimaan Axel Lundegårdin työtä tämän teoksen suhteen hyvinkin vähäiseksi.

Näytelmän juoni ja aate on kokonaan Ernst Ahlgrenin. Se on läpeensä hänen omalla sydänverellään kirjoitettu ja kuvastaa paremmin kuin mikään muu hänen elämänsä traagillisuutta. Louisella on sama tunteen intensiteetti kuin Ernst Ahlgrenilla itsellään, sama rajaton kaipuu ja täydellinen antautuminen. Hän ei tunne mitään tasaista keskitietä, hän ei tiedä mitään sovittelusta eikä tinkimisistä. Hän ei voi olla puolinen yhtä vähän onnessa kuin surussakaan. Louisen, samoin kuin Elsa Finnenkin, täytyy sokeasti seurata sitä miestä, joka on tullut hänen "kohtaloksensa". Ja Alland on täydellinen vastine Ivar Mörckelle. Hänellä on kaikki hänen avunsa, mutta myös kaikki hänen heikkoutensa. Hän on naisten hemmoittelema, hänen ei koskaan ole tarvinnut muuta kuin viitata kädellään, jotta jokainen häntä seuraisi, ja väsyttyään yhteen hänellä aina on ollut kymmenen muuta valittavanaan. Hän ei salaa heikkouttansa, hän ei tee itseään hituistakaan paremmaksi kuin mitä hän on, mutta hän seuraa varmaa ja monin kerroin koettelemaansa taktiikkaa, jolla hän pitää naiset vallassansa. Hän murtaa sydämiä tusinakaupalla, mutta hän itse suoriutuu aina ehein nahoin vaarallisimmastakin pelistä.

Sellaisen miehen on aivan mahdoton edes ymmärtää, että naiselle rakkaus voi olla täyttä vakavuutta. "Sinä peloitat minua", sanoo Alland Louise. "Eihän voi olla mahdollista, että olisit rakastanut minua täydellä todella — — niinkuin nainen ensi kertaa rakastaessansa — siten että hän kokonaan antautuu tunteensa valtaan, että rakkaus täyttää koko hänen olentonsa, ettei hänen tahtonsakaan enää ole vapaa, vaan kokonaan toisesta riippuva?" Ja hänen kevyt elämäkäsitäytöksensä puhkeaa täydesti esille hänen sanoessansa: "Lapsi, miten sinä saatoit rakastaa *minua*? Enhän minä ole kylliksi välitön, voidakseni tuntea samanlaista rakkautta... Kaksikymmentä naista on rakastanut minua ennen sinua... Ja voihan se olla, ettet sinäkään ole viimeinen."

"Jos joku on niin hyvä ja uskollinen sinulle kuin minä olisin voinut olla, niin suon sinut hänelle — ja hänet sinulle", vastaa Louise. Mutta tuossa vastauksessa on hänen kärsimyksensä kalkki täyttynyt jo reunojaan myöten. Kuoleman tuulahdus tuntuu jo hänen otsallaan. Ja kevytmielinen Allandkin tuntee pistoksen sydämessään. Ehkä tuo rakkaus, jota hän on pitänyt vain leikinään,

on sittenkin jonkin arvoinen, ehkä kannattaisi sittenkin kätkeä se povelleen, uhrata jotain itsekin sen puolesta, kerrankin unohtaa oma itsensä toisen vuoksi... Tämä selviää hänelle kuitenkin liian myöhään, vasta sitten, kun toinen on jo etsinyt ja löytänyt kuoleman.

Mikä kohtalon iva kajahtaakaan Allandin sanoista, kun hän, aavistaen pahinta, tunkeutuu väkivallalla Louisen huoneeseen puolustaen itseään seuraavin sanoin: "Nyt minulla on oikeus mennä sinne; hän on tuleva minun vaimokseni."

Kaiken sen onnen, jonka Ernst Ahlgren omassa suhteessaan Brandesiin sai kokea, mutta myös kaiken sen tuskan ja epätoivon, niin vieläpä kaiken alennuksen ja halveksumisen omaa itseään ja heikkouttaan kohtaan, on hän tähän teokseensa valanut.

"Avioliitossa voi olla onnen mahdollisuuksia; vapaassa rakkaudessa ei koskaan", niin kirjoittaa hän "suureen kirjaansa" huhtikuussa 1888, kolmisen kuukautta ennen epätoivoista loppuaan.

Epätoivon partaalla.

Kun Ernst Ahlgren oli saanut suuren romaaninsa, "Fru Marianne'n" valmiiksi, kun sopimukset kustantajien kanssa olivat tehdyt sekä Tukholmassa että Kööpenhaminassa ja tekijäpalkka nostettu, läksi hän huhtikuun alussa Pariisiin. Hän oli siis vihdoinkin päässyt tuon unelmansa perille. Vastasiko tämä matka hänen odotuksiansa, on kuitenkin epäilyttävää. Ensimmäiset kirjeet ainakin ilmaisevat jonkinmoista pettymystä.

"En ole tavannut ainoatakaan sielua", kirjoittaa hän Matille, "käyn vaan ja katselen kaikkia nähtävyyksiä tai luen ranskalaista kirjallisuutta päivät pitkin. Elän yksinomaan vanhojen mamselien, kuivuneiden koulukoni-parkojen parissa! Oi, jospa tuntisin täällä edes yhden oikean ihmisen! Tarkoitin, jonkun hiukankin elämänhaluisen sielun. Omituista, miten vähän tyydytystä seurustelu useimpien naisten kanssa voi antaa ... yhtä hyvin voisi puhua seinän kanssa."^[104]

Kuukautta myöhemmin on kirjeillä jo hilpeämpi sävy. "Päivä päivältä viihdyn yhä paremmin Parisissa", kirjoittaa hän Karl af Geijerstamille. "Syreenit kukkivat, koko luonto on vihanta ja tuore; täällä on ihanaa, ihanaa! Kunhan voisin näyttää tätä kaikille rakkailleni! Oi jospa Gustaf (af Geijerstam) olisi täällä! Miten hyvin me viihtyisimme yhdessä — nauttisimme vapaudestamme ja iloitsisimme siitä, että olisimme niin kaukana kaikesta puuhasta ja riidasta."^[105]

Kaksi kuukautta Ernst Ahlgren oleskeli Parisissa, mutta vasta loppuajalla, jouduttuaan yhteyteen muiden pohjoismaalaisten kanssa, hän alkoi siellä viihtyä. Varsinkin Jonas Lie voitti hänen sydämensä ja hän oleskeli paljon hänen ja hänen vaimonsa seurassa. "Hän (Lie) on kaikkein herttaisimpia ihmisiä mitä koskaan olen tavannut", kirjoittaa Ernst Ahlgren Esseldelle, "seurustelu hänen kanssaan on yhtä miellyttävää kuin jos oikein harmaanpilvisenä ja tuulisena päivänä pääsee lämpimään ja kodikkaaseen huoneeseen. Koko hänen olentonsa on yhtä ainoa sopusointuista hyvinvointia."^[106]

Björnson, jonka tuttavuuden Ernst Ahlgren niinikään teki, ei miellyttänyt häntä samassa määrin kuin Jonas Lie, eikä heidän välillään syntynyt mitään läheistä persoonallista yhteyttä. "Björnson oli myös *omalla* tavallaan ystävällinen", kertoo hän yllämainitussa kirjeessään. "Mutta hänen seurassaan tuntee koko ajan hengittävänsä itsevaltiasta ympäröivää ilmaa, olevansa tekemisessä sellaisen persoonallisuuden kanssa, joka nielee kaiken, mikä sen lähelle sattuu, — minä tarkoitan, joka vaistomaisesti tahtoo pakoittaa kaikki vaikutusvaltansa alle, siksi että hänen luonteensa kerta on sellainen."

Toukokuun 17 p:nä panivat norjalaiset Parisissa toimeen juhlan, jossa suuri joukko pohjoismaalaisia oli läsnä, heidän parissaan Ernst Ahlgrenkin. Minkä vaikutuksen hän teki läsnäoleviin, käy ilmi professori Werner Söderhjelmin kuvauksesta Valvojassa: "Norjalaisten juhlassa hänen olentonsa kaikkia suuresti viehätti", kirjoittaa hän. "Hän oli iloinen kuin lapsi siitä, että oli päässyt Pariisiin... Enimmäkseen hän kävi yksin ympäri kaupunkia, aina jalkaisin ja kainalosauvoistaan huolimatta kulkien pitkät matkat, eikä mitään ollut sellaista, jota eivät hänen tarkkaavat silmänsä olisi huomanneet. Iltasin hän yhtyi ystävänsä seuraan ja — jollei ketään vierasta ollut läsnä — laski hän valloilleen koko erinomaisen esityskykynsä ja koko huumorinsa kyllyyden kertoessaan, mitä hän päivän kuluessa oli nähnyt taikka kuvaillessaan kotiseutunsa oloja. Sen hilpeämpää ja sopusointuisempaa persoonallisuutta olisi ollut vaikea löytää."

"Hänen tyytyväisyytensä näytti kohoavan korkeimmilleen, kun hän sai ensimmäiset valmiiksi painetut kappaleet 'Fru Marianne'a Pariisiin. Hän ei salannut, että hän tällä teoksella odotti varsinaisesti murtavansa itselleen oman uran Ruotsin kirjallisuudessa ja hankkivansa itselleen aseman, joka palkitsisi sen pitkällisen työn, minkä hän siihen oli pannut. Hän viittasi myös siihen, ettei hän koskaan enää kirjoittaisi mitään niin suurta."^[107]

Kesäkuun alkupäivinä Ernst Ahlgren palasi Parisista Hörbyhyn. Hän pelkäsi jo edeltäpäin, ettei hän voisi viihtyä "pienessä, yksitoikkoisessa Hörbyssä" sillä hän "tarvitsi ihmisiä", niinkuin hän Matille kirjoittaa. "Olen viime aikoina aivan muuttunut."^[108] Ja sen vuoksi hän suunnittelee mielessään, miten hän voisi saada jonkun kirjailijaystävästään kesäksi luokseen, jotta hänellä iltasin, työpäivän loputtua olisi joku, jonka kanssa puhella. "Minä aion tehdä työtä kuin orja lähimmät kymmenen kuukautta", sanoo hän Matille, "mutta tuntuu kerrassaan kauhealta, jollei iltasin, ankaran työpäivän päätyttyä ole ketään, jonka kanssa puhua. Sellaisissa oloissa ihmisen kaikki mahdollisuudet kuivettuvat."^[109]

Mutta kaikki kesäsunnitelmat menivätkin häneltä myttyyn. Kesäkuun 25 p:nä julkaisi tanskalainen "Politiken" lehti vasta ilmestyneestä "Fru Marianne" kirjasta ankaran arvostelun, joka kokonaan mursi Ernst Ahlgrenin uskon omaan itseensä, kykyynsä ja kirjalliseen työhönsä, ja saattoi hänet mitä hirveimmän epätoivon partaalle. Hänen vanha vihollisensa, tuo salakavala elämänyllästäys, joka niin usein ennenkin oli vainonut häntä, tarttui häneen nyt rautakourin, ja usein hän tuskissaan pakeni puutarhaan, kaikkein perimäiseen soppeen, jossa hän saattoi olla ihmisiltä rauhassa, ja kulki siellä levottomasti edestakaisin taistellen ja kamppaillen itsensä kanssa.

Viikon päivät kuljettuaan kodissaan kuin rauhaton sielu, hän läksi jälleen Kööpenhaminaan. Täällä hän tapasi Axel Lundegårdin, josta hän kokonaisen vuoden ajan oli ollut erillään. Kaikki väärinkäsitykset ja erimielisyydet olivat kuitenkin nyt kadonneet. Sillä kaikki se, mikä oli eroittanut heidät toisistaan, tuntui nyt niin vähäiseltä ja pieneltä sen suuren vakavuuden edessä, jonka Lundegårdin tunsikin ikäänkuin ilmassa.

Sillä lähtiessään tällä kertaa kotoaan Ernst Ahlgren oli tehnyt päätöksensä. Kärsimykselläänkin täytyi olla rajansa. Hän oli kyllin kauan jo taistellut, oli kuluttanut viimeisetkin voimansa loppuun, hän ei halunnut enää muuta kuin kuolemaa.

Hän oli aikonut panna päätöksensä toimeen heti saavuttuaan Kööpenhaminaan, oli järjestänyt kaikki asiansa jo sitä varten, ja aikoi vain kirjoittaa vielä viimeiset kirjeensä niille harvoille, jotka olivat lähellä hänen sydäntänsä. Sähkösanomakin oli jo valmiiksi kirjoitettuna Matille, mutta samassa hänen mieleensä iski ajatus, että yritys ehkä ei onnistuisikaan, hän voisi ehkä vain haavoittaa itseään, ja siinä tapauksessa pitäisi olla rahaa varattuna, jotta omaisilla olisi helpompia hankkia hänen tuskilleen lievitystä. Parasta siis lykätä päätöksen toimeenpano vielä seuraavaan päivään, käväistä aamupäivällä Malmössä nostamassa rahoja ja sitten illalla, palattua takaisin — nukkua ikuiseen uneen.

Juuri kun Ernst Ahlgren, istuessaan hotellihuoneessaan, teki näitä suunnittelujaan, astui Lundegård sisään. Keskustelun, joka sukeutui nyt heidän välillään, on Ernst Ahlgren itse merkinnyt muistun "suureen kirjaansa". Muutamalla rivillä hän siinä paljastaa mielentilansa tänä raskaana hetkenä ja samalla loihti eteemme Axel Lundegårdin — hienotunteisen, huolehtivan, säälivän ystävän — kuvan.

"En ollut arka enkä ujo, kertoo Ernst Ahlgren, "näyttäydin aivan sellaisena kuin olin. Mitäpä tuollainen turhanpäiväinen pelko joutua naurunalaiseksi nyt merkitsi — mielessäni liikkui aivan toisia ajatuksia.

"Hetken kuluttua sanoi Axel hiukan ihmetellen: Miten herkkä sinä oletkaan kaikelle.

"— Niin, sellaiset ihmiset kuin minä olisivatkin otettavat hengiltä jo syntyessään, sillä elämä muodostuu lakkaamattomaksi kidutukseksi heille. Minun laitan on miltei vielä pahempi kuin muiden itsehillitsemiskykyäni vuoksi: ihmiset voivat kiusata minua niin rajattomasti aavistamatta sitä itse.

"Axel oli hetken aikaa ääneti, sitten hän kohotti katseensa minuun.

"— Kuinka paljon minä tänä iltapuolena olen kiusannut sinua? kysyi hän hiljaisella äänellä.

"— Et lainkaan, et vähintäkään.

"Minä kuljin ympäri huonetta, minulla ei ollut hetkenkään rauhaa. Axel nojasi tuoliin ikkunan ääressä. Silloin tällöin me vaihdoimme vain jonkun sanan aivan vähäpätöisistä asioista, mutta enimmäkseen me olimme vai.

"— Tahdotko persoonallisesti minulle tehdä hyvin suuren palveluksen? sanoi Axel äkkiä. Hän luultavasti epäili minun suostuvan hänen pyyntöönsä, koska hänen oli niin vaikea saada noita sanoja suustaan. Minä hätkähdin, ikäänkuin peläten jotain vaaraa.

"— Jos vain *kykenen* sitä tekemään, vastasin epäröiden. — Mitä se on?

"— Ei, minä en voi sitä sanoa.

"— Kyllä, sano vaan.

"— Minä en voi.

"— Voit kyllä, mitä minun pitäisi tehdä?

"— *Odottaa*.

"Huoneessa vallitsi äänettömyys.

"Ihminen, joka pyysi, etten kuolisi.

"Kyyneleet kohosivat silmiini. Mieleni sulsi niin kiitolliseksi ja pehmeäksi, minun oli niin kumma olla. Tulin niin iloiseksi, että ilosta olin vähällä purskahtaa itkuun, mutta tämä ilo ilmaisi minulle samalla, miten tyhjä elämäni oli.

"— Olisiko *se* sinulle palvelus?

"— Olisi.

"Minä päästin hänen kätensä irti. Minä astuin pari askelta syrjään ja asetuin pöydän ääreen. Niin, pari viikkoa, ehkäpä pari kuukauttakin luulin voivani elää ikäänkuin hänen tahdostaan."

Ernst Ahlgrenin oli kuitenkin mahdoton odottaa. Jäätyään yksin hän päätti sittenkin toteuttaa aikeensa, ja kirjoitti jäähyväiskirjeen Lundegårdille, jossa hän antaa niin kauniin tunnustuksen miehelle ystävälleen ja työtoverilleen, kuin tuskin kukaan muu nainen lie antanut, samalla

selittäen hänelle kuolemansa syyn ja tehden kirjallisen testamenttinsa.

"Rakas toveri.

"Kun kaikki on ohitse, niin ota avain, joka seuraa tämän kirjeen mukana. Se kuuluu kirjoituspöytäni kolmeen ylimpään laatikkoon. Sieltä löydät muistiinpanoni; ne ovat sinun yksin. Polta ensin osa, käytä mitä haluat. Olisin tahtonut antaa sinulle suunnitelman kertomukseen 'Att dö' sekä suureen romaaniini, mutta kaikki 'maalliset' asiat ovat minulle nyt aivan yhdentekeviä. Ihminen on suuri egoisti, rakas poikani. Olisin niin kernaasti tahtonut tehdä sinulle mieliksi ja odottaa, niinkuin pyysit. Kiitos, teki niin hyvää, että joku tahtoi pidättää minut täällä, että jotkut ovat pitäneet minusta.

"Sinä olet aina ollut minulle hyvä ja hienotunteinen ystävä, sinähän et koskaan voisi olla raaka? Sinä tulet säilyttämään minut muistossasi ja minun tähteni olet tuomitseva meitä naisparkoja lempeästi, tai oikeammin: sinä olet tuomitseva meitä oikeudenmukaisesti etkä leimaava meitä vain sieluttomiksi, miehen vastakkaisiksi sukupuoliolennoiksi. Meidän välillämme ei koskaan ole ollut erotiikkaa, ei mitään epäpuhdasta, ei minkäänlaista intohimoa. Se on tehnyt meidän suhteemme hienoksi ja vapaaksi. Sinä olet kunnioittanut minua, ja miehen kunnioitus on kalleinta mitä nainen voi saada. Sinä olet huomaava rumia, omaa etua silmälläpitäviä piirteitä luonteessani, sillä sinä omistat kaikki salaisimmat tunnustukseni: muistiinpanoni. Mutta sinä olet ymmärtävä, että kaikessa on myös kuonaa.

"Kapeista, irtonaisista muistiinpanolehdistä, jotka ovat kirjoituspöytäni suurimmassa laatikossa kahteen kuoreen suljettuina, saat nähdä jotain, jota luultavasti et ole odottanut. Olihan luonnollista, että se loppuisi traagillisesti; minun tunteeni ovat siksi syvät ja kiihkeät, 'rajaton jakautuminen' ei sovellu tällaiselle luonteelle. Olen liian hyvä ollakseni leikkikalua ja liiaksi intohimoinen voidakseni unohtaa, tai oikeammin ... no, kylliksi siitä.

"Syynä kuolemaani on se, että olen epäonnistunut taiteilijaurallani. Mutta tuosta toisestakaan ristiriidasta ei mikään muu kuin kuolema olisi voinut minua pelastaa.

"En tunne vihaa enkä katkeruutta häntä kohtaan. Hän on seurannut luonnettansa, samoin kuin minäkin omaani... Hän syytti minua kaksinaisuudesta, siinä hän teki väärin. Minä olin arka, siksi että olin kuin pieni kurja mato hänen tavattoman nerollisuutensa ja koko persoonallisuutensa rinnalla, mutta kaksinainen en ollut; minä koetin vain salata häneltä kärsimyksiäni.

"Kustannusoikeuden kaikkiin teoksiini sekä käsikirjoituksiini saat sinä. — — —

"Sinä olet melkein liian hyvä tullaksesi ruotsalaiseksi kirjailijaksi. Mutta yhdentekevää miksi sinä tulet, kunhan vain teet työtä, teet työtä ja teet työtä.

"Ja tule niin onnelliseksi ja tyytyväiseksi kuin minä sinulle toivoisin."^[110]

Lopetettuaan kirjeensä Ernst Ahlgren istui pöytänsä ääressä, kunnes aamu alkoi sarastaa, ja tänä yön hiljaisena hetkenä hän loi yhden syvällisimmistä novelleistansa, "Förbrytareblod", jossa epätoivontuska ja kuoleman läheisyys väräjäi joka ainoalta riviltä. Kylmät hikipisarot kostuttivat hänen otsaansa, kun hän vihdoinkin nousi pöytänsä äärestä ja astui avonaisen akkunan luo, ei edes kesäisen aamun viileä henki voinut karkoittaa sitä tukahduttavaa tuskaa, joka nousi hänen sydänalastaan kurkkua kohti.

Mutta ennen kuin hän läksi laivarantaan matkustaakseen Malmöseen, alkoi hänen päätöksensä jälleen horjua ja ikäänkuin hukkuva hän tarttui viimeiseen oljenkorteen kiinni. Hän kirjoitti Brandesille pari sanaa ilmaisten hänelle aikeensa ja pyysi saada tavata häntä vielä viimeisen kerran. Palatessaan takaisin olikin Brandes häntä laivarannassa vastassa ja vietti koko päivän hänen seurassaan, kunnes sai hänet tyyntymään ja luopumaan itsemurha-aikeestansa. Ernst Ahlgren itse kertoo tästä kirjeessä Matille seuraavasti:

"Brandes oli levollinen ja järkevä, hän sanoi, ettei kellään ollut oikeutta estää minua, mutta hän tahtoi keskustella perinpohjaisesti motiiveistani. Olin niin väsynyt ja kiusaantunut, etten voinut mitään ajatella, olin aivan tahdoton ja tottelin vain koneellisesti häntä. Hän vei minut ajelemaan Langelinielle, pakoitti minut syömään, pakoitti minut vastaamaan. 'Teidän täytyy vain tulla komennon alle, muuta ei tarvitse', sanoi hän, 'teidän täytyy totella, tehdä niinkuin minä käsken; minulla on työtä teitä varten'. — 'Niin työtä!' Minä ikäänkuin heräsin hetkeksi tylsyydestäni. — 'Mutta se on suuri työ, ei vain novellien kirjoittamista. — Te ette saa ottaa itseänne hengiltä, teitä tarvitaan, te voitte olla hyödyksi.' — No, sellaisellahan vain lapsia lohdutetaan. Mutta sairas mieleni tunsin lepoa saadessaan alistua komennon alle, minä tottelin kuin koira. Brandes tiedusteli kassaani, määräsi, että jäisin tänne, hän saattoi minut kotiin ja istutti minut sohvanurkkaan kiltisti kuin lapsen, joka on saanut vitsaa, ja sitten hän vielä lopuksi läksytti minua ja sanoi miten tyhmä olin ollut; hyvin tervetullut läksytys se olikin, ja sitten 'mamma-Brandes' läksi."^[111]

Vain vähitellen Ernst Ahlgren toipui ja hänen mieltänsä tuli jälleen tasapainoon. Mutta entiselleen hän ei jaksanut enää nousta. Siksi kova oli isku ollut. "Olen levollinen nyt", kirjoittaa hän kymmenen päivää myöhemmin Matille. "Työvoimani on murtunut, mutta ehkäpä se vielä palaa, luonto auttaa kyllä itseänsä, kun ystävällisten ihmisten kädet tulevat avuksi ja aika ennättää vaikuttaa... Nyt olen, niinkuin sanottu, levollinen. Väsynyt ja levollinen. En ole enää tuon vieraan tahdon vallassa, irtaannun siitä päivä päivältä yhä enemmän, hiljaa ja lempeästi... Elämä on nuori, terve ja kaunis elää. Minä vain olen vanha ja väsynyt ja sairas mieleltäni... Kuoleman käsi on kova, silloinkin kun se ei iske; koko sisimpäni on yhtenä ainoana vertavuotavana ja väräjäväenä

massana... Voinko tulla terveeksi ja voimakkaaksi, on aivan tietymätöntä."^[112]

Myöskin sisarelleen, rouva Margarethe Ekströmille kirjoittaa Ernst Ahlgren voitettuaan pahimman kriisin:

"Kirjailijatoiminnassani on minua kohdannut kova isku, olen käynyt läpi sisällisen taistelun, joka on vienyt kaikki voimani. Olen kuin riepu. Olen seisonut itsemurhan partaalla, ja vain ystäväni huolenpito ja hienotunteinen hellyys on pelastanut minut tästä kauheudesta, jota itsekin kammolla ajattelen. Pahin on voitettu, mutta olen heikko kuin lapsi ja minusta tuntuu, ikäänkuin sisäinen olentoni olisi saanut kovan iskun, se vapisee ja vuotaa verta ja salainen tuska kalvaa minua alituisesti. En ole lähimainkaan parantunut; ja pieninkin tapaus veisi painaa vaa'an alas ja saattaa minut tekemään lopun elämästä, joka tuntuu minusta niin tyhjältä, — niin kauhistuttavan tyhjältä.

"— — Ymmärrän kyllä kuinka itsekkäältä minä tunnun. Minä tiedän, että se on itsekkyyttä. Mutta rakas, pikku sisar, sinähän olet aina rakastanut nuorinta raukkaa — häntä, jonka on täytynyt käydä niin köyhänä elämän läpi ja joka ei koskaan ole saanut kokea onnea. Ja olethan sinä nähnyt, miten olen kärsinyt kärsivällisesti, valittamatta. Nyt en voi enää; voimani uupuvat. Suo minulle rauha; ehkäpä sitten voin elää. Sinähän rakastat minua; ajattele, että ponnistelet ja kestät minun puolestani. Ajattele, että lunastat minun elämäni joka päivältä, joka kuluu."^[113]

Jo ennen tätä Kööpenhaminan matkaansa oli Ernst Ahlgren, samana päivänä, jolloin hän oli lukenut "Politiken'in" ankaran arvostelun, kirjoittanut Gustaf af Geijerstamille: "Nyt ei ole enää puhetta hankauksista (Brandesin ja hänen välillään). Jotain aivan toista on kysymyksessä: minun työni... Minulla ei ole voimaa tulla taiteilijaksi — minä tarkoitan, minussa ei ole kylliksi omaperäisyyttä tullakseni siksi eikä diletantin elämää mielestäni kannata elää. Elää, kun se on niin tympäisevän banaalia."^[114]

Ja päivää ennen kuin hän aikoi panna itsemurhayrityksensä toimeen, hän selittää vielä Geijerstamille: "Tässä syy, miksi en voi elää. Olen jo kauan tuntenut elämäni niin tyhjäksi, että kernaammin tahtoisin kuolla kuin elää. Mutta niin kauan kuin uskoin, että minulla oli hiukan kirjailijakykyä, saatoin sittenkin kestää. Työ täytti tyhjyyden, ja minä luulin tulevaisuudessa, saavutettuani vaikutusvaltaa ja suosiota, voivani suurestikin hyödyttää puoluetta juuri kohtuullisuudellani ja uutteruudellani, joka ei koskaan petä, kun työskentelen jonkun päämäärän saavuttamiseksi.

"Politiken'in arvostelu antoi minulle viimeisen iskun. Luullakseni Brandes on oikeassa: minulta puuttuu kykyä. Minä halveksin diletantismia; jollei minusta voi tulla kirjailijaa, niin en tahdo kirjoittaa, ja jollei minulla ole työtä, johon voin ajatukseni keskittää, niin on minun mahdoton kestää: elämä on minulle liian autio."^[115]

Mitä tuo "Politiken'in" arvostelu sitten sisälsi, koska se saattoi niin täydellisesti murtaa Ernst Ahlgrenin elinvoiman? Arvostelu, joka oli *nimetön*, kuului, lukuunottamatta varsin ivalliseen sävyyn kirjoitettua selostusta itse teoksesta, seuraavasti: "Koska rouva Benedictsson on liittännyt tämän kirjan kansilehdelle oikean nimensä salanimensä rinnalle, niin on hän varmaan luullut sitä parhaaksi tuotteekseen, joka voisi pitää puoliaan ilman anonymiteetin vaatimatonta suojaa. Sen pahempi puuttuu rouva Benedictssonilta, niinkuin niin monelta muultakin kirjailijalta, jossakin määrin itsekritiikkiä; sillä 'Fru Marianne' on epäilemättä hänen kynänsä kaikkein heikoimpia tuotteita. Hänen romaaninsa 'Pengar' seisoo, sen nuorekkaista virheistä huolimatta, äärettömän paljoa korkeammalla kuin tämä viimeinen teos, joka näyttää etsivän esikuvansa saksalaisten ja englantilaisten guvernantti-romaanien, sellaisten kuin esim. Marlittin kevyitten teosten parista.

"Täytyy ihmetellä, että uudenaikainen henkevä ja älykäs nainen voi tehdä itsensä syypääksi näin kouraantuntuvaan erehdykseen. Toiselta puolen on varmaan olemassa suurikin yleisö, joka suosii sellaisia kirjoja. Rouva Schorringin teoksia luetaan epäilemättä monessa paikassa, missä 'Rosmersholm' on kiellettyä tavaraa, ja rouva Benedictsson saa varmaan kiitosta sellaisissa lehdissä, joissa Strindbergiä pidetään verivihollisena. Kuitenkin monet olivat luulleet rouva Benedictssonin pyrkivän korkeammalle. — —

"Fru Mariannen' tekijätär on tyytynyt elämän kaikkein sileimpään pintaan, ja näitä pieniä väreilyjä, jotka kulkevat tällä hiljaisella merellä, hän kuvaa ikäänkuin ne olisivat intohimon myrskyjen nostattamina. Hän ei ole kylvänyt tuulta ja siksi hän ei voi myöskään niittää myrskyä. Hänen henkilönsä ovat yhtä litteitä kuin se paperi, jolle ne ovat kuvatut; ihmisiä ei niin helposti käsitellä kuin näitä olentoja tässä teoksessa, jossa naiset säikähtävät ensimmäistä suudelmaa ja alkavat kehrätä, ja miehet kaikkoavat maailmalle muille kaikkein soveliaimpana hetkenä.

"Fru Marianne' ei vie kirjallisuutta hituistakaan edemmäksi, jos nyt kerran kirjallisuuden tehtävänä on lausua totuus niistä asioista, joihin tiede ei kajoa. Ja se on surkuteltavaa näinä aikoina, jolloin täällä pohjoisessa tarvittaisiin totuuttaetsivää kirjallista työtä."^[116]

Niinkuin edellämäinistä kirjeestä Gustaf af Geijerstamille^[117] saattaa huomata, otaksui Ernst Ahlgren, että tämä nimeään ilmaisematon arvostelija, joka kevyesti veti viivan koko hänen kirjailijatoimensa ylitse, oli Georg Brandes itse. Vahvistusta tähän väitteeseen antaa vielä toinen, viikkoa myöhemmin kirjoitettu kirje niinkään Geijerstamille, jossa Ernst Ahlgren lopuksi sanoo: "Edvard Brandes onkin tuon arvostelun kirjoittanut. Georg Brandes ja minä olemme puhuneet siitä."^[118]

Ja pari päivää myöhemmin hän lisää: "Edvard Brandes kävi tänään minua tapaamassa, mutta en ollut kotona. Luulen hänen huomaavan, miten huono shakkiveto oli käydä juuri minun kimppuuni, minustahan olisi voinut tulla niin luotettava liittolainen — sillä taantumuspöluelaista ei minusta koskaan tule sielultani eikä sydämeltäni."

Arvostelu sinänsä, niin ankara ja ivallinen kuin se olikin, tuskin sittenkään olisi masentanut Ernst Ahlgrenia siinä määrin, että hän olisi arvellut kuoleman ainoaksi pelastukseksi, sillä kaikesta vaatimattomuudestaan ja itseluottamuksen puutteestaan huolimatta hän sisimmässään sittenkin uskoi kirjailijatehtävänsä ja ennen kaikkea rakasti työtään. Mutta hänen täydellinen epätoivonsa on käsitettävissä, kun tiedämme, että hän luuli sen miehen, jonka sanaan hän pani suurempaa arvoa kuin kenenkään muun ja johon hän koko kaihoavan sydämensä kiihkolla oli kiintynyt, kun hän luuli sen miehen halveksivan hänen työtänsä ja pilkkaavan sitä, mikä hänelle oli pyhintä. Eikä edes sittenkään, vaikka hän huomasi erehtyneensä, hän voinut täydellisesti voittaa tätä iskuja, joka oli järkyttänyt koko hänen olemuksensa.

Vielä sittenkin, kun hän heinäkuun loppupuolella, Gustaf af Geijerstamin ja hänen vaimonsa ystävällistä kutsua seuraten, läksi heidän luokseen Tukholman saaristoon, on hän ikäänkuin tehnyt vain aselevon vihollisensa kanssa. "Olen iloinen, huoleton, melkein onnellinen", kirjoittaa hän Matille, "mutta musta piru ei ole kuollut. Ehkäpä se palaa vielä kerran — ei kiusanhenkenä, vaan rakkaana ystävänä. Mustalla pirulla minä tarkoitan tuota fiksiä ideaa, joka on jonkunmoinen kummallinen sekoitus rauhan kaipuuta ja kuoleman mukana seuraavien ruumiillisten tuskien pelkoa.

"Mutta kun olen voittanut tuskien pelon", jatkaa hän, "sitten olen täysin onnellinen ihminen, sitten en valita enää, että olen syntynyt maailmaan, sitten rakkauteni kaikkea elollista kohtaan on kasvava voimakkaammaksi ja suuremmaksi kuin koskaan ennen, sitten kaikki, mikä on tuottanut minulle surua, on tuntuva vähäpätöiseltä ja kaikki, mikä on ollut minulle ilonaiheena, on tuntuva suurelta. Sitten — vasta sitten — iloitsen siitä, että olen elänyt."^[119]

Ernst Ahlgren viipyi Geijerstamin kodissa koko loppukesän, aina syyskuun keskivaiheille saakka, ja kauniin luonnon helmassa ja hyvien ja ymmärtävien ystävien parissa työhalu palasi jälleen. "Teen työtä kuin kuumeessa joka päivä", kirjoittaa hän Lundegårdille, "— kirjoitan, luen ja (ajattelehan!) puhun... Minä pinnistän jokaista lihassäiettäni saadakseni esille jotain todellista ja kelvollista — ja sittenkin! Mutta työtä aion tehdä viimeiseen saakka. Sillä resignationsi on sana, jonka merkitystä minun luonteeni ei ymmärrä. Se ei tiedä muusta kuin taistelusta ja epätoivosta. Keskyksi minä en tule koskaan."^[120]

Ja samassa kirjeessä hän edelleen muutamalla piirteellä antaa kuvan elämästään Geijerstam-puolisoiden kodissa:

"Koko tänä aikana olen tuskin ainoatakaan ihmistä tavannut. Lukuunottamatta tietenkin Geijerstameja. Minun huoneeni on Gustafin työhuoneen takana, mutta hänellä parasta aikaa ei ole mitään teosta tekeillä — hän pistäytyy vähä väliä luokseni ja juttelee kanssani. Hän sanoo minua pahaksi omaksitunnokseen ahkeruuteni vuoksi. Iltasin me istumme kolmen hänen huoneessaan, aivan ihmeellinen kodikkuuden tunnelma on ominainen perhehetkille tällä saarella, jossa olemme aivan eristetyt koko maailmasta ja jossa tuuli vinkuu ja vyöryy yli suurten kalliopaasien ja aavojen vesien. Luonto on täällä ihana. Mutta minä katselen sitä kuollein silmin. Tuo yö Kööpenhaminassa — se jätti leimansa minuun!"^[121]

Kuinka syvän leiman tuo "itsemurhayö", niinkuin Ernst Ahlgren sitä nimitti, jätti häneen, käy ilmi seuraavasta kirjeestä Gustaf af Geijerstamille, joka on kirjoitettu 1888 vuoden alkupuolella:

"Se yö, jolloin makasin yksin ja katsoin kuolemaa silmästä silmään ja näin edessäni kuoleman kasvojen vääristyvän, vääristyvän elämäksi, josta juuri olin etsinyt pelastusta; se yö on painanut leimansa minuun. Elämäntuskani ei johdu sentimentaalisista oikuista, se tulee siitä, etten usko minunlaiseni kunnon kirjailijan voivan elää kynällään muuta kuin kurjuudessa, ja olen taistellut liian kauan pienten olosuhteitten, köyhyyden ja elatushuolien painon alla. Jollei tästä sen parempaa tule, niin taiteilija-ituni tukehtuu sen sijaan, että se puhkeaisi täyteen voimaansa. Olen liiaksi taiteilija voidakseni katsella taantumistani; olen liiaksi yksinäinen voidakseni persoonallisesti tuntea olevani sidottu elämään työhuoneeni neljän seinän sisäpuolella; tuntuu siltä kuin kaikki se, mihin olen ollut kiintynyt, olisi vetäytynyt kauaksi minusta ja kuin seisaisin keskellä aavaa erämaata, jonka äärtä väsyneet jalkani eivät koskaan voi saavuttaa."

Syyskuussa Ernst Ahlgren vietti parisen viikkoa Tukholmassa, palasi sitten Hörbyhyn, jolloin novellikokoelma "Folkli och småberättelser" tuli julkisuuteen, mutta vaikka hän tuntui iloiselta ja levolliselta ja oli hyvällä työtuulella, yltyi synkkämielisyys kuitenkin sitä myöten mitä pitemmälle syksy kului. Lokakuussa hän läksi jälleen Kööpenhaminaan ja koetti kaikella tavalla taistella elämänkylästäytymistään vastaan, hän voimisteli, liikkui ulkoilmassa ja nautti vahvistavia lääkkeitä, mutta kaikki oli turhaa. Hänen voimansa menivät päivä päivältä alaspäin, ja vastustuskyky heikkeni niiden mukana.

Käväistyään jouluna kotona Ernst Ahlgren palasi vuoden viimeisinä päivinä takaisin Kööpenhaminaan.

Yöllä vasten tammikuun 9 p:ää 1888 hän teki itsemurhayrityksen, joka ei kuitenkaan onnistunut. Hän nautti morfiinia, mutta ennenkuin myrkyt ennätti vaikuttaa, valtasi hänet niin kova jano, että hänen pakostakin täytyi juoda, jolloin myrkyt ei tehnytään tehtävänsä.

Hänen tuskansa oli ääretön, kun hänen täytyi jälleen ruveta elämään, vaikka hän jo toistamiseen oli tehnyt tilin elämän kanssa. Ja joskin hän vähitellen alkoi jälleen elää ja pääsi taas työhönsä kiinni, niin kaikki kävi enää vain puolella voimalla.

Siten nuo kaksi voimaa, elämä ja kuolema kamppailivat keskenään hänen sielussaan, kunnes hänen kärsimystensä mitta vihdoinkin oli täysi ja vapautuksen hetki koitti.

"Fru Marianne."

Jo elokuussa 1885, siis heti "Pengar'in" ilmestyttyä, kirjoittaa Ernst Ahlgren Georg Nordensvanille: "Minulla on tekeillä pienempi novelli, 'Fru Marianne', kertomus nuoresta rouvasta, joka on turmeltunut romaaninluvusta, mutta jossa sittenkin on vielä niin paljon itua, että hänestä lopulta tulee ihminen." Teos paisui kuitenkin paljoo laajemmaksi ja vaati paljoo enemmän aikaa kuin mitä Ernst Ahlgren oli olettanut. Vasta tammikuussa 1887 se on aivan valmis, niinkuin käy selville kirjeestä Gustaf af Geijerstamille: "Olen nyt kirjoittanut loppusanat 'Fru Marianne'en. Tuntuu oikein juhlallisen hartaalta, kun sellaisen työn on saanut valmiiksi. Siinä on kolmen vuoden ajatukset ja vuoden pitkä, ahkera työ. Olen koettanut olla tosi, ja vaikka arvostelu painaisi sen kuinka alas hyvänsä, niin en häpeä sittenkään itseni edessä."

Ja sitten hän puhkeaa sanomaan:

"Työ on minulle — niin ainakin luulen — jotakin aivan toista kuin teille muille. Työ yksin sitoo minut elämään, työ yksin valaa aurinkoa olemassaolooni — minun elämäni, joka on niin vailla persoonallista onnea, ja sittenkin on elämä niin suuri ja terve ja rikas! Minä rakastan elämää, en omaa elämäni, mutta kaikkea mikä on elollista.

"Olen iloinen, että olen kirjoittanut 'Fru Marianne'n. Monasti, kun sairaus yllätti minut, tuskailin mielessäni: 'loppuvatko voimani, ennenkuin minun on sallittu lausua edes tämä pieni sana!' Ja työkuume kiehui suonissani ja voitti sairauden."^[122]

Se "sana", jonka Ernst Ahlgren halusi saada lausutuksi tässä teoksessaan, tarkoitti, samoin kuin "Pengar'issakin", miehen ja naisen välisen suhteen selvittämistä, vaikka se tässä onkin otettu aivan toiselta kannalta. "Pengar'issa" hän taistelee naisen oikeuksien puolesta, hänen Selmansa on uuden ajan nainen, joka vaatii itselleen kehitysmahdollisuutta ja vapautta. "Fru Marianne" esittää hänen kantaansa siveellisyyksymyksessä, se on hyökkäys kaikkea *puolinaisuutta* vastaan. Hän asettaa Mariannen siinä kahden alternatiivin eteen, hänen täytyy tehdä valintansa ja sitten olla kokonaan sitä, mitä hän on, heilumatta puolelle tai toiselle. "Epäsiveellistä on vain se, jos Marianne antaa puolet Börjelle ja puolet Pålille", sanoo Ernst Ahlgren itse kirjeessään Georg Nordensvanille. "Jos hän valitsee sen, jonka kanssa hän on naimisissa tai toisen, on minulle aivan yhdentekevää, kunhan hän vain valitsee ja valitsee kokonaisesti."^[123]

Siinä on itse teoksen ydinkohta. Ja ankaralla johdonmukaisuudella Ernst Ahlgren on kehittänyt tätä ajatustaan. Hän on kuvannut Mariannessu luonteeltaan kevyttä ja turhamaista kaupunkilaistyttyä, joka tullakseen turvatuksi ottaa ensimmäisen parhaan, joka hänelle tarjoutuu ja joutuu siten aivan uuteen ja outoon ympäristöön. Hän ei yritäkään kotiutua maalaisoloihin, joista hänen miehensä on lähtenyt ja jotka muodostavat koko hänen elämänsä. Hän ei koeta edes perehtyä niihin töihin, jotka hänelle maanviljelijän vaimona lähinnä kuuluisivat, hän vajoaa vain romaanien lukemiseen ja epäterveeseen tunne-elämään ja antautuu vähitellen täydellisen apatian valtaan. Tästä haluttomuuden ja ikävystymisen tilasta herättää hänet miehen ystävä, joka palattuaan monivuotiselta ulkomaanmatkalta asettuu heidän luokseen asumaan. Ystävällä on kaikki ne edut, jotka mieheltä puuttuvat, maailmanmiehen miellyttävä käytöstapa, laajat harrastukset ja ennen kaikkea kyky kiehtoa naisten mielet pauloihinsa, lumota heidät. Hänen rinnallaan aviomies, joka karkeasta kuorestaan huolimatta on luonteeltaan kelvollinen ja luotettava ja mieleltään pehmeä ja herkkä, jonka todelliset ominaisuudet vievät monin kerroin voiton hänen ystävästään, tekee varsin haalean ja nolon vaikutuksen. Marianne ei voi olla tekemättä vertauksiansa, ja ne lankeavat kaikki ystävänsä eduksi. Melkein huomaamattaan hän soljuu yhä enemmän hänen valtaansa, hiljaiset hämärähetket takkavalkean ääressä, jolloin luottamuksia vaihdetaan kummallakin puolen ja kaivetaan esille kaikki salatut huolet ja kaipuut, vahvistavat osaltaan ystävyyttä, kunnes se kiihtyy molemminpuoliseksi rakkaudeksi. Ensimmäinen suudelma saa kuitenkin Mariannen omantunnon heräämään, ja hän karkoittaa ystävänsä talosta. Mutta vaikka hän voittaakin kokonaan tämän tunteensa, ei hänen omatuntonsa lakkaa häntä soimaamasta ennenkuin hän on tunnustanut kaikki miehelleen. Hänen tunnustuksensa kylmentää kuitenkin kokonaan aviopuolisoiden välin, sillä mies, joka on käsillään kantanut vaimoansa ja rakastanut ystävänsä, ei voi antaa anteeksi sitä, että he hänen silmiensä edessä ovat häntä pettäneet, eikä uskoa vaimon jälleen rakastavan häntä.

Mutta samalla kun väli rikkoontuu, herää Mariannen rakkaus mieheensä vasta täyteen voimaansa. Hän koettaa nyt voittaa hänet jälleen omakseen, hän herää ikäänkuin uuteen elämään, hän tarttuu tosiyöhön kiinni, ottaa kodin ohjokset käsiinsä, perehtyy kaikkiin emännän toimiin, löytääpkin yksin tien yksinkertaisen kansan sydämeen. Kaikki se, mitä hän ennen on ylenkatsonut ja halveksinut, muuttuu nyt hänelle rakkaaksi siksi, että se on sen miehen maailma, jonka kunnioituksen ja rakkauden hän tahtoo voittaa. Ja se onnistuu hänelle vihdoin. Mies ei voi olla huomaamatta sitä suurta muutosta, joka vaimossa on tapahtunut, ja hänen rakkautensa herää jälleen.

Koko se puoli kirjaa, joka kuvaa Mariannen taistelua, on syvää, kaunista taidetta. Se on taistelua elämästä ja kuolemasta, joka vaikuttaa vakuuttavasti ja todesti. Teoksen alkupuoli sen sijaan on paljoo heikompi. Se on liiaksi venytetty, siinä ei ole sitä tyylin tuoreutta kuin "Pengar'issa", ei samaa yksinkertaista ja puhdasta muovailua. Niinikään vuoropuhelut ovat paljoo heikommat ja väriltömämmät. Koko teoksessa on jotain tekemällä tehtyä, melkeinp sovinnasta, se on vailla sitä välittömyyttä ja voimaa, mikä edelliselle on niin ominaista.

Senaikuiset arvostelijat yleensä ovat varsin suopeita "Fru Marianne'lle", muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Kaikkein kehuvin on "Aftonbladet". "Fru Marianne" osoittaa ehdottomasti suurta edistystä", sanoo sen arvostelija... "Kertomataidossa Ernst Ahlgren on saavuttanut miltei

mestaruuden; niin tasainen ja selvä on hänen tyyliinsä ja niin kiinteästi se mukautuu kuvattun aiheen laadun mukaan... Joskus on kuitenkin sullottu liian paljon yksityiskohtia yhteen ja kuvattu niitä turhan tarkasti sekä liiaksi toistettu pohjaltaan aivan samoja aiheita; myöskin monet episodiset kohtaukset ovat venytetyt väsyttävän pitkiksi... Teos on ehdottomasti parhaita mitä 'uusi koulumme' on päästänyt julkisuuteen, mutta arvonsa sille etupäässä antaa se seikka, että se on tunteellisen runoilijasielun luoma."^[124]

Samoin professori Karl Warburgin arvostelu on kiittävä ja hän sanoo teoksesta, että "molempien päähenkilöiden kuvauksessa on monta hyvää ja tervettä piirrettä, jotka ovat otetut suoraan luonnosta".^[125] "Dagny'ssa" nimimerkki F.S. osuu epäilemättä lähimmäksi tekijän omaa tarkoitusta sanoessansa, että teos "on terve ja raitis ylistyslaulu työn ja todellisen elämän ilon kunniaksi".^[126]

Myöskin suomalaiset lehdet asettuivat "Fru Marianne'n" suhteen hyvin suosiolliselle kannalle. "Finsk Tidskrift" sanoo sen "uskollisemmin ja luonnollisemmin kuin minkään muun ruotsalaisen romaanin kuvaavan todellisuutta",^[127] ja Werner Söderhjelm "Helsingfors Dagbladet'issa" antaa siitä seuraavan kehuvaan todistuksen: "Jos tahtois luetella kaikki 'Fru Marianne'n' ansiot, niin koituisi siitä pitkä ansioluettelo. Me tyydymme vain sanomaan, ettei Ruotsissa pitkiin aikoihin ole kirjoitettu kirjaa, joka sisältäisi niin runsaasti runoutta ja niin paljon lämmitä tunnetta elämää kohtaan, sellaisena kuin se ilmenee yhteiskunnan pienissä oloissa. Nuoren Ruotsin kirjallisuus voi pitää 'Fru Marianne'a' suurimpana voittonaan, mitä sillä pitkiin aikoihin on ollut, ja Ernst Ahlgrenille, nuorelle rouvalle, joka piiloutuu tämän miehisen salanimen taakse, takaa tämä suuri menestys varman voiton."^[128]

Sensijaan Tanskassa, jossa "Fru Marianne" ilmestyi yhteen aikaan kuin Ruotsissakin, teos sai hyvinkin vastakkaisia arvosteluja osakseen. "Politiken'in" murhaavasta arvostelusta on ollut jo puhetta. Se ei suorastaan myöntänyt kirjalle minkäänlaisia ansioita. Ja sen vaikutusta voi selvästi huomata useissa muissakin lehdissä. Niinpä esim. eräs maaseutulehti, myönnettyään, että muutamat yksityiskohdat olivat varsin kauniita ja todistivat tekijän älykkyyttä, sanoo: "Kokonaisuutena on 'Fru Marianne' keho kirja. Huonoimpia kohtia on viimeinen yhtymä nuoren vaimon ja 'perheen ystävän' välillä — varsinkin viimeksimainitun suuhun pannut sanat saavat raakuudessaan ja tyhjäänpäiväisyydessään etsiä vertaisiaan."^[129]

Sitä vastoin monet muut tanskalaiset lehdet ovat hyvinkin suosiollisia, niinkuin esim. seuraavasta otteesta voi todentaa: "Lukiessa tätä kirjaa joutuu ehdottomasti sen vaikutuksen valtaan, että on tekemisissä vakavan ja hienon kirjailijapersoonallisuuden kanssa, jolla mahdollisesti vielä voi olla yhtä ja toista opittavaa, ennenkuin hän täysin saa hallituksi muotoa ja keinoja, mutta jonka kyky kuvata elämää ja ihmisiä on jo kylliksi kypsä ja rikas, luodakseen teoksia, jotka kohoavat keskitasoa paljoo korkeammalle."^[130]

Esselde lausuu niinikään ilonsa ja kiitoksensa tästä teoksesta, saatuaan sen suoraan tekijältä itseltään. "Hyvä kirja", kirjoittaa hän Ernst Ahlgrenille, "vailla varsinaista tendenssiä ja samalla niin mieltäkiehtova, että on vaikea jättää sitä käsistään ennenkuin yhteen menoon on ahminut kaikki 400 sivua — miten kauan siitä onkaan, kun kotimainen kirjallisuus tarjosi meille jotain tämän kaltaista."^[131]

Ernst Ahlgren oli edeltäkäsinkin koettanut terästä mieltään kaikkia arvosteluja, sekä kiittäviä että moittivia vastaan. Hän tiesi itse tehneensä parastansa ja panneensa koko sisimpänsä työhönsä. Jollei se sittenkään täyttäisi vaatimuksia, niin se todistaisi vain, niinkuin hän itse sanoo Georg Nordensvanille, ettei hänellä "yleensä ollut kykyä kirjoittaa".^[132] Mutta kun isku kohtasi häntä, kun "Politiken'in" kohtalokas arvostelu tuli julkisuuteen, ei hänellä sittenkään ollut vastustuskykyä. Miksi se hänet mursi, sen me jo tiedämme. Ja siten tämä teos, johon hän itse ja epäilemättä myös hänen ystävänsä oli kiinnittänyt paljon toiveita, tuli hänelle suureksi pettymykseksi ja voittamattoman tuskan lähteeksi.

Ernst Ahlgren novellinkirjoittajana.

Ernst Ahlgren aloitti kirjallisen uransa novellikokoelmalla ja novellikokoelmalla hän sen myös lopetti. Nuo pienet kertomukset, jotka kaikista hänen elämänsä ristiriidoista ja taisteluista huolimatta heruivat hänen kynästään ja jotka hänen omasta mielestään olivat vain välityötä suurempien tehtävien lomassa, ovat sittenkin kaikkein omaperäisimmät hänen taiteilijaluonteelleen. Sillä ensi sijassa Ernst Ahlgren oli sittenkin kansan kirjailija, skånelaisen talonpojan kuvaaja. Jo hänen esikoisteoksessaan ne kertomukset, joiden aiheet ovat kansanelämästä saadut, ovat ehdottomasti parhaat, sillä näissä hänen suuri ihmisrakkautensa ja suvaitsevaisuutensa saa kaikkein kauneimman ilmaisunsa, samalla kuin hänen voimakas temperamenttinsa ja terve arvostelukykynsä pääsee parhaiten oikeuksiinsa.

Vielä paljoo korkeammalle kuin nämät ensimmäiset kertomukset ovat ne novellit asetettavat, joita hän v. 1884 jälkeen julkaisi monissa eri lehdissä ja julkaisuissa ja jotka ilmestyivät erityisinä kokoelmina osittain syksyllä 1887, osittain vasta hänen kuolemansa jälkeen. Näissä kolmessa kokoelmassa, "Folkli och småberättelser" (Kansanelämää ja pikkukertomuksia), "Berättelser och utkast" (Kertomuksia ja luonnoksia) ja "Efterskörd" (Jälkisato) on sellaisia aitohelmiä, että ne asettavat Ernst Ahlgrenin ei yksin paljoo korkeammalle kaikkia hänen aikuisiaan naiskirjailijoita, vaan yleensä parhaiden ruotsalaisten novellinkirjoittajien tasalle. Sellaiset pienet palaset kuin "Vid sotsängen", "Mor Malenas höna", "Kamrater", "Herr Tobiasson", "Cedergren gör sexa i

qväll", sekä nuo syvintä epätoivoa ja tuskaa värjäivät kuvaukset "Förbrytareblod", "Lifsleda" ja "Ur mörkret" monia muita mainitsemattakaan, ovat kaikki suoraan elävästä elämästä temmatut.

Nämät pienet novellit edustavat mitä erilaisimpia aiheita, joilla kuitenkin kaikilla on jonkinmoinen yhteinen sisällinen yhtymäkohta. Se ryhmä, joka suorastaan on otettu kansan elämästä, on niinkuin sanottu, paras ja myös lukuisin. Eri ryhmän muodostavat sitäpaitsi ne kertomukset, jotka käsittelevät tekijän omia kokemuksia, hänen lapsuuttansa, sairauttansa, kirjallisen työnsä alkuaikoja ja hänen viimeisten elinvuosiensa taistelua kuoleman ajatusta vastaan. Toisissa hän koskettaa taas yleisempiä kysymyksiä ja tuo esiin oman uskonnollisen tai siveellisen käsityskantansa.

Ernst Ahlgren itse tunsu seisovansa lähellä kansaa, olevansa työntekijä niinkuin hekin. Ja juuri tälle työtätekeväälle kansalle hän tahtoi kirjoittaa, hän tahtoi kehittyä "sellaiseksi kertojaksi, jonka teosten lukeminen voisi tuottaa heille lepoa ja huvia". Jo v. 1885 hän kirjoitti Lundegårdille seuraavat sanat, jotka paremmin kuin mikään muu selvittää meille tämän hänen suhteensa kansaan:

"Toivoisin olevani siksi rikas, ettei minun — ei ainakaan ensi kädessä — tarvitsisi kirjoittaa yleisölle... Mutta jos minulla pitäisi olla yleisö, niin tahtoisin saada sen niin laajalta ja niin syvältä kansan riveistä kuin mahdollista. Ja jospa sitten voisin näyttää heille kaiken sen, mikä heissä itsessään on tervettä ja voimakasta, jotta he eivät mistään hinnasta maailmassa tahtoisi vaihtaa sitä siihen liukkaaseen vernissaan, joka voi kiilloittaa kaiken mädänneen niin ihmeen koreaksi." [133]

Juuri sen, mikä kansassa on tervettä ja voimakasta, onkin Ernst Ahlgren näissä kuvauksissaan saanut esille.

Tarkastakaamme esim. sellaista kertomusta kuin "Vid sotsängen" (Kuolinvuoteella). Nuori pappi on kutsuttu antamaan ehtoollista köyhälle torpparille, joka makaa henkitoreissaan. Hän tulee paikalle mieli täynnä ankaria moitteita, sillä hän tietää, että mies on elänyt laittomassa suhteessa naisen kanssa, joka on istunut vankilassa lapsenmurhasta. Kun hän nyt näkee tuon naisen sairastuoteen ääressä, moittii hän heitä sen vuoksi, etteivät he ole menneet naimisiin, vaan ovat kasanneet toisen rikoksen toisen päälle. "Eikö pastori tiedä millainen minä olen?" kysyy vaimo. Heti päästyään vapaaksi vankilasta hän oli tullut taloon, jossa vaimo äsken oli kuollut ja lapset sairastuneet isoonrokoon, sillä "täytyihän jonkun heitä hoitaa. Minunlaiseeni ei mikään tartu." Ja siten hän 21 vuotta oli palvellut talossa, ollut miehen uskollisena vaimona ja lasten hyvänä äitinä, mutta itsepäisesti koko ajan vastustanut vihkimistä, samoin kuin ehtoollisellekin menoa, sillä mitenkä hänenlaisensa olisi sellaiseen kelvannut.

Yhtä ymmälle saattaa kuoleva torpparikin nuoren papin. Kuumeentapaisella kiihkolla hän on odottanut papin tuloa ja ehtoollisen jakamista, jota vailla hänen on mahdoton rauhassa kuolla, mutta niin pian kuin juhlallinen toimitus on suoritettu, siirtyvät hänen ajatuksensa jälleen maallisiin asioihin. Papin puhuessa hänelle lunastuksesta ja Jumalan armosta, sairas kohoaa istualleen ja huomattessaan raskaitten pilvien keräytyvän taivaalle, hän huudahtaa hätäntyneenä: "Marna, miten herran nimessä patruuna saa rukiin korjatuksi, jos syksy muuttuu sateiseksi!" Nuo sanat loukkaavat pappia, pitäisihän kuolevan toki ajatella sieluaan eikä surra maallisia asioita. "Hän on palvellut kartanossa 35 vuotta", selittää vaimo, "vanhat asiat istuvat hänessä sitkeässä, ja kun patruunasta on kysymys, unohtaa hän kaiken muun."

Pappi ja torpanväki edustavat kahta aivan vastakkaista maailmaa, joilla ei ole vähimpiäkään edellytyksiä ymmärtää toisiansa. He puhuvat kumpikin aivan eri kieltä ja seuraavat elämässään aivan eri lakia ja moraalia.

Kertomuksessa "Kamrater" (Toverit) kuvaa Ernst Ahlgren vanhan karjanhoitajan rakkautta elukoihinsa ja varsinkin vanhaan uskolliseen koiraansa. Mies pelastaa oman henkensä uhalla tulenvaarasta kartanon karjan, ja kun isäntä kehuu hänen rohkeuttansa ja toimekkuuttansa, niin antaa hän koko kunnian koiralleen, eipä edes suostu ottamaan vastaan kunniamitalia, jollei koira saa hänen rinnallaan olla läsnä juhlatilaisuudessa kirkossa.

Erinomaisella huumorilla ovat kertomukset "Mor Malenas höna" (Malena muorin kana) ja "Medan kaffet kokar" (Kahvin kiehuessa) kerrotut. Edellinen antaa meille pienen silmäyksen vaivaistaloon, jonka harmaiden seinien sisäpuolelle niin hyvin ilo kuin surukin löytää tiensä, jälkimäinen on varsin räikeä kuvaus kansannaisen järkipäisyydestä suhtautumisesta avioliittokysymykseen. Aivan päinvastainen sävyllään on "Historien om en näsduk" (Nenäliinan tarina), joka antaa mitä liikuttavimman todisteen siitä hellästä ja lämpimästä suhteesta, mikä kansan miehen ja naisen välillä voi vallita, vaikka kaikki ulkonaiset merkit ja todistukset puuttuvatkin.

Kansankuvauksina erinomaisia ovat myös "Storhandel" (Suurkauppa) ja "Efter torgdagen" (Toripäivän jälkeen), jotka samalla kuvaavat meille Ernst Ahlgrenia itseään kirjakauppiaina. Varsinkin jälkimäinen, jossa tekijä näyttää toteen, että hyviä ja kauniita piirteitä voi piillä yksin humaltuneen ja raa'an ihmisen sielun pohjalla.

"Minä rakastan sitä kauneutta, jota on rumuudessa", kirjoittaa Ernst Ahlgren näiden kertomusten johdosta tohtori C.D. af Wirsénille, "sitä hyvää, mikä on rikollisessa; minä rakastan kaikkea sitä, joka voi muuttaa tuomion ja kovuuden myötätunnoksi tai hyvántahtoiseksi nauruksi. Minä rakastan kaikkea, mikä parantaa ja sovittaa, sillä olen itse kärsinyt."

Tavattomalla intensiivisyydellä ovat kertomukset "I väntrummet" (Odotussalissa) ja "Bland stackare" (Raukkojen parissa) kirjoitetut. Vain se, joka itse on saanut kestää kovia ruumiillisia kipuja, kykenee kuvaamaan jotain senkaltaista kuin nuo kertomukset. Lukija tuntee itse miltei

fyysillistä tuskaa seuratessaan sairaan pojan ajatuksenjuoksua, joka pelosta vavisten odottaa sitä hetkeä, jolloin hänen vuoronsa on joutua lääkärin veitsen raadeltavaksi, mutta joka sittenkin salaa pelkonsa niin tyystin, ettei kellään ole siitä vähintäkään aavistusta.

Kahdessa pikku palasessa, "Tvist" (Riita) ja "I kupén" (Junassa) Ernst Ahlgren ivaa naisten väärää sovinnaisuuden tunnetta, ja kertomuksessa "Siffror" (Numeroita) hän kuvaa räikeällä tavalla kirjailijoiden keinoa taloudellista asemaa ja lausuu purevia totuuksia yleisölle, joka ei henno uhrata varoja kirjojen ostoon, mutta kyllä on valmis laskemaan seppeleitä kirjailijan haudalle, varsinkin jos sen kautta voi saada nimensä sanomalehdissä mainituksi.

"Förbrytareblod" (Rikoksentekijän veri), "Lifsleda" (Elämänkyllystäys) ja "Ur mörkret" (Pimeydestä), nuo kolme novellia, jotka ovat lähteneet Ernst Ahlgrenin syvimmästä sydäimestä, kuvaavat hänen omaa epätoivoista taisteluaan kuolemaa vastaan. Ensimmäisen niistä, niinkuin jo mainittu, hän kirjoitti itsemurha-yönään Kööpenhaminassa kesällä 1887. Se on kertomus nuoresta miehestä, joka aikoo tehdä itsemurhan siksi, että tyttö, jota hän rakastaa, on hyljännyt hänet, mutta hän ottaakin tytön hengiltä, kun tämä ivaa hänen tunnettansa ja yrittää kääntää asian leikkiksi. Itse aiheessa ei ole mitään erikoista, pikemmin se on miltei banaali, mutta kertomatapa on suorastaan mestarillinen. Sen takana on ihminen, joka on katsonut kuolemaa suoraan silmiin, se on puhjennut esille inhimillisen tuskan syvimmästä hetteestä, jokainen sana, joka on paperille piirretty, on kyynelillä ja verellä kostutettu.

"Lifsleda" on syntynyt varmaan samana kesänä, Ernst Ahlgrenin oleskellessa Gustaf af Geijerstamin luona. Itsemurha-ajatuksen vainoomana hän samoili yksin metsissä ja kuuli alituisesti kiusaajan äänen korvissansa. Ehkäpä hänetkin, niinkuin kertomuksessa, pieni lapsi sai estetyksi täyttämästä synkkää aiettansa, pieni lapsi, joka päivisin seurasi hänen kintereillään, öisin pyrki hänen makuutoverikseen ja siten vähitellen pehmeällä kätösellään ja luottavalla äänellään sai hänessä jälleen elämänhalun heräämään.

"Ur mörkret", niinkuin jo aikasemmin on mainittu, kuvaa erästä joulukuunilta v. 1887, jolloin Ernst Ahlgren, taisteltuaan jälleen itsemurha-ajatusta vastaan, kertoi Axel Lundegårdille elämäntarinansa. Hämärissä mies ja nainen istuvat siinä yhdessä ja pimeän läpi kajahtaa elämän kanssa lopullisen tilinsä tehneen naisen ääni. Hän puhuu siinä suhteestaan isäänsä, joka kasvatti häntä kuin poikaa, hän kuvaa sitä häpeän ja alennuksen tunnetta, joka heräsi hänessä jo lapsena siksi, että hän pojan puvustaan ja tavoistaan huolimatta oli sittenkin vain tyttö, nainen, jolla ei ollut edes ihmisoikeutta, hän kertoo siinä avioliitostaan, siitä häpeästä, jonka sekin hänen ylitsensä veti, ja vihdoin suhteestaan mieheen, johon hän koko sielullaan oli kiintynyt, mutta joka piteli häntä vain leikkikalunaan ja heitti hänet luotaan väsyttyään tähän leikkiin. Ernst Ahlgrenin koko elämän traagillisuus on kuvattuna tässä pienessä palasessa, mutta samalla sillä on laajempikin kantavuutensa. Se on palanen naisen kohtaloa yleensä, "paarian, joka ei koskaan voi kohota kastiaan korkeammalle".

Näiden novellien joukossa on pari kertomusta, joissa Ernst Ahlgren siksi voimakkaasti heilutti ivan ruoskaansa, että ne nostattivat pahaa verta häntä vastaan. Niinpä esim. "Cedergren gör sexa i qväll" (Cedergren pitää illalliset tänä iltana) nimisen kertomuksen johdosta hän sai vastaanottaa seuraavan nimettömän kirjeen, joka kuvaa selvästi sen ajan ahdasta käsityskantaa:

"Olen lukenut 'Sveassa' kertomuksen nimeltä 'Cedergren gör sexa i qväll'. Jos te sen olette kirjoittanut, niin rukoulen Jumalaa varjelemaan minua, etten tulisi lukeneeksi enää mitään muuta teidän kynänne tuotetta. Tiedättekö, miten paljon myrkyä teidän sanoissanne piilee? Tiedättekö miten paljon katkeraa sappea te voitte vuodattaa äidin sydämeen? Mitä ovat nuo siveettömät romaanit, jotka kiihoittavat aistillisuutta, tällaiseen kertomukseen verrattuna? Ne kiihoittavat hetkeksi, mutta kiihoitus menee ohitse, te sen sijaan turmelette ihmisen ajaksi ja iankaikkisuudeksi. Ajatelkaa tätä ennenkuin on liian myöhäistä!"

Kertomus kuvaa vetelehtivää ylioppilasta, joka salatakseen oman laiskuutensa ja kehnoutensa vetää nenästä kaupunkiin tullutta vanhaa äitiään ja pitää hänen kustannuksellaan iloiset juomakestit. Ylioppilas on tosin räikein värein kuvattu, mutta hän ei pohjaltaan ole sittenkään turmeltunut, hän rakastaa vanhaa äitiään kaikesta huolimatta ja hänen pilansa, koettaessaan pelastaa oman nahkansa, ei mitenkään ole tarkoitettu petokseksi. Tämän kevytmielisen pojan rinnalla kohoaa äidin hahmo kahta vertaa kauniimpana ja ihanteellisempänä. Jos Ernst Ahlgrenilla tätä kertomusta kirjoittaessaan on ollut jokin määrätty tarkoitus, niin on hän tahtonut kuvata syvintä ja itsensäuhraavinta äidnrakkautta eikä suinkaan äidin halveksimista ja pilkkanapitämistä, niinkuin yllämainitun kirjeen kirjoittaja olettaa.

Toinen kertomus, joka tuotti Ernst Ahlgrenille ikävyyttä, oli "Fairbrooks krögare" (Fairbrookin kapakoitsija), sillä se herätti paljon paheksumista hyvässä Hörbyssä. Hörbyläiset, niinkuin sanottu, eivät katsoneet Ernst Ahlgrenin tuotantoa suopein silmin, ja kun tämä kertomus nyt ilmestyi, olivat he heti tuntevinaan siinä itsensä. Kertomuksessa oli varsinkin kaksi kohtaa, jotka heidän mielestään erehtymättömästi olivat suunnatut heitä vastaan: siinä esiintyy näet kaksi emansipeerattua rouvaa, jotka syövät päivällistä ravintolassa miestensä seurassa — sellaista oli todellakin kerta tapahtunut Hörbyssä! sekä kuvataan hautajaisia, joissa vainajan juomaveikot kulkevat ruumissaatossa kuin "parvi suuria, kömpelöitä elukoita" — siitä ei ollut kovinkaan kauan, kun Hörbyn totiherrat olivat saattaneet erään pienen yhteiskuntansa jäsenen viimeiseen lepoonsa.

Olihan tässä yllin kyllin syytä, jotta viha alkaisi kiehua kyläläisten suonissa! He uhkasivat murskata Ernst Ahlgrenin kainalosauvat palasiksi, koska hän oli uskaltanut haukkua heitä elukoiksi. Eikä siinäkään kyllyiksi. Hänelle oli kostettava tuntuvalta tavalla, vieläpä samoilla aseilla, joita hän itsekin oli käyttänyt: ja niinpä ilmestyi painosta häväistyskirjoitus: "Fairbrooks blåstrumpa. Hennes lefnad och gärning och slutliga ändalykt" (Fairbrookin sinisukka. Hänen

elämänsä ja toimintansa ja lopullinen kuolemansa.) Tämä tekele, joka tuli julkisuuteen vuotta ennen Ernst Ahlgrenin kuolemaa ja osoittaa puolestaan miten vähän arvoa hänen lähin ympäristönsä pani hänen työhönsä, oli kuitenkin siksi hävytön ja liioiteltu, että se ampui kerrassaan yli maalinsa. Se ei saanut muuta aikaan, kuin että välit yhä enemmän kiristyivät ja että Ernst Ahlgrenin vastenmielisyys Hörbytä kohtaan kasvoi vielä entistään suuremmaksi. Mutta taiteilijaan hänessä se ei ulottunut. "Se on kylliksi, enemmän kuin kylliksi!" kirjoittaa hän sen johdosta Matille. "Suorastaan reklaami minulle. Ei ainoakaan sana osu minuun! Valheet liian karkeita. Sävy niin raaka, että yksin minun ulkomuotonikin pitäisi todistaa jokaiselle ihmiselle, että ... no niin. Jos pääskynen olisi pudottanut hiukan likaa päälleni, niin se ei olisi tehnyt minuun sen kummempaa vaikutusta kuin tämäkään: minä hymyilen ja näpäytän sormellani pois sen, minkä pikku eläin on päälleni karistanut." [134]

Mutta Ernst Ahlgrenin kimppuun kävivät arvokkaammatkin vastustajat kuin yllämainittujen nimettömien sepustuksien kirjoittajat, syyttäen häntä siitä, että hän liiaksi tahtoi kuvata kaikkea sellaista, mikä oli rumaa. Gustaf af Geijerstamin toimittamassa julkaisussa "Revy" oli v. 1886 ilmestynyt Ernst Ahlgrenin kirjoittama novelli "Om en hökass" (Heinäkuorman ääressä), joka antoi "Vårt land" lehden arvostelijalle aihetta ankaraan hyökkäykseen; hän väitti sen näet liian yksipuolisesti tuovan esiin ruotsalaisen talonpojan rumia puolia, sen taipumusta juoppouteen, riitaisuuteen ja kiroilemiseen.

Tämän arvostelun johdosta Ernst Ahlgren tarttui itse kynään puolustaen sekä itseään että sitä kansaa, joka oli niin lähellä hänen sydäntään.

"Sanoessanne, että se piirre, jota heinäkuormakertomuksessani olen kuvannut, on 'luonnon mukaan esitetty'", vastaa hän arvostelijalle, "te myönnätte että, joskin kuvaus on raaka ja inhottava, tämä raakuus ja inhottavuus on ominaista niille esikuville, joita luonnonmukaisesti olen kuvannut. Sallikaa minun kaikkein ensiksi sanoa pari sanaa siitä kansasta, jonka keskuudessa olen kasvanut ja jonka elämäntavoista ja käsityskannasta en voi kokonaan vieraantua, niinkauan kuin mielessäni säilyy yksi ainoakin lapsuudenmuisto.

"Skånelainen pienviljelijä, päivätyöläinen, torppari tai maanviljelijä käyttää usein sellaista puhetapaa, joka voi loukata hienotunteisempia korvia. Mutta moni sana, joka hienon maailman mielestä tuntuu raa'alta ja epähienolta, ei ole sitä näiden ihmisten mielestä, sillä heillä ei ole näille asioille muunlaisia ilmaisumuotoja kuin sellaisia, jotka tuntuvat meistä karkeilta. Heillä on toinen kieli kuin meillä, siinä koko asia!"

Myöskin kirjeessään Ruotsin Akademin sihteerille, tohtori C.D. af Wirsénille, joka arvosteluissaan yleensä aivan sokeasti tuomitsi koko uudemman kirjallisuuden, Ernst Ahlgren puolustaa kantaansa seuraavin sanoin:

"Minä olen maksanut veroni rumuuden kuvaamiselle. Niin! Minä rakastan sitä, mikä on rumaa. Minä rakastan sitä intohimoisesti, jos siinä on hitunenkin kauneutta, hiukankin huumoria, yksi ainoakin sovittava piirre; silloin tahdon kuvata rumuutta voidakseni tuoda esiin tämän ainoan piirteen ja sanoa: 'katsokaa, yksin tässä alhaisessa ja rumassa ja huonossakin on jotakin hyvää'. Niin, tahtoisin opettaa ihmisiä rakastamaan sitä kauneuden hitusta, mikä rumuudessa piilee. Kuinka usein elämässä tapaamme täydellistä kauneutta? Mutta rumuutta me tapaamme joka päivä, ja miten usein kuljemme inhoten sen ohi — vaikka siinä voikin olla pienoinen valontäplä, joskaan meidän silmämme ei sitä keksi. Minä rakastan sitä kauneutta, mikä rumuudessa on, sitä hyvää, mikä rikollisessa on; minä rakastan kaikkea sitä, joka voi kääntää tuomion ja kovuuden myötätunnoksi tai hyväätahtoiseksi pilaksi. Minä rakastan kaikkea, mikä sovittaa ja parantaa, sillä minä olen itse kärsinyt.

"Siksi minä pyydän saada kuvata rumuutta, kaikkea sitä mitä ympärilläni olen nähnyt, ilman minkäänlaista kultausta." [135]

Mutta väärin olisi olettaa, ettei Ernst Ahlgren olisi niittänyt myös julkista kiitosta novellikokoelmiensa johdosta. Ellen Key kirjoitti erittäin suosiollisen arvostelun "Dagny" lehteen sanoen siinä m.m., että "oleskelu maalla on tehnyt Ernst Ahlgrenista varsinaisesti *maaseudun* runoilijan", jolla alalla "hän Ruotsin kirjailijoiden parissa viime kuluneena vuosikymmenenä onkin ainoa". Ja sitten hän jatkaa: "Ei mikään luokka ole erikoisesti hänen haaveilunsa tai epäilynsä esineenä. Miehet yhtä paljon kuin naiset, eläimet yhtä paljon kuin ihmiset, rikkaat yhtä paljon kuin köyhät, vanhoilliset yhtä paljon kuin vapaamieliset — kaikki he saavuttavat hänen myötätuntonsa." [136]

Ernst Ahlgren, joka asetti myös itse pienet kertomuksensa suurten romaaniensa edelle, pani epäilemättä eniten arvoa seuraavaan arvosteluun, jonka Georg Brandes julkaisi 'Politiken'issä "Folkliif och småberättelser" teoksen johdosta, ja jossa hän antaa kauniin tunnustuksen Ernst Ahlgrenin tuotannolle ja hänen kirjalliselle kyvyilleen yleensä.

"Ne kaksi romaania, joita rouva Benedictsson saa kiittää maineestaan", kirjoittaa Georg Brandes, "eivät anna oikeaa eikä parasta käsitystä hänen kyvystänsä. 'Pengar' on varsin rohkea kirja, mutta se loppuu kapinaan, ja meillä on ollut kirjallisuudessa jo niin monta miehen ja naisen välistä kapinaa, ettemme enää siedä useampia.

"'Fru Marianne', joka oli omansa voittamaan suuren lukijakunnan puolelleen, oli varovainen kirja ja liian lavea.

"Omaperäisimmät, mitä hän tähän asti on tuottanut, ovat hänen ensimmäiset kertomuksensa 'Från Skåne' sekä pieni reipas ja elokas näytelmä 'Final', jonka hän yhdessä Axel Lundegårdin kanssa on sepittänyt. Siinä on kaksi naishahmoa, hyljätty vaimo, joka viimeiseen asti yrittää pysyä nuorena ja kauniina, ja elämänhaluinen, toimekas, omia etujaan valvova koketti — kumpikin

erinomaisella terävyydellä ja voimalla kuvatut.

"Uudessa teoksessaan 'Folklif och småberättelser' on tekijä hankkinut itselleen täydellisen hyvityksen siitä tappiosta, jonka 'Fru Marianne' hänelle tuotti. Kokoelma on omaperäinen ja arvokas ja antaa meille käsityksen hänen kykynsä kantavuudesta. Näissä enimmäkseen lyhyissä kertomuksissa on sama tuoreus ja elökkaisuus, kuin etevän maalarin luonnon mukaan maalaamissa luonnoksissa, joita useinkin voi asettaa suurempien, valmiiksi maalattujen taulujen edelle. Niiden lämmin väritys ja miehuullisen voimakas sävy johtuu siitä, että tekijä tuntee tarkasti ja perinpohjaisesti sekä ihmiset että olot Etelä-Ruotsissa, josta hän kernaimmin aiheensa ammentaa. Hän tuntee skånelaisensa samoin kuin rouva Ancher skagenilaisensa. Hän on itse elänyt heidän parissaan, hän on käyttänyt sekä silmiään että korviaan ja ottanut sydämellään kaikkeen osaa.

"Vanhoissa tarinoissa kerrotaan usein jostakin taikakeinosta, joka oikealla tavalla käytettynä saattaa ihmisen ymmärtämään lintujen kieltä. Ja niinpian kuin hän sen oppii, avautuu hänelle uusi maailma. Mutta yhtä vaikea kuin sadun prinssin on oppia ymmärtämään siivekkäiden olentojen kieltä, yhtä vaikea on kaupunkilaisenkkin ymmärtää itseensä sulkeutuneen maalaiskansan tunteita ja ajatuksenjuoksua. Hän tarvitsee avaimen voidakseen selittää tätä mielikuvituksen ja ennakkoluulojen ja unelmien salakirjoitusta.

"Rouva Benedictssonilla on tämä avain; hän on täydellisesti selvillä skånelaisen talonpojan käsitys- ja ajatuskannasta kaikissa elinkysymyksissä, aivankuin hän kaikessa olisi hänen vertaisensa.

"Kokoelman kertomukset ovat useammilta eri vuosilta, mutta parhaat, ilahduttavasti kyllä, ovat vuodelta 1887, yhtä verrattomia sekä havaintojen että muodon puolesta sekä aito-taiteilijalle täysin arvokkaita...

"Kaksikin eri seikkaa niissä viehättää lukijan mieltä: ensinkin se tavaton varmuus, jolla todellisuutta on kuvattu, se täsmällinen varmuus, jonka tarmokas tyyneys tekee lukijaan sen vaikutuksen, että kaikki on tapahtunut juuri niinkuin on kuvattu: juuri tuolla tavalla ajattelee ja tuntee vanha talonpoika kuolinvuoteellaan, juuri tuollainen on hänen uskollinen jalkavaimonsa, joka miehen vuoksi ei ole suostunut hänen vihityksi vaimoksensa, tai: juuri tällä tavalla mustasukkaisuuden aiheuttama murha tapahtuu maalla, juuri tuon luonnonväittämättömyyden vaatimuksesta, joka on kaikkia perusteluita voimakkaampi.

"Toiseksi tuottaa mieluisan yllätyksen tekijän herkkä silmä näkemään kaikkea koomillisuutta, joka ilmaisumuodossaan on niin täysin hillittyä. Kuu hän on vakava, kuvaa hän yhtä rohkeasti todellista elämää epäpuhtaine tai traagillisine omituisuuksineen kuin Henrik Pontoppidan meillä lyhyissä, mestarillisissa kansanelämäkuvauksissansa. Kun hän esittää jonkun koomillisen tilanteen — ja sen hän tekee varsin usein — astuu hän samoja jälkiä kuin Schandorph meillä. Mutta siinä, missä Schandorph nauraa, on Ernst Ahlgrenilla vain veitikka silmässä...

"Kokonaisuutena kokoelma on keväisen terve kuin heikosti tuoksuva, mutta väririkas ruoho- ja metsäkukkakimppu, jonka poimii varhain aamulla kasteen ollessa vielä maassa."^[137]

Tällä myötätuntoisella ja täyttä tunnustusta antavalla arvostelullaan Georg Brandes tahtoi lieventää sitä murhaavaa tuomiota, joka edellisenä kesänä "Politiken" lehdessä oli tullut "Fru Marianne'n" osaksi, joskaan hän ei sitä suorastaan peruuttanut,

---

Kirjallisia otteluita.

"Nuoren Ruotsin" kirjailijat, joita aluksi kaikilla tahoilla oli tervehditty ilolla uuden kirjallisen kukoistusajan edelläkävijöinä, joutuivat 80-luvun loppupuolella mitä ankarimman vastustuksen ja vainon alaisiksi. Siihen vaikutti osaltaan heidän hyökkäyksensä uskontoa ja yhteiskuntajärjestelmää vastaan, mutta ensi sijassa sittenkin Strindbergin teokset. Varsinkin sen jälkeen kuin "Giftas" teosta vastaan nostettu oikeusjuttu päättyi Strindbergin eduksi, kiihtyi taistelu konservatiivisella puolella äärimäisyyteen asti. C.D. af Wirsén hyökkäsi vasta perustetussa "Vårt land" lehdessä, jonka ohjelmaan kuului "epäsiveellisen ja herjaavan kirjallisuuden vastustaminen", ei yksin ruotsalaisen, vaan myöskin ulkomaalaisen realistisen kirjallisuuden kimppuun, ilmaisten niin suurta ahdasmielisyyttä ja naurettavaa kömpelyyttä arvostelutavassaan, että sen vertaista tuskin missään muussa maassa on tavattu. Naurettavan surullinen oli niinkään n.s. "siveellisyysanomus", jonka useat henkilöt, niiden joukossa myös yllämainittu "Vårt land" lehden arvostelija ja Ruotsin Akademan sihteeri, jättivät kuninkaalle, valittaen siinä, "että itsessään niin hyödyllistä painovapautta oli viime aikoina häikäilemättömästi väärinkäytetty ja että kaikkein siveettömmät painotuotteet kaunokirjallisuuden nimellä ja muka vapauden, valistuksen ja kehityksen edistämisen tarkoituksessa olivat ruvenneet levittämään vietteleviä oppejansa, sekoittaneet yleisön oikeudentunnon sekä riistäneet siltä uskon Jumalaan ja hänen pyhään sanaansa siten tuottaen turmelusta sekä ajaksi että iankaikkisesti". Vähä väliä ilmestyi niinkään vanhoillisten lehtien palstoilla lähetettyjä kirjoituksia, jotka olivat milloin "Opettajan", milloin "Olevien olojen ystävän" y.m. allekirjoitettavia ja jotka sanojaan säästelemättä sätivät sekä nuoria kirjailijoita että heidän kustantajaansa, Albert Bonnieria. Voiton kaikista tällaisista hyökkäyksistä vei kuitenkin v. 1887 ilmestynyt lehtori John Personnen lentokirjanen "Strindbergs-litteraturen och osedligheten bland skolungdomen" (Strindberg-kirjallisuus ja siveettömyys koulunuorison parissa), jossa tekijä väittää koko uudenaikaisen ruotsalaisen kirjallisuuden puolustavan täydellisesti vapaata sukupuoli-elämää ja syytti sitä siitä

epäsiveellisestä elämästä, joka vallitsi koulujen oppilaiden keskuudessa. Kirja, jolla ahdasmielisyydessä ja räikeydessä tuskin on vertaistansa, herätti suurta paheksumista "Nuoren Ruotsin" kirjailijoiden parissa, ja Gustaf af Geijerstam kehoitti m.m. Ernst Ahlgrenia julkisesti panemaan vastalauseensa.

Ernst Ahlgren, joka parasta aikaa oli Parisissa, ei tahtonut sitä kuitenkaan tehdä. Vaikka hän persoonallisesti seisoikin lähellä useita nuoria kirjailijoita, niin ei hän sittenkään tuntenut niin täydellistä yhteenkuuluvaisuutta, että hän olisi voinut ikäänkuin astua rivistä esiin ja puhua kaikkien puolesta. Vastatessaan kieltävästi Gustaf af Geijerstamille selittää hän lähemmin kantaansa seuraavasti:

"Kun minä ymmärrän, *miksi* ihmiset ovat tulleet sellaisiksi kuin he ovat, niin en voi oikein olla harmissani siitä, että he ovat sellaisia. Jos voisin manata esiin jonkinmoista paheksumista suuntaan tai toiseen, niin kirjallinen asemani olisi paljoka helpompi, silloin voisin yhtyä samaa-ajatteleviin, voisin olla huomaamatta sitä hyvää, mikä vastapuolueessakin on. Vaan nyt! Minulla on pohjaton halu nähdä ja ymmärtää; kaikkea, kaikkea, mihin voin ylettyä. Mihinkä sitä kelpaa sellaisella luonteella? Tämä luontainen vaistoni, haluni käsittää kaikkea, minkä voin tavoittaa, on voimakkaampi tahtoani ja järkeäni. Se on jonkinmoinen traagillinen kohtalo, sillä kun minulla samalla on niin onneton tarve voittaa ihmisten myötätuntoa, joudun tahtomattanikin persoonallisiin hankauksiin ja ristiriitoihin, joita vastaan luontaisen herkkämielisyyteni vuoksi en voi koskaan kyllin panssaroitua."^[138]

Samoin Ernst Ahlgren seuraavana syksynä kirjeessään Gustaf af Geijerstamille puhuu jälleen suhteestaan "nuoriin" vastustaen sitä ajatusta, että kaikki nuoremmat kirjailijat voisivat lukeutua ikäänkuin yhteen puolueeseen. Geijerstam, jonka oli määrä pitää esitelmiä ruotsalaisesta kirjallisuudesta, oli näet maininnut Ernst Ahlgrenille aikovansa käsitellä häntä yhdessä Tor Hedbergin sekä muiden nuorten kanssa, ja sen johdosta Ernst Ahlgren sai aihetta puhua itsestään sekä asemastaan eri puolueihin nähden. "Minä kannatan aseellista puolueettomuutta", sanoo hän. "Minkään puolueen puolesta en tahdo taistella... En yhdy mihinkään ohjelmaan, joka sitoo minut taistelemaan uskontoa ja voimassa-olevaa moraalista vastaan... Sinua, Tor Hedbergiä ja Levertiniä seison lähempänä kuin toisia. Mutta me olemme toistaiseksi saaneet aivan liian vähän aikaa voidaksemme rynnistää toimia. Pysykäämme yhdessä ja voittakaamme maa-alaa, hiljaa mutta varmasti. Ei kellään meistä ole vielä kylliksi voimaa taistella ja voittaa, ja jokaisen yksityisen tappio vahingoittaa nuorta kirjallisuuttamme kokonaisuudessaan."

"Sen tähden en millään ehdolla ota osaa pitkin koko linjaa ulottuvaan taisteluun."^[139]

Ernst Ahlgren oli kuitenkin valmis persoonallisesti ottamaan osaa toiseen taisteluun sekä julkisesti lausumaan siitä mielipiteensä. Keväällä 1887 oli Georg Brandes julkaissut "Politiken" lehdessä kirjoituksen siveellisyyssyyskysymyksestä, jossa hän hyökkäsi yhtä sen innokkainta kannattajaa, neiti Elisabeth Grundvigiä vastaan, herättäen siten hänen hengenheimolaistensa parissa koko pohjoismaissa mitä suurinta paheksumista ja nostattaen sanomalehdissä kiihkeän väittelyn, johon m.m. Björnson ja tanskalainen kirjailija Hostrup ottivat osaa ankarasti ahdistuen Brandesia. Vaikka Ernst Ahlgren ei kannattanut Brandesin vapaata käsityskantaa siveellisyyssyyskysymyksessä, niin ei hän silti voinut hyväksyä vastapuolueettakaan, joka ahdasmielisyydessään teki itsensä syyppäksi yhtä suureen liioitteluun kuin Brandeskin. Varsinkin hän paheksui sitä, että yleinen mielipide kahlehti yksilöiden toiminta- ja sananvapautta ja harjoitti terrorismia, etenkin naisten suhteen, jos nämä uskalsivat ilmaista yleisestä mielipiteestä poikkeavan kantansa.

Näitä mielipiteitään Ernst Ahlgren esitti kirjoituksessaan "Saedligheds-Terrorismen paa svensk Grund" (Siveellisyyshirnuvalta ruotsalaisella pohjalla) "Politiken" lehdessä syysk. 13 p:nä 1887, valaisten väitteitään useilla mielenkiintoisilla esimerkeillä. Niinpä hän esim. kertoo, miten eräs nainen, joka ei muiden mukana ollut poistunut erästä kokouksesta, jossa oli keskusteltu siveellisyyssyyskysymyksestä, julistettiin pannaan, s.o. kaikki hänen tuttavansa vetäytyivät erilleen hänen seurastansa. Samoin eräs ylioppilas, joka samassa kokouksessa oli uskaltanut lausua ilmi mielipiteensä, oli kadottanut apurahansa, ja kun hänelle yksityisesti kerättiin varoja opintojen jatkamista varten, oli eräs vapaamielinen virkamies luvannut avustaa häntä vain sillä ehdolla, että avustajien nimet eivät tulisi julkisuuteen. — Kustantajayhdistys oli niinikään päättänyt eroittaa joukostaan jokaisen kustantajan, joka uskalsi painattaa jonkun julkisesti epäsideelliseksi julistetun kirjoituksen. — Ja eräältä naislehden toimittajalta oli koetettu salaisesti agiteeraamalla riistää hänen yksityistuntinsa, koska hän vapaata keskusteluoikeutta puolustavassa lehdessään oli antanut tilaa nuoren tytön sairaalloista tunne-elämää esittävälle kuvaukselle.

"Sellainen on siveellisyys-hirnuvalta," huudahtaa Ernst Ahlgren. Ja lopuksi hän vielä omasta puolestaan lausuu seuraavat sanat niille, jotka ehkä hänen "sanojensa johdosta tahtoivat asettaa hänet nurkkaan häpeämään epäsideellisyysapostolien tai muiden pahantekijöiden pariin":

"Minulle on aivan yhdentekevää, ovatko ne, joita tämä hirnuvalta uhkaa, oikeassa tai väärässä. Että tällainen hirnuhallitus on olemassa, on kylliksi tehdäkseen minusta sen leppymättömän vihollisen. Vaikkapa, niinkuin itse Björnson, asettaisin nitseellisen puhtausvaatimuksen jokaiselle sulhaselle tai samalla kauhulla kuin yhteiskuntamoraalimme valvoja, C.D. af Wirsén torjuisin luotani miehen ja naisen välisen yhdenvertaisuusvaatimuksen, niin inhoisin sittenkin yhtä suuressa määrin tätä hirnuvaltaa.

"Sillä niin kauan kuin ulkonaista painostusta käytetään syiden ja vastasyiden asemesta, ei tämä uusi kysymys ole mitään muuta kuin vanha valhe, ja me omistamme yhä edelleenkin: vain kalkittuja hautoja mädänneitten tapojen ympärillä."

Vaikka tämä kirjoitus ei suoranaisesti puolustakaan Brandesia, niin hänen vastustajansa antoivat

sille sittenkin sellaisen selityksen, kun paria kuukautta myöhemmin Ernst Ahlgrenin kirjoitus "Georg Brandes esitelmöitsijänä" "Hemvännens" lehdessä toi uutta vettä heidän myllyynsä. Ernst Ahlgren oli näet Kööpenhaminassa seurannut suurella ihastuksella ja innolla Brandesin luentoja ja kuvasi nyt yllämainitussa kirjoituksessaan sekä kuulijakunnan innostusta että luennoitsijan suurta esittämiskykyä ja persoonallista viehätysvoimaa. Osoitteena Ernst Ahlgrenin tyylistä sekä hänen suuresta innostuksestaan saakoon tämä kirjoitus tässä sijansa.

"'Frue Kirke' kohoaa synkkänä pilvistä iltataivasta vasten, yliopiston kiviröykkiö rajoittaa aukiota toiselta puolen, portailla seisoo vihmasateessa tiheään sulloutunut ihmisjoukko riippuen suuren suljetun oven edustalla kuin mehiläisliuta ennen parveilua — ulottuen aina katukäytävälle saakka, missä muutamat ylioppilaat lämpimikseen astuvat edestakaisin.

"Sisällä opinahjossa, valtavienvien takana on hiljaista, käytävät ovat tyhjinä ja ovenvartija torkkuu arvokkaana paikallaan; leveät portaot ovat puolipimeät, mutta seinämaalauksille lankeaa valo pääportaiden korkeista kandelaabreista, jotka valaisevat ylintä käytävää. Ovia alhaalla ei avata ennenkuin täsmälleen seitsemältä, väräjävässä kaasuvälössä värjöttää äänettömänä ja autiona pitkä käytävä hukkuen lopulta pimeään.

"Varjosta astuu esiin yksinäinen mies, eroittuen valoa vasten kuin selväpiirteinen varjokuva. Solakka vartalo; joustava käynti; karakteristinen pää, hiukan eteenpäin kumartunut, mutta silti ylpeä ryhdiltänsä, jonka suora, kiiltävä musta tukka, kohottuaan ensin ylöspäin yhtenä ainoana kaarena, laskeutuu alas otsalle. Piirteitä on mahdollon eroittaa, ei muuta kuin pään muodon, mutta sekin jo riittää, jotta tuntisi sen kerrankin nähtyänsä.

"Mies asettuu seisomaan reunimmaisten portaitten ääreen, nojautuu kandelaabrien tummaa rautaa vasten, sulautuu ikäänkuin kokonaan niihin. Ja siihen hän jää liikkumattomana odottamaan.

"Mitä hän odottaa?

"Ehkäpä hän haluaa nähdä, miten hänen tähtensä paikoista tapellaan, tai ehkäpä häntä vain huvittaa tarkata täältä kuulijakuntaa, jonka hän ennen on nähnyt vain kateederista käsin.

"Kello lyö. Alhaalta kuuluu kohinaa, ikäänkuin kuohuvan veden ääntä, ihmisalo syöksyy lähimpiä portaita ylös, täyttää sen kuin yhdellä ainoalla valtavalla suononiskulla, ja virtaa sitten eteenpäin käytävän läpi kiiruhtavien askelten äänen kajahtaessa holvikatoksen alla. Ei kukaan astu, kaikki juoksevat virran kantamina, kuljettamina, ajamina eteenpäin.

"Mutta ei mikään virta ulotu yksinäisen miehen luo tyhjien portaitten päähän, ei kukaan pane häneen huomiota: itsensäilytysvaisto valtaa jokaisen mielen.

"Sisällä luentosalissa on turvallisesta paikasta hauska tarkata kaikkia noita erilaisia kasvojenilmeitä, jotka pistävät esiin pahimman tungoksen keskeltä: siinä on intoa, harmia, epätoivoa, kun kaikki ponnistukset näyttävät turhilta ja kyynärpäät askaroivat joka puolella; siellä täällä joku elämänhaluinen nuorukainen, joka nauraa joko omille tai toisten ponnistuksille; ylioppilaita, jotka harppaavat penkkien ja pöytien yli anastaakseen itselleen istumapaikan; naisia, jotka mittelevät tarmokkaasti voimiaan miessukupuolen kanssa. Ei ketään arkailla. Kukin on itseään lähinnä.

"Jokainen nurkka, jossa ihminen vain voi seisoa, on ennätetty, aina käytävään saakka, missä kauvoja kurotetaan ja varpaille kohotaan toivossa, että sieltäkin saattaisi jotain nähdä ja kuulla.

"Melu vaimenee suhinaksi ja sitten äkkiä kaikki hiljenee. Joukon keskellä häämöittää tumma pää ja ylöspäin työntynyt tukka, mikä antaa koko ulkomuodolle taistelun leiman. Se on Georg Brandes.

"Tuossa hän seisoo, hiukan hengästyneenä — siltä ainakin tuntuu — ja ennenkuin hän alkaa puhua, luo hän kuulijajoukkoon levollisen, miltei välinpitämättömän katseen, joka ponnistuksitta näyttää huomaavan pienimmätkin seikat ja joka säkenöi kylmää ja terävää järkeä, järkeä, joka ei lainkaan ole sopusoinnussa hänen hermostuneitten, vuoroon katkeruutta ja kovuutta, vuoroin miltei lempeyttä ilmaisevien kasvojensa kanssa.

"Nämät kalpeat kasvot, liikkuvat kulmakarvat, suora, matala, poimujen uurtama otsa, herkäät sieramet ja etsivä, teräksenharmaa katse tietävät paljonkin kertoa ja vieläkin enemmän selittää sille, joka tarkasti niiden vaihtelua seuraa. Helposti voi ymmärtää, miten tätä miestä, jolla on niin terävä ja läpituokea arvostelukyky ja niin terve järki, jonka maailmankäsitys on täysin helleeninen ja jonka suonissa virtaa itämaista verta, miten tätä miestä ehdottomasti täytyy joko sokeasti ihailla tai sokeasti vihata, aina sen mukaan vetäkö hän puoleensa vai työntää luotaan — voi ymmärtää, että kaikkein vähimmin hänen osakseen voi tulla sitä, mitä jokaisella ensi sijassa on oikeus vaatia: nimittäin *oikeutta*.

"Hän alkaa puhua. Kun vertaa äänen hillittyä rauhallisuutta kasvojen intohimoiseen levottomuuteen, joita hän ei koskaan saata kokonaan hillitä, muistuu ehdottomasti mieleen hänen omat sanansa 'Berlinin' esipuheensa: 'Tunnelmani ovat usein ristiriidassa keskenään, mutta ajatukseni ani harvoin.' Esityksen levollinen varmuus on sukua 'Hovedstrømninger'ille sekä niille kirjallisille luonnekuville, jotka ovat opettaneet meitä ihailemaan Georg Brandesin voimakasta ja eheätä persoonallisuutta, mutta kasvojen nopeat vaihtelut sen sijaan tuovat mieleen poleemikon, ja kesken vakavaa esitystä välähtää joskus esille tuo taisteluun valmis sukkeluus, säälimätön iva ja taitava aseidenkäyttö, jotka helposti voivat iskeä sellaisia haavoja, jotka umpeen mentyäänkin kätkevät arpiensa alle kalvavaa vihaa.

"Georg Brandes ei vaikuta käsien liikkeillä eikä hän ehdoin tahdoin anna tilaisuutta suosionosoituksille, opittu kaunopuheisuus on hänelle vierasta, hän ei koeta millään väkinäisellä

tavalla imponeerata. Teennäisyydestä vapaa yksinkertaisuus ja luonnollinen tasaisuus on ominaista hänen esitykselleen. Hän kahlehti kuulijoiden huomion esityksensä sisällöllä ja ajatusjuoksunsa selvyydellä, milloin hän haluaa selittää tai tutkia jotain seikkaa, sekä taiteellisella havainnollisuudellaan, kun hänen mielensä tekee kuvata jotakin. Hän osaa keskittää ajatuksensa, puristaa aineensa siinä määrin kokoon, että hän tunnin rajoitetussa kehyksessä voi esittää äärettömän joukon tietoja ja tosiasioita olematta silti kuiva. Kuulija tuntee todellakin oppivansa jotain, ja siksi aine herättää hänen mielenkiintoaan. Voisipa kohteliaisuutena mainita, että esitelmän aikana itse esittäjä unohtuu."

Vaikka tämä kirjoitus ei vähimmälläkään tavalla koskettele Brandesin mielipiteitä, käsittivät hänen vastustajansa sen suoranaiseksi hyökkäykseksi heitä itseään vastaan sekä Brandesin mielipiteiden puolustukseksi. Etenkin naisekansipatsionipiireissä se herätti suurta paheksumista, ehkäisten mm. kirjailija-apurahan keräystä, jota Ernst Ahlgrenin hyväksi oli pantu alulle. Varsinkin eräs lahjoittajista, rouva Fredrika Linnell, jota Ernst Ahlgren sai kiittää eräästä jo aikaisemmasta rahalahjasta ja jonka antiudesta kyseenäolevakin apuraha suurimmaksi osaksi riippui, loukkaantui syvästi tämän kirjoituksen johdosta ja ilmaisi mielipahaansa eräässä Esseldelle kirjoittamassaan kirjeessä. Samalla kun Esselde lähetti Ernst Ahlgrenille rouva Linnellin kirjeen, koetti hän omasta puolestaan saada häntä peruuttamaan tai ainakin tyydyttävällä tavalla selittämään kirjoitustansa, jotta apurahahanke ei menisi myttyyn.

Ernst Ahlgren 1888.

Seuraava vastaus Esseldelle, joka ilmaisee syvää loukkaantumista ja katkeruutta, on hyvin kuvaava Ernst Ahlgrenin itsenäiselle luonteelle, joka persoonallisista eduista välittämättä ei koskaan voinut tinkiä hitustakaan siitä, minkä hän piti oikeana.

"Täti sanoo, että minun pitäisi levollisesti ajatella 'asiaa'", kirjoittaa Ernst Ahlgren, "eikä loukkaantua, vaikka minua vaaditaan tilille sen johdosta, että olen uskaltanut kirjoittaa Georg Brandesista *esitelmäsihtijänä* (huom. ei poleemikona, moraalifilosofina eikä reaktionäärinä, vaan *ainoastaan* esitelmäsihtijänä).

"Ei, levollisesti en voi sitä ajatella, sillä harmi kiehuu minussa...

"Koko tädin kirje kohdistuu vain yhteen ainoaan seikkaan: 'puolustaudu'. — — — Puolustaisinko itseäni?!

"No niin:

"Arvellaan olevan syytä asettaa minut *edestavastuuseen* sellaisesta artikkelista kuin 'Hemvännens'issä julkaisemastani! Artikkelista, jossa ei ole sanaakaan, joka kohdistuisi uskontoon, moraalisiin tai siveellisyyskysymyksiin; ei ainoatakaan sanaa, joka loukkaisi säädylisyyttä; ei yhtään kevytmielistä eikä raakaa sanaa. Olen vain uskaltanut puhua henkilöstä, jota syytetään ateistiksi ja siveellisuuden herjaajaksi; en ole puhunut hänen suhteestaan uskontoon eikä siveellisyyskysymyksiin, olen tarkastanut häntä vain kirjalliselta kannalta — hänen asemaansa kirjallisuushistorioitsijana. Ja tämän johdosta minua vaaditaan tilille! Minä ymmärrän.

"Tiedetään, että olen ollut sairas, että olen sitä vieläkin, että voi kulua pitkiä aikoja, jolloin en jaksakaan tehdä työtä, että luultavasti en koskaan tule aivan terveeksi; sen vuoksi on pantu toimeen rahankeräys — vai mikä se lienee! — jotta minulle kahdeksi vuodeksi voitaisiin taata 1,000:n, jopa 1,200 kr:n vuotuinen summa.

"Eikö totta?

"Minulle ojennetaan tämä summa ja sanotaan: myö sielusi! Ja jos minä otan sen vastaan, niin sanotaan: nyt olet meidän.

"'Juuri nyt' lienee oikea aika, juuri nyt minä lienen niin köyhä, että ryömin rahan edessä ja suostun ehtoihin.

"Vai mitä tarkoittavat nämät sanat: — 'Erikoisesta syystä on ikävä, että *juuri nyt* tuollainen pelko saisi vallan ystäväsi parissa.' [Esselden sanat.]

"Niissä piilee uhkausta ja kaupan hierontaa. Mutta minua ei voida lahjoa. Sano se 'ystävälle'.

"Olen irtaantunut kieroista, arvottomista perhesuhteista monivuotisen, kovan taistelun jälkeen; olen yksin työlläni hankkinut itselleni jokaisen pienen tiedonjyvän ilman minkäänlaista johtoa tai koulunkäyntiä; olen omin ponnistuksin kaivautunut esille syrjäisestä myyränkolostani. Tämä

pitkä myyräntyöni on tehnyt minusta karaktäärin. Eikä karaktäärejä osteta.

"Jos minulle olisi tahdottu antaa apuraha ilman minkäänlaisia ehtoja ja täydellä luottamuksella karaktääriäni kohtaan, niin olisin ottanut sen vastaan, en nöyrästi kuin almun, vaan niinkuin kelvollinen työntekijä — joka ulkonaisten olojen pakosta on joutunut avun tarpeeseen ja joka tietää voivansa hyödyllisesti käyttää avustusta — ottaa vastaan avunannon työnantajaltaan. Mutta kun on tarkoitus sitoa käteni, koukistaa niskani ja siten saada minut johdetuksi sinne, minne halutaan, niin vastaan kieltävästi. Pitäkää avustuksenne ja antakaa minun mennä hukkaan, jollen jaksa pysyä pystyssä! Jos isänmaallani on niin useita ja niin eteviä kirjailijoita, ettei minua tarvita, no — niin! Minun yksityisasiani on sitten osoittaa, kuulunko niihin, jotka kaikessa hiljaisuudessa ovat hirtettävät. Meidän etevimmillä näyttelijättäriillämme on valtiolta vuotuista palkkaa noin 4-6,000 kr. Sinä vuonna, jolloin *minä* kirjoitin 'Fru Marianne'n, kohosivat kirjalliset tuloni 533 kr:uun (300 nimettömänä lahjana), sillä palkkioni sain vasta sinä vuonna, jolloin kirja ilmestyi painosta. Se maa, joka noin auliisti huolehtii niistä kyvyistä, joita se pitää lupaavimpina, voi odottaa suuria kirjallisuudeltansa!

"— Täytyy elää, sanoo kirjailija.

"— En käsitä, miksi se olisi välttämätöntä, vastaa hänen aikansa. Ja hänen aikansa on oikeassa; koska se ei tarvitse enää useampia hänen teoksiansa.

"Ja niin sitä ollaan kuitit.

"Lyhyesti:

"Minä *en* aio millään tavalla kaunistella Brandes-artikkeliani; minä en lupaa kirjoittaa toisten mielen mukaan ja olla seuraamatta omaa mieltäni; minä en salli kenenkään vartioida 'omaperäisyyttäni'.

"Tehtäköön miten parhaaksi nähdään apurahan suhteen. Mutta ei millään apurahalla voida minun sananvapauttani ja itsenäistä asemaani ostaa.

"Se on järkähtämätön vastaukseni. Ja mitä siihen tulee, ettei minun 'pitäisi julkisesti kosketella asiaa' niin sanon päinvastoin: kernaasti minun puolestani! — jos minua vaaditaan otteluun.

"Ei ainoatakaan sanaa Brandes-artikkelissa minun tarvitse peruuttaa, hävetä tai salata. Minä tahdon puolustaa joka ainoaa, sekä yksityisesti että julkisesti. On olemassa yksi ainoa asia, jota vastaan ennen olen taistellut ja jota vastaan taistelen niin kauan kuin minulla on voimaa liikuttaa kynääni, ja tämä ainoa asia on juuri *suukapulajärjestelmä*, sama — jota nyt minun suhteeni on tahdottu käyttää. Vain se *yrityskin*, että väkivallalla ja uhkauksilla, lahjomisilla ja lunnailla tahdotaan pakoittaa ihmistä salaamaan vakaumuksensa, kiihoittaa minua. Ja minäkö möisin vakaumukseni vain 'Mollefossin' [viittaa Ibsenin Rosmersholmiin] pelosta! Ei, jos se on tarkoituksena, niin kernaammin taistelu elämästä ja kuolemasta, avoin taistelu.

"Täti sanoo:

"'Toinen selitys on se, että herra Brandesin mielestä on ollut varsin sopivaa Ruotsin suosituimman kirjailijattaren välityksellä tehdä reklaamia aiotuille esitelmilleen — mikä minun mielestäni onkin paljoa uskottavampaa.'

"1:o. Minä en anna käyttää itseäni reklaamia varten.

"2:o. Brandes ei aio tulla Ruotsiin. Minä tiesin sen ennenkuin kirjoitin artikkelini.

"Lopuksi tahdon kysyä, onko pahempi kirjoittaa 'Hemvännen'iin ateisti Brandesista kuin 'Dagny'yn ateisti Harriet Martineaua?'"

Ylläoleva kirje ei ole päivätty, mutta luultavasti se on kirjoitettu Kööpenhaminassa maaliskuun alkupäivinä 1888 päättäen siitä, että toinen myöhäisempi ja laadultaan yksityisempi kirje niinkään Esseldelle, jossa Ernst Ahlgren selittää vielä tarkemmin suhtautumistaan Brandesin mielipiteisiin, on maaliskuun 7 p:ltä.

"Se mitä täti sanoo kuohumiseksi, ei voi laskeutua", kirjoittaa Ernst Ahlgren. "Minä tunnen rinnassani haavan kirvelevän, ja aina kuolinhetkeeni saakka olen pitävä sitä halpamaisuutena, jos annetaan taiteilijan joutua perikatoon vaan sentähden, että hän tahtoo tehdä työtä — tai oikeammin: siksi ettei hän *voanut* työskennellä — muuta kuin vapaasti..

"Minä ihailen Georg Brandesin loistavia henkisiä ominaisuuksia; minä vastustan jyrkästi hänen käsityskantaansa sukupuoliasiansa. (Ei sovinnaisista, vaan puhtaasti inhimillisistä syistä: sellaista moraalialia, joka perustun sääliin. S.o. vanhan ajan kristillistä moraalialia, ei kirkollista, sillä se ei merkitse minulle mitään, jollei se suhtaudu edelliseen.) Mutta minä en tahdo, että eroavien mielipiteiden vuoksi unohdetaan, ettei hän ole mikään tavallinen persoonallisuus. Hänen julistamansa vapaan rakkauden oppi on sydämättömyyden evankeliumia, ja mitä lähemmin olen oppinut häntä tuntemaan, mitä enemmän osaan persoonallisesti panna arvoa siihen sielun hienouteen ja rohkeuteen, jotka viihtyvät niiden vähemmän jalojen ominaisuuksien rinnalla, jotka meille kaikille ovat tutut ja joita minä huomaan, vaikka en tahdo niistä puhua — sitä kammottavampi on minun mielestäni tämä oppi, joka perustuu naisten halveksimiseen ja julmuuteen. Minä pidän Georg Brandesista samoin kuin monet muutkin, jotka ovat joutuneet hänen läheisyyteensä, mutta tuotantooni en voi valaa muuta kuin omaa vakaumustani enkä tahdo esittää muuta, kuin mitä omin silmin olen nähnyt. Minä en ole moralisti, vaan huomioidentekijä; olen sekä täällä että Parisissa nähnyt 'vapaita' suhteita, ja minä olen käyttävä huomioitani teoksissani. Minä olen osoittava, mihin '*päivän tai parin rakkaus*' aina johtaa: onnettomuuteen, tuskaan, katumukseen, katkeruuteen, halveksumiseen. Tämä ei ole tendenssiä. Minä olen tehnyt huomioitani muodostamatta ennakolta mielipidettäni, minä en perusta mihinkään suunnitteluun,

vaan rakennan sille, mitä olen nähnyt ja kuullut. Ehkäpä minua tullaan sanomaan epäsiiveelliseksi, koska koskettelen laittomia suhteita, mutta minä pidän velvollisuutenani puhua ja minä tulen puhumaan. Jos terveyteni sen sallii.

"En tiedä tullaanko sitä leimaamaan siiveellisydeksi vai siiveettömyydeksi. Tahdon olla yhtä häikäilemätön kuin itse elämäkin.

"Kaikki tämä on tarkoitettu vastustamaan päähänpistorakkautta. Vastustamaan sitä, jota Georg Brandes puolustaa. Ja siitä huolimatta, että olen hänen ystävänsä ja tulen sinä pysymään, vaikka hän kääntäisi aseensa minua vastaan...

"Mutta ansaita apuraha esiintymällä toisten kehoituksesta häntä vastaan? Ei.

"Olen ollut sairas joulusta saakka...

"Tädin ja rouva Limmellin kirjeet repivät minua, jotta tulen huonommaksi, ja kun sittenkin yritin pysyä pystyssä, sai tauti ankaran käänteeseen... Työtä en luultavasti voi pitkään aikaan tehdä, matkustan kotiin Hörbyhyn, jossa voin elää halvemmalla ja kirjoitan ehkä sitten vielä yhden kirjan, rehellisen ja kelvollisen kirjan. Tahdon ainakin koettaa. Ja sitten tahdon — ei, en *tahdo*, mutta varmaan elämä pahoittaa minut sinne, minne en tahdo: Mollefossiin.

"Perheoloni vievät minut perikatoon, kun en voi vapautua niistä... Kaiken sen lisäksi köyhyyttä — köyhyyttä — köyhyyttä. Ja oman taiteilijaluonteeni vapauden ja uusien vaikuttimien kaipausta!

"En kadu Brandes-kirjoitelmaani, en ryömien tavoittele ainoatakaan äyriä. Mutta minä joudun perikatoon."

Saman kirjeen loppuun on Ernst Ahlgren lisännyt vielä seuraavat sanat palattuaan Hörbyhyn:

"Parhaana todisteena siitä, että kiintymykseni Georg Brandesiin ei tarvitse vaikuttaa tuotantooni, on se monivuotinen ystävyys, joka on vallinnut minun ja 'epäsiiveellisyys-apostolin' Axel Lundegårdin välillä ja mikä on sekä 'Pengar'ia että 'Fru Marianne'a vanhempi."

Vaikka Esselde vastauksessaan Ernst Ahlgrenille vakuuttikin, ettei kukaan ollut aikonutkaan sitoa häntä tai peruuttaa lupaustansa,^[140] jäi kysymyksessä oleva apuraha sittenkin tulematta. Luultavasti "ystävät" olivat päättäneet siirtää sen antamisen toistaiseksi, koska Ruotsin Akademia samoihin aikoihin myönsi Ernst Ahlgrenille 500 kr:n suuruisen apurahan. Ja ennenkuin apurahan keräys otettiin uudestaan puheeksi, oli Ernst Ahlgren jo ennättänyt sinne, missä sellaisia ei enää kaivata.

Viimeiset vaiheet.

Vuosi 1888 oli koittanut Ernst Ahlgrenille synkkänä, Niinkuin jo mainittu, oli hän tammikuun alussa yrittänyt tehdä itsemurhan, vaikka aie epäonnistui. Kauan aikaa hän sen jälkeen eli vain puolinaista elämää. Lääkärin hoidosta huolimatta voimat pysyivät peloittavan alhaalla ja työkyky oli enimmäkseen lamassa. Silloin tällöin vain hän kuumeisella kiireellä teki muistiinpanojaan ja hahmoitteli monia suunnitelmiaan. Ruotsin Akademian myöntämä apuraha oli ainoa valonsäde talven kuluessa, joka herätti hänessä hiukan elämänhalua ja tulevaisuudentoivoa. Iloansa hän purkaa Lundegårdille seuraavin sanoin:

"Parasta aikaa levätessäni aamupäivällä, tultiin minulle ilmoittamaan, että olin saanut 500 kr:n suuruisen apurahan Ruotsin Akademielta... En olisi koskaan voinut uskoa, että jokin Ruotsin Akademiasta lähtevä asia voisi vaikuttaa minuun niin valtavasti: minä kaivoin nenäni tyynyyn ja nyyhkytin.

"Olen kovin iloissani siitä, en niin suuresti itse rahojen vuoksi, sillä eiväthän ne pitkälle riitä, vaan siksi että osakkeitteni täytyy nousta epäkriittillisen yleisön silmissä, kun Akademia suojelee minua. Sanomalehdessä oli sitä paitsi julkaistuna erityinen uutinen, jossa mainittiin ne syyt, joiden nojalla apuraha minulle oli annettu. Ja tämä uutinen, joka luultavasti tulee kiertämään kaikkialla maaseudulla, vaikuttaa kahden viimeisen teokseni menekkiin enemmän kuin mikään kirjakauppailmoitus. Sitä ei kernaasti epäillä, jonka Akademia ottaa turviinsa, ja ehkäpä seuraavat teokseni sen johdosta tulevat nostamaan vähemmän melua."^[141]

Tämän ilon jälkiä tuntuu vielä seuraavissakin kirjeissä. "Olen niin iloinen, kun minun ei tarvitse ajatella rahoja", kirjoittaa hän Lundegårdille, "— kun saan antaa päivien mennä menoaan ja ruumiinvoimien lisääntyä. Voin tulla vielä suureksi ja voimakkaaksi, vaikka tyhjyys yhä ammoittaakin. Tahdon niin kernaasti tulla terveeksi, muuten en jaksa kirjoittaa."^[142]

Työ, se oli Ernst Ahlgrenilla alituisesti mielessä, vaikka hänen elonkipinänsä heikkonemistaan heikkonikin ja hän ikäänkuin vain laski niitä päiviä, jotka hänellä vielä olivat jäljellä. Töistään hän Esseldellekin kirjoittaa tarttuen innolla hänen ilmilausumaansa ajatukseen, että hänelle mahdollisesti seuraavana vuonna voitaisiin myöntää Akademian matka-apuraha. "Niin, jos minä elän v:teen 1889-90, niin kyllähän kernaasti haluaisin saada matka-apurahan, sillä sitä oppii niin paljon päästessään elämän suurille, avaroille tantereille. Mutta en koskaan ajattele tulevaisuutta, se masentaa vain mieltäni ja saattaa minut epätoivoon. Koetan keskittää ajatukseni päivän työhön ajattelemta huomista kauemmaksi. En usko, että koskaan voi tehdä sen omantunnonmukaisemmin työtä kuin muistaessaan, että viimeinen vuosi on ehkä käsissä.

"Minä iloitsen siitäkin, että suuri yleisö voi ehkä oppia minua ymmärtämään, vaikka valitsisinkin aiheita, jotka ovat enemmän inhimillisiä kuin *comme il faut*; ehkäpä se oppii ymmärtämään, etten

minä kuulu niihin, jotka repivät kaikki alas, yhtä vähän kuin niininkään, jotka väittelevät laeista ja yhteiskuntaproblemeista, vaan että kuulun niihin, jotka tarkkaavat ihmisluonteita, jotka sanovat: 'sellainen on kärsimys, sieluntuska, kiusaus, mielenrauha, katumus, sääli, hairahdus'. — Luullakseni jokainen, joka lämmöllä ja totuudella kykenee kuvaamaan todellista elämää, voi siten myös hyödyttää, tarvitsematta käsitellä teorioja ja yhteiskuntakysymyksiä. Luulisin, että kirjailijan tehtävänä on opettaa ihmisiä *näkemään*, tai minä tarkoitan ehkä, opettaa heitä rakastamaan ja ymmärtämään... Minun silmissäni ei ole olemassa rikoksia, syntejä j.n.e. Minä tarkoitan, olen siksi paljon taiteilija ja niin vähän moraalifilosofi; siinä missä moraalifilosofi näkee *rikoksen*, joka on rangaistava, siinä minä en näe asteetonta, ehdotonta abstraksionia, vaan *ihmisen, joka teki rikoksen*. En tahdo sanoa, ettei rikosta olisi rangaistava, mutta *minun* taiteeni tehtävänä on näyttää, miten rikollinen kärsii, — tai miten hän itse ehkä on tekoaan huonompi. Kaikki mikä on salaista, mikä ei päily pinnalla, kaikki puhtaasti inhimillinen kuuluu minun alaani. Minun on tutkittava tekstiäni ihmisten mielten hienoista säikeistä.

"Täti on oikeassa: yhtä paljon voi antaa pienillä kertomuksillaan kuin suurillakin. Minä puolestani asetan viimeksi julkaisemani novellikokoelman kaikkein korkeimmalle tuotteistani. Minä annan sisällisen ääneni ohjata itseäni siten, että minulla usein on monta teosta yhtä aikaa käsillä, ja kirjoitan sitten sitä, mikä kunakin hetkenä on lähinnä tunnelmaani, jättäen sattuman määrättäväksi, mikä ensin valmistuu, mikä viimeksi. Ajatuksissani minulla on valmiina romaani, jonka pääajatus on 'Fru Marianne'a vanhempi, mutta en ole ollut kypsä kirjoittamaan sitä, sillä paikoittain se on rakennettu oletusten eikä omien huomioiden nojaan. Minä kerroin aiheen Jonas Lielle, ja hänestä se oli hyvä. Nyt voin panna sen paperille milloin hyvänsä, sillä päähenkilöni elävät jo kuin oikeat ihmiset.

"Mutta minähän teen aina niin hitaasti työtä. En jaksa kirjoittaa paljon kerrallaan...

"'I telefon' on jo käännetty ... tanskaksi. Parasta aikaa sitä käännetään suomeksi Helsingin Suomalaista teatteria varten... Pienen näytelmäni 'Romeos Julia'n ostamisesta on myös puhetta...' [143]

Paitsi yksityisiä muistiinpanojaan, jotka ovat "Elsa Finne'n" pohjana, kirjoitti Ernst Ahlgren tänä kevättalvena näytelmänsä "Den Bergtagna", jonka hän itse arveli elävän kauimmin hänen jälkeensä. Myöskin kertomus "Modern" oli hänellä nyt käsillä. Sitä paitsi hän sepitti novellin "Lifsleda", teki luonnokset kertomuksiin "Ur mörkret", "Ett önskningsmål", "En baldams historia" ja "Ludde" ja valmisti näytelmänsä "Romeos Julia".

Kiihkeästi, suorastaan kuumeentapaisesti hän työskenteli tänä viimeisenä keväänä, tuntien liiankin selvästi, että hänen hetkensä olivat luetut ja peläten, ettei hän ehtisi panna paperille edes osaa kaikista niistä aiheista, jotka hänen mielessään kytivät. Erästä hänen kirjoituksestansa, "Verklighetsdiktning" (Todellisuusrunous), joka löytyi hänen jälkeensä jääneiden papereittensa joukosta, me voimme nähdä, millaiseksi hän arvelee sellaisen kirjailijan työn muodostuvan, joka työskentelee kuolema alituisesti silmiensä edessä. Hän sanoo siinä:

"Miten toiselta asia näyttääkään siltä, jonka joka kerta uuteen työhön ryhtyessään täytyy ajatella: onko tämä ehkä viimeinen; minun täytyy saada sanotuksi se, mitä haluan sanoa, ja juuri tällä hetkellä.

"Samantekevää onko kirjailija nuori vai vanha. Vuosien lukumäärä ei merkitse mitään, sillä nuoren eletty elämä voi olla paljoa rikkaampi kuin vanhan, kaikki riippuu vain tunteen syvyydestä ja elettyjen kokemusten laajuudesta.

"Jos hän siihen asti on elänyt suljettua ja yksinäistä elämää, niin voi hänet äkkiä vallata halu puhua niin kauan kuin hän vielä voi saattaa itsensä ymmärretyksi ja ennenkuin pitkä äännettömyys alkaa.

"Ehkäpä siihen vaikuttaa myös se haikea tunne, että kaikki muistot, jotka ovat olleet hänelle rakkaat, kuolevat hänen mukansa, tai että hänestä tuntuu siltä, kuin ne eivät yksin olisi hänen omaisuuttaan, tai, — kukapa tiesi! — ehkäpä yksinäisyudentunne valtaa hänet, kun hänen on pakko erota siitä elämästä, joka on antanut hänelle niin paljon ja jolle hän korvaukseksi on voinut antaa niin sanomattoman vähän.

"Ehkäpä hän ajattellessaan eroa tuntee halun saada ojentaa kätensä kaikkea sitä kohti, josta hänen on pakko erota — ja ehkäpä hän etsii ystävää, joka tahtoo pusertaa hänen kättään merkiksi siitä, että hän on muistava häntä.

"Minä kuvailen mielessäni, että jos niin on laita, niin jonkunmoisen rauhan tulee lyödä leimansa hänen työhönsä.

"Sellainen kirjailija ei voi olla tuottelias, sillä hänen täytyy punnita sanansa tarkemmalla kuin vain sointuvaisuuden vaa'alla ja pitää mielikuvituksensa ohjaket kireällä sekä usein kiristäessään niitä kysyä itseltänsä: 'onko tämä totta, tarkoitinko tätä? Ja jollen koskaan voi peruuttaa näitä sanoja, niin voinko vastata niistä?'

"Hänen esityksensä on hillittyä; hän ei mielellään näyttäydy itse, sillä hänellä ei ole tilaisuutta puolustaa itseään vastustajia vastaan eikä korjata väärinkäsityksiä, ja jonkinlaisesta arkatuntoisuudesta itseään kohtaan hän ei mielellään paljasta itseään. Ei hän myöskään esiinny itsetietoisena yleisön edessä; mutta hän ei pelkää niin paljon kirjallisia vastoinkäymisiä kuin sitä, että hän kaikkesta huolimatta voisi tuoda huonosti ilmi ajatuksensa ja huomaisi sen vasta sitten, — kun sitä olisi myöhäistä korjata.

"Tästä hänen tavaton ahkeruutensa johtuu, hänen pyrkimyksensä saada työnsä niin täydelliseksi kuin suinkin, olkoon kehys miten pieni tahansa.

"Se tieto, että hänen tulee jättää sydämensä lapsi yksin ja turvattomana vieraiden pariin, vaikuttaa sen, että hän tavattomalla tarkkuudella huolehtii sen ulkonaisesta varustuksesta, ja miltei äidillistä huolenpitoa piilee jokaisessa hänen verhonsa laskoksessa."

Mutta kesken kuumeista työkiikhoaan Ernst Ahlgrenin täytyi taas jättää kaikki kesken, sillä maa poltti hänen jalkojensa alla. Oleskeltuaan kaiken talvea vuoroin Kööpenhaminassa, vuoroin Hörbyssä, hän toukokuun keskivaiheilla läksi toistamiseen Pariisiin, päästäkseen vain pois jonnekin, uusien ihmisten pariin ja uusiin oloihin. Mutta sielläkin, keskellä ihmisvilinää ja suurta maailmaa, hän tunsu itsensä yhtä yksinäiseksi ja vieraaksi kuin kaikkialla muuallakin. Hänellä ei ollut enää voimaa iloita eikä nauttia mistään, hän harhaili vain kuin kummittelija paikasta toiseen.

"Minä kirjoitan ja kirjoitan", sanoo hän kirjeessä Lundegårdille. "Minusta tuntuu ikäänkuin istuisin vankilassa ja vain työtä tekemällä voisin saavuttaa vapauteni. Mutta en koskaan ole tehnyt niin toivotonta työtä kuin nyt. Ikäänkuin olisin kuollut ja kuivasti kuin luuranko merkitsisin vain muistiin ne kertomukset, joita aivoni ovat kehränneet kokoon minun ollessani vielä hengissä. — —"

"— — Jos sairastaisin parantumattomia tautia, niin ei loppuni luullakseni voisi olla sen varmempi kuin nyt. Siinä ei ole mitään viekoittelevaa, että minua pakoitetaan vuosi vuodelta julkaisemaan huonoja teoksia voidakseni elää ja laahata eteenpäin tätä elämää. Olen juureton täällä. Olen kuin kummitus ja töin tuskin uskallan elävien pariin. Kaikki tämä on naurettavaa hemeämielisyyttä. Kerran minäkin vielä sille nauran. —"

"Minulla ei ole mitään tästä kirjavasta elämästä. Se tuskin suo ihmiselle oikeutta kuolla."^[144]

Ja vieläkin väsyneempi sävy vallitsee seuraavassa kirjeessä, joka on kirjoitettu paria viikkoa myöhemmin: "Voisin kernaasti jäädä kokonaan tänne, minä pidän tästä suuresta, kauniista Parisista; mutta halua elää täällä en ole tuntenut hetkeäkään, tai oikeammin: olen tuntenut halua mutta en usko voivani sitä tehdä. Työkykyäni on murtunut. Raskas paino lepää kaikella sillä, mitä kirjoitan. Ikäänkuin pyövelin käsi painaisi olkapäätäni. Minä kirjoitan ja kirjoitan saadakseni kasan täyteen ja säilytyshuoneeni tyhjäksi, mutta ei ainoakaan auringon eikä ilon säde valaise työtäni.

"Olen aivan levollinen ja täydessä tasapainossa, en vähintäkään hermostunut. En ikävöi pois täältä, en halua 'kotiin'. Varmaankin tulen matkustamaan vain paikasta toiseen, sillä unohdan työtä tehdessäni missä kulloinkin olen, ja mikä hotellipöytä hyvänsä on minulle yhtä hyvä. Hörbyssä en voi vakituisesti elää, en tahdo hautaantua sinne, mutta pari päivää tai viikkoa voin siellä joskus työtä tehdä. Minulle on aivan yhdentekevää missä olen.

"En ole sen hemeämielisempi kuin että voisin jäädä tänne ja sitten jonakuna päivänä — väsyneenä turhiin taiteilijajapontuksiini — lopettaa elämäni täällä. Se olisi ehkä parasta. Kaikki kävisi melut ja huomiotta. En tiedä itsekään mitä odotan tai mitä toivon. Sisäinen ääni sanoo minulle: vielä ei kaikki ole lopussa."^[145]

Ja paria päivää myöhemmin hän lopettaa seuraavin sanoin kirjeensä Lundegårdille, viimeisen, jonka tämä vastaanottaa hänen vielä eläessään:

"En enää koskaan tule tehneeksi mitään. Mutta mitä se tekee! Olen mielestäni kuin vanha ajurihevonen, jolta valjaat riisutaan. Grälle saa mennä laitumelle, kompuroida auringonpaisteessa ja tuntea kesän lämpöä. Siinä kaikki!

"Minä toivon niin usein, kuljeskellessani täällä — ja täällä on niin satumaisen kaunista — niin minä toivon, että voisin pysähtyä, tarttua jotakuta käsivarteen kiinni, viitata kädelläni ja sanoa: 'katso!' Ja tietää sitten, että joku tuntisi aivan samaa kuin minäkin. Mutta ketään sellaista ei ole. Kaikilla on kiire. Ja minussa on siksi paljon taiteilijaa, että tunnen tuskaa nähdessäni yksin niin paljon kaunista. Minä tahtoisin kuvata sitä, siivilöidä sen omien silmiäni läpi ja antaa sen sitten koko maailmalle. Mutta minä en voi.

"Olkamme silti yhtä iloisia."^[146]

Gustaf af Geijerstamille Ernst Ahlgren myös valittaa yksinäisyyttänsä, sitä, että hän tuntee olevansa jo ikäänkuin kaiken ulkopuolella. "Minusta tuntuu yhä siltä, kuin en kuuluisi tänne", kirjoittaa hän; "minä käyn ja katselen kaikkea ikäänkuin jotakin näyttelyä, jonka tunnen jo perinpohjin. Paljoa enemmän luonteeni mukaista olisi maata maassa ja kasvaa lehdiksi ja pensaiksi ja kaikenlaisiksi rikkaruohoksi ja palata maan päälle jälleen vaikkapa jonkin eläimen hahmossa.

"Se, joka kerran täydellä todella on suorittanut hotellilaskunsa, ei halua jälleen purkaa matkalaukkuaan, vaikei matkalla olisikaan kovaa kiirettä."^[147]

Kuinka lopussa hän oli sekä henkisesti että ruumiillisesti käy parhaiten selville seuraavasta Parisista kirjoittamastaan kirjeestä Matille:

"Vaikea sydämentykytykseni ja sitä seuraavat tukahduskohtaukset ovat epäilyttävässä määrässä lisääntyneet. En jaksa tehdä työtä. Minä yritän ja yritän; se ei käy. Työkykyäni on kokonaan murtunut. Kun me tapaamme jälleen, niin älä koskaan kysy työstäni mitään, älä tiedustele 'miten kirjoittaminen tänään on käynyt', ei mitään, mikä sitä koskee. Minä tuhrin paperille, sillä tuntuu jonkunmoiselta lohdutukselta saada piirtää kirjaimia. Mutta joustavuuteni on kadonnut. Olen vain työhevonen, jonka selkäranka on taipunut. Kysymys, voinko kohota tästä vielä, tuottaisi minulle kaikessa hyväntahtoisuudessaan vain sanomatonta kärsimystä. Anna vanhan hevosen kompuroida auringonpaisteessa, jos hän jaksaa; ettei hän kelpaa enää mihinkään, kiusaa häntä itseään, tuota raukkaa, kaikkein eniten!

"Vapauta minut 'toivomisen' velvollisuudesta, älä vaadi, että näyttäisin iloiselta. Minä kannan surua rakkaimpani, työni tähden.

"Älä *puhu* siitä enää. Älä *mainitse* sitä koskaan. *Kaikki* kysymykset kiusaavat minua. Minä taistelen sielun sairautta vastaan, ja mitä enemmän yksin saan taistella, sitä parempi...

"Minun pitäisi kai jäädä tänne; ajattelin tänne lähtiessäni olla lainkaan palaamatta. Jos täällä tulisi pyyhkäistyksi pois olemassa-olosta, niin joutuisi myös samalla pian unohduksiin. Se olisi parasta omaisilleni. Mutta minä toivon vielä parantuvani. Rahani eivät myöskään ole vielä lopussa. Ei kukaan voi uskoa, miten voimakkaasti riipun elämässä kiinni, tai oikeammin siinä toivossa, että voisin tulla siihen jälleen sidotuksi.

"Olen kirjoittanut täällä aika kasan. *Tahdon näyttää, etten laiskuudesta ole tuottamatta mitään.* Ihmeellistä lukea läpi sitä, mitä olen kirjoittanut. Sanoja, sanoja, sanoja! Elämä puuttuu. Voin kirjoittaa vaikka kuinka paljon — mutta se ei kelpaa painettavaksi. Se ei ole sekavaa, mutta se todistaa henkistä jähmettymistä. Se on kuin sokean työtä: täsmällistä, mutta väritöntä. Se on kuin puuta — leikelyä, mutta maalaamatonta puuta...

"Kun sanon olevani sielultani sairas, niin se ei merkitse, että olisin sekava, en edes 'hermostunut'. Se on taiteilijantautia, ehkäpä sitä voisi sanoa työntuskaksi."^[148]

Juhannukseksi Ernst Ahlgren palasi Hörbyhyn, mutta heinäkuun alkupäivinä hän läksi jälleen Kööpenhaminaan, jossa parasta aikaa eräs etevä saksalainen teatteriseurue näytteli ja jonka esityksiä hän halusi nähdä. Tältä matkaltaan hän ei koskaan enää palannut.

Ernst Ahlgrenin viimeisestä illasta kertoo Lundegård seuraavasti:

"Lauantaina 21 p:nä heinäkuuta kävin häntä iltapuolella tapaamassa. Hän lepäsi sohvalla lukien Björnsonin 'Kongen' teosta.

"Minä istuin hänen luonaan kello 7:ään illalla ja me keskustelimme kaikenlaisista asioista, niinkuin tavallisestikin. Hän näytti olevan aivan ennallaan, ei paremmissa eikä huonommissa voimissa kuin muulloinkaan. Hänen olennossaan oli aina jotakin murtunutta näinä viime aikoina, mutta hän hillitsi itseään niin täydellisesti, ettei hän ainoallakaan sanalla, ei kasvojen ilmeellä eikä äänensävyllä ilmaissut, mikä hänellä oli edessä.

"Vasta seuraavana päivänä, saatuani tietää mitä oli tapahtunut, muistui tästä viimeisestä kohtaamisestamme mieleen pikkuseikkoja — kaikkein vähäpätöisimmätkin asiat olivat kuin raudalla poltetut muistiini — pikkuseikkoja, jotka jälkepäin tuntuivat hyvinkin kuvaavilta.

"Muistan miten veri syöksähti hetkeksi hänen kasvoihinsa minun astuessani sisään; se johtui siitä valtavasta ilontunteesta, kun hänelle oli suotu viettää edes pari jäljelläolevista pitkistä tunteista ystävän parissa; muistan myös, että hänen silmissään oli tavallista syvempi loiste ja että ne jäykkinä kiintyivät lattiaan, kun hyvästiksi ojensin hänelle käteni. Hän pelkäsi, että niiden katseeseen olisi voinut tänä viimeisenä hyvästijätön hetkenä tarttua kuolevan tuskaa ja että tämä ilme olisi voinut antaa hänet ilmi.

"Kohtaus, jota hän luki, esitti kuninkaan viimeistä hyvästijättöä yhteiskunnan edustajille: papille, kenraalille, voudille ja kauppiaalle.

"Minä olen, niinkuin sanotaan, petetty mies ... elämän ihanteellisimmat voimat ovat pettäneet minut. —

"Niin — nyt minä olen siis valmis!"

Niin — nyt minä olen siis valmis! saattoi Ernst Ahlgrenkin sanoa. Ja Lundegårdin poistuttua hän toteutti kauan hautomansa aikeen, lopetti elämänsä omalla kädellään.

Kun seuraavana aamuna, heinäkuun 22 p:nä, astuttiin hänen huoneeseensa, lepäsi hänen ruumiinsa kuoleman kangistamana vuoteella. Pöydällä, vuoteen ääressä oli jäähyväiskirje Lundegårdille, päivätty 18:na heinäkuuta.

"Toveri!

"Mitäpä sanoisin! Sinä tiedät kaikki ja kaikki on sinun. Pidätkö sinusta enemmän kuin — — sitä en voi ratkaista. Minun tulee kiittää sinua niin paljosta, niin paljosta, etten voi kiittää. Sinä olet ollut ystävä ja veli ja perhe minulle. Sinä olet persoonallisuus.

"Rakkaani! Tee työtä! Kirjoita, vaikka sinusta tuntuisikin, kuin aivosi särkyisivät. Kirjoita julki sisimmät ajatukset, vaikkapa sinusta tuntuisi, kuin sinun pitäisi häpeästi vaipua maan alle, kun et voi olla kova ja kylmä. Työ yksin vie onneen, ja onnea on olemassa. Ne, jotka väittävät vastaan, ovat yksipuolisia tai teeskentelevät.

"Olen koettanut tänään kirjoittaa pienen novellin, mutta se ei ota onnistuakseen. Se mikä minulla on edessä, riistää mielenkiintoni kaikista kuvitelluista tapahtumista...

"Miten raskasta minun on luopua luonnoksistani ja työsuunnitelmistani, on minun vaikea selittää. Mutta mieleni on liaksi lamassa; en voi niitä päättää. — —

"Pahimmin pelkään, että käteni ratkaisevana hetkenä on liian kevyt ja että epäonnistun samoin kuin viimeksikin.

"Minusta tuntuu, etten usko Jumalaan, mutta minä tahdon sittenkin rukoilla häntä viimeisenä hetkenäni, niin kiihkeä on kuolevan halu tuntea lähellään elävän olennon läsnäoloa...

"Sinähän tiedät paremmin kuin kukaan muu, etten toimi hätäillen.

"Olen iloinen, kun kaikki on ohitse. Olen niin suuri pelkuri, että jolleivät ylivoimaiset kärsimykset päivä päivältä olisi vieneet minua yhä lähemmäksi sitä, joka herättää kauhuani, niin en koskaan olisi uskaltanut sitä tehdä.

"Jos olisi vähintäänkin elämisen mahdollisuutta, niin en tekisi sitä. Mutta puolentoista vuoden taistelu on osoittanut minulle, kuinka turhaa on taistella kohtalooaan vastaan.

"Pelastusta ei ole olemassa. Alas mustaan kuiluun!

"Onnellinen se, joka saa kuolla omaistensa parissa ja tuntee heidän kätensä lämpimän puristuksen. Elä onnellisena. Rakas ystävä.

"Ystäväsi Ernst."

Ja yöllä vasten 22 p:ää, juuri ennen kuin hänen silmänsä iäksi sammui, hän lisäsi tähän kirjeeseen vielä seuraavat sanat, viimeiset, jotka hänen kädestään lähtivät ja jotka viittaavat hänen suhteeseensa Georg Brandesiin:

"Älä hävitä yksityisiä muistiinpanojani, — — varmaan pyydän sinua vielä sitä tekemään, mutta se ei saa tapahtua. Jokainen sana on totta, ja siitä totuudesta, jonka minä voin kuolemallani vahvistaa, pitäisi hänelläkin olla rohkeutta vastata."

Paitsi yllämainittua kirjettä oli Ernst Ahlgren jättänyt jälkeensä myös kirjoituksen "Jälkeenjääneille", joka niinkään oli päivätty "Kööpenhaminassa 18 p:nä heinäkuuta 1888". Paitsi kirjallista testamenttiaan se sisälsi seuraavat sanat:

"Minun hartain toiveeni on jos mahdollista saada levätä Tanskan maan povessa.

"En kykene sanoin tulkitsemaan tunteitani kaikille niille, jotka ovat osoittaneet minulle hyväntahtoisuutta ja hyvyyttä. Minä pyydän, että kaikki ne, jotka ovat olleet minua lähellä, eivät luulisi tämän tapahtuneen sydämettömyydestä. Minun on paha mieli, kun minun täytyy tuottaa heille surua; mutta tehkää eläville kaikki se hyvä, jota te olisitte suoneet minulle, kaikki se hyvä, jota itse olisin tahtonut tehdä, jos minun olisi ollut mahdollista elää! — — Kiitos kaikesta."

Ja kirjeessä, jonka hän kirjoitti rakkaimmalle tyttärelleen Matille, "koko elämäntaistelunsa lapselle", hän lopun lopuksi lausuu:

"Unohda minut. Tule hyväksi, nöyräksi ja onnelliseksi. Tervehdi, *tervehdi kaikkia!* Rukoile Jumalaa, jos tunnet tarvetta sitä tehdä. Karl ja minä emme saa sitoa uskoasi.

"Jos on olemassa Jumala, niin hän ei työnnä minua luotaan, sillä hänen täytyy olla rakastava ja hyvä — hän tietää, etten uhkarohkeudesta tehnyt väkivaltaa itselleni, vaan että olin niin heikko, etten voinut elää.

"Huolehdi kaikista omaisistani. Opeta heitä iloitsemaan, kunhan minä vain kuolen."

"Implora pace."

"Siinä on elämän suuri haikeus, että ihmissielu on aina yksin", kirjoitti Ernst Ahlgren kerta Hellen Lindgrenille siteeraten tanskalaisen J.P. Jacobsenin sanoja. Ja jos kuka, niin Ernst Ahlgren oli yksin. Yksin elämässä, yksin kuolemassa. Jollei hän olisi ollut niin yksin, niin hän varmaan olisi paremmin jaksanut vastustaa itsemurhakiikkooaan, joka kyti hänessä jo aivan nuoresta alkaen. Sillä hänessä oli kaksi luonnetta, niinkuin hän itsekin usein huomautti, toinen synkkä ja heikko, joka saattoi hänet sairaalloiseen mielentilaan, toinen valoisa, terve ja voimakas, joka tahtoi elää ja toimia. Seuraavat sanat, jotka ovat peräisin aivan hänen viime ajoiltaan, todistavat puolestansa, kuinka kovaa taistelua nuo kaksi luonnetta hänessä kävivät:

"Minulle on kerrassaan vieras tuo melkein heikullinen kuolemanajatus, jolla monet luonteeltaan alakuloiset ja eroottiset naiset kiemailevat, varsinkin ne, joilla ei ole oikeata työtä. Päinvastoin, minusta eläminen on ihanaa, minä käytän mielelläni työkykyäni. Kun ajattelen kuolemaa tai puhun siitä, niin en tee sitä salaisella nautinnon tunteella, vaan tuskalla, joka on musertaa koko olentoni. Kuolema on minulle kummitus, joka kaikkien onnettomuuksien, surujen ja eripuraisuuksien kasaantuessa ylitseni asettuu eteeni ja tehden minut melkein tajuttomaksi pelosta katselee minua, ojentaa luurankoiset kätensä minua kohti ja sanoo: katso, sinä et pääse pakoon, elämä — jota rakastat — on tuominnut sinut niin kauheihin piinapenkintuksiin, jotta sinusta tuntuu helpoitukselta, kun tälläkin hinnalla pääset vapaaksi."

Ja sama rakkaus elämään huokuu myös kirjeestä Hellen Lindgrenille, jossa hän sanoo:

"Ettekö näe kuinka suuri ja terve elämä on, joskin teidän ja minun — — niin, joskin teidän ja minun täytyy erota siitä. Mitä se tekee? Kunhan on vain saanut jotakin aikaan, jättänyt jälkeensä — vaikka kuinka pienen — jäljen, panoksellaan ottanut osaa suureen kehitykseen. Ah, jospa te tietäisitte, kuinka minä rakastan kaikkea mikä hengittää, kasvaa ja elää! Jospa hetkeksikin voisoin lainata teille silmäni ja keuhkoni."^[149]

Mutta kaikki hänen elämänvaiheensa ja kokemuksensa olivat omansa ikäänkuin tukahduttamaan tätä rakkautta elämään. Hänen iloton lapsuutensa ja nuoruutensa ja varsinkin hänen avioelämänsä tuottamat pettymykset lisäsivät puolestaan hänen perinnäistä synkkämielisyyttään, jolle hänen katkerat persoonalliset kokemuksensa myöhemmällä iällä antoivat vielä viimeisen sysäyksen. Eikä se sisäinen tyydytys ja ilo, jonka kirjallinen työ hänelle tuotti, voinut yksin pitää tasapainoa yllä, varsinkin sen jälkeen kun epäily sitäkin kohtaan heräsi hänen sielussaan.

Pitkällisen sairautensa aikana Ernst Ahlgren oli niin täydellisesti eläytynyt kuoleman ajatukseen, ettei se tuntunut hänestä enää pelottavalta viholliselta, vaan pikemmin ystävältä, joka saattoi päästää hänet kaikista kärsimyksistä ja antaa hänelle rauhan. Mutta samalla kun se tarjosi vapautusta, se ikäänkuin myös kehoitti häntä iloitsemaan elämästä niinkauan kuin vielä oli aikaa, rakastamaan kaikkea elollista, niinkauan kuin siihen oli tilaisuutta. Tarve saada elää heikkoni kuitenkin päivä päivältä ja toivo päästä rauhaan kasvoi yhä voimakkaammaksi, kunnes tämä ainoa ajatus sai hänet kokonaan valtaansa.

Ernst Ahlgrenin oman toivomuksen mukaan hänen ruumiinsa kätettiin Tanskan maan poveen, sen maan, jota hän niin suuresti oli rakastanut, vaikka se olikin tuottanut hänelle niin paljon pettymystä. Kööpenhaminan läntisellä hautausmaalla, kaukana suurista käytävistä ja komeista muistomerkeistä, kohoaa hänen yksinkertainen hautapatsaansa, johon nimen alle on piirretty sanat: *Implora pace*, rukoile rauhaa. Nuo sanat hän oli ikäänkuin itse valinnut omaksi hautakirjoitukseensa jo vuosia ennen kuolemaansa. Sillä tutkiessaan Byronin elämää ja teoksia ja kääntäessään hänen kirjeitään ruotsiksi, oli hänen huomionsa kiintynyt seuraaviin sanoihin, jotka Byron, käydessään kerta Certosan hautausmaalla Italiassa, oli kirjoittanut: "Eräässä hautakivessä näin nimen alla nämät kauniit sanat: *Implora pace*. Ei mitään muuta, mutta minusta tuntuu kuin noihin sanoihin sisältyisi kaikki, mitä siinä voi sanoa. Niihin sisältyy epäilystä, toivoa ja nöyryyttä. Ei mikään voi olla sen liikuttavampaa kuin tuo sana 'rukoile' — vainaja on saanut kyllikseen elämästä, hän ei pyydä enää muuta kuin rauhaa."

Sama tunne valtaa mielen Ernst Ahlgreninkin haudan ääressä. *Implora pace!* Se oli hänenkin viimeinen ja ainoa rukouksensa.

Viittauksia.

- [1] 31/3 1871.
- [2] Carl Herslow 10/10 1875.
- [3] Kirjeestä C. Herslowille 1876.
- [4] Kirjeestä C. Herslowille 12/10 1875.
- [5] Kirjeestä Margarethe Ekströmille 13/3 1878.
- [6] Kirjeestä Margarethe Ekströmille 25/3 1878.
- [7] Kirjeestä Margarethe Ekströmille 29/7 1879.
- [8] 21/4 1878.
- [9] 29/4 1878.
- [10] Kirjeestä Ny III. Tidningin toimittajalle, Ernst Beckmanille.
- [11] 28/10 1877.
- [12] 2/2 1880.
- [13] 12/4 1880.
- [14] Jouluk. 1886.
- [15] 15/12 1883.
- [16] 27/7 1883.
- [17] 25/8 1884.
- [18] 15/12 1884.
- [19] Kesäk. 1884.
- [20] Gefle-posten 1884.
- [21] Barometern 1884.
- [22] Toukok. 1884.
- [23] 15/12 1884.
- [24] Ellen Key, Ernst Ahlgren, s. 33.
- [25] 3/2 1885.
- [26] 15/12 1884.
- [27] 17/2 1885.
- [28] 27/3 1886.
- [29] 15/12 1884.
- [30] 15/12 1884.
- [31] 30/1 1885.
- [32] 1/11 1886.
- [33] Kirjeestä Karl af Geijerstamille 2/11 1886.
- [34] 25/10 1884.
- [35] 25/10 1884.
- [36] 28/2 1885.
- [37] 5/11 1884.

- [38] 22/3 1886.
- [39] 22/3 1886.
- [40] 22/3 1886.
- [41] 13/1 1885.
- [42] 15/4 1888.
- [43] 6/12 1886.
- [44] 8/6 1886.
- [45] 8/6 1886.
- [46] 10/7 1886.
- [47] 30/7 1886.
- [48] Kirjeestä Margarethe Ekströmille 22/2 1885.
- [49] 6/12 1886.
- [50] Söndagen, J.A. Runström.
- [51] Ny Illustrerad Tidning, 1885.
- [52] Göteborgs Handels och Sjöfarts Tidning 12/8 1885.
- [53] Morgenbladet 25/10 1885.
- [54] 29/8 1886.
- [55] Kirjeestä Lundegårdille 13/4 1885.
- [56] Jouluk. 1886.
- [57] Jouluk. 1886.
- [58] Kirjeestä Georg Nordensvanille 30/8 1885.
- [59] 15/12 1884.
- [60] 20/8 1885.
- [61] 18/10 1885.
- [62] 24/10 1885.
- [63] 25/10 1885.
- [64] 14/10 1885.
- [65] 28/10 1885.
- [66] Ellen Key, Ernst Ahlgren, s. 41.
- [67] Ellen Key, Ernst Ahlgren, s. 43.
- [68] 5/11 1885.
- [69] 12/11 1885.
- [70] Ellen Key, Ernst Ahlgren, s. 44.
- [71] 3/11 1885.
- [72] 5/11 1885.
- [73] Tammik. 1886.
- [74] 3/2 1886.
- [75] 3/2 1886.
- [76] 21/5 1886.
- [77] 1887.
- [78] 24/2 1886.
- [79] 18/2 1886.
- [80] 13/4 1886.
- [81] 24/2 1886.
- [82] 24/2 1886.
- [83] 27/3 1886.
- [84] 5/6 1886.
- [85] 16/8 1886.
- [86] 1/11 1886.
- [87] 20/9 1886.
- [88] 20/9 1886.
- [89] 20/9 1886.
- [90] Maalisk. 1887.
- [91] 5/6 1886.
- [92] Marrask. 1887.
- [93] 5/12 1886.
- [94] 20/8 1886.
- [95] 1/10 1886.

- [96] 8/12 1886.
- [97] 4/2 1887.
- [98] Helmik. 1887.
- [99] Helmik. 1887.
- [100] 24/5 1887.
- [101] 23/6 1887.
- [102] 12/7 1887.
- [103] 22/7 1888.
- [104] 15/4 1887.
- [105] 11/5 1887.
- [106] 10/6 1887.
- [107] Maalisk. 1889.
- [108] 24/5 1887.
- [109] 24/5 1887.
- [110] 1/7 1887.
- [111] 2/7 1887.
- [112] 12/7 1887.
- [113] 12/7 1887.
- [114] 25/6 1887.
- [115] 30/6 1887.
- [116] 25/6 1887.
- [117] 30/6 1887.
- [118] 8/7 1887.
- [119] 3/8 1887.
- [120] 6/9 1887.
- [121] 6/8 1887.
- [122] 23/1 1887.
- [123] 10/10 1887.
- [124] 18/6 1887.
- [125] Göteborgs Handels och Sjöfarts Tidning 22/6 1887.
- [126] 1887.
- [127] Kesäkuu 1887.
- [128] 15/9 1887.
- [129] Jyllandsposten 3/7 1887.
- [130] Dagens Nyheder 4/6 1887.
- [131] 13/6 1887.
- [132] 9/6 1887
- [133] 21/10 1885.
- [134] 7/2 1887.
- [135] 1888.
- [136] N:o 11, 12, 1887.
- [137] 19/12 1887, Julkaistu myös G. Brandesin kootuissa teoksissa III, s. 679.
- [138] Toukok. 1887.
- [139] 6/12 1887.
- [140] 10/3 1888.
- [141] 31/3 1888.
- [142] Huhtik. 1888.
- [143] 17/3 1888.
- [144] 28/5 1888.
- [145] 11/6 1888.
- [146] 14/6 1888.
- [147] 2/6 1888.
- [148] 8/6 1888.
- [149] 29/8 1888.

Lähteitä:

Victoria Benedictsson (Ernst Ahlgren). En självbiografi ur bref och anteckningar samlade och utgifna af *Axel Lundegård*.

Bref från Victoria Benedictsson (Ernst Ahlgren) till Karl och Matti af Geijerstam. Utgifna af *Matti af Geijerstam*.

Ellen Key. Ernst Ahlgren. Några biografiska meddelanden.

Ernst Ahlgren och Esselde. En brevväxling utgifven af *Sigrid Leijonhufvud*.

David Sprenkel: De nya poeterna. (80-talet.)

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SIIPIRIKKO: ERNST AHLGREN KIRJAILIJANA
JA IHMISENÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are

outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™

collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.